

Umeås livskraftiga landsbygd

– utvecklar och skapar framtidstro

Innehåll

Inledning	3
1. Attraktiva livsmiljöer	6
Befolkningstillväxt	8
Befolkningsstruktur.....	11
Folkhälsa	18
Bostäder	18
Sammanfattning: Attraktiva livsmiljöer	22
2. Starkt lokalt näringsliv	23
Näringslivsstruktur	26
Kommersiell service	31
Besöksnäring	34
Areella näringar	35
Sammanfattning: Starkt lokalt näringsliv	42
3. Väl fungerande offentlig service	43
Skola	47
Bibliotek	49
Kultur och fritid	50
Vård och omsorg	52
Räddningstjänst.....	53
Sammanfattning: Väl fungerande offentlig service.....	54
4. Goda kommunikationer	55
Pendlingsmönster	58
Hållbart resande.....	59
Bredband	63
Avlopp och avfall.....	65
Sammanfattning: Goda kommunikationer	66

5. Aktiv lokal utveckling.....	67
Föreningar	70
Pandemins påverkan på föreningslivet.....	71
Utvecklingsprojekt	73
Byaplaner	77
Samarbeten för lokal utveckling	78
Sammanfattning: Aktiv lokal utveckling.....	80
Läs mer:	82

*”Det här kunskapsunderlaget
vänder sig till dig som vill
veta mer om förutsättningarna
för att leva och verka på
landsbygden i Umeå kommun.”*

Inledning

Allt fler människor söker sig till landsbygden. Lugnet, närheten till naturen och gemenskapen är några av de saker som lockar. Men det finns också praktiska skäl att söka sig hit, som lägre levnadskostnader och möjligheten till ett större boende. Med den snabba digitaliseringen och ökade möjligheter till distansarbete blir det också möjligt för fler att leva och verka utanför tätorterna.

Det här kunskapsunderlaget vänder sig till dig som vill veta mer om förutsättningarna för att leva och verka på landsbygden i Umeå kommun. Kanske bor du redan på landsbygden och vill veta mer om din bygd? Kanske driver du företag i någon av Umeås 130 byar eller engagerar dig ideellt i en byaförening? Eller bor du kanske i tätorten men känner dig nyfiken på vad de många platserna utanför stadskärnan har att erbjuda? Oavsett så är förhoppningen att du lär känna Umeås fantastiska landsbygd bättre.

Du kommer få möjlighet att följa med på en nutidsresa genom Umeås landsbygd. Här berättas vad som händer på landsbygden idag och vilka utmaningar och möjligheter landsbygden står inför. Här finns information om befolkningstillväxten, om nya utvecklingsinitiativ, om hur det står till med företagandet och om tillgången till offentlig service – bland annat. Du får helt enkelt veta lite om allt möjligt. Vår förhoppning är att det är kunskap som du kan använda i vardagen, på jobbet eller i det lokala utvecklingsarbetet. För dig som är engagerad i föreningslivet finns också information om de ekonomiska stöd som erbjuds till kommunens föreningar.

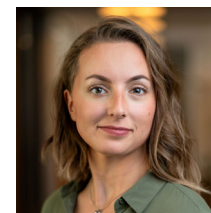
Kunskapsunderlaget är indelat i fem avsnitt som bygger på Umeå kommuns tematiska målområden för landsbygdsutveckling. Dessa är: **Attraktiva livsmiljöer, Starkt lokalt näringsliv, Väl fungerande offentlig service, Goda kommunikationer** och **Aktiv lokal utveckling**.* I varje avsnitt finns berättelser och beskrivningar av större händelser och statistik som visar på nuläge, utveckling och trender.

* Dessa tematiska målområden finns utpekade i *Översiktsplan Umeå kommun – Tematiskt tillägg för landsbygden* (antagen i kommunfullmäktige 2018) som går att hitta på Umeå kommuns hemsida.

Vill du veta mer? Besök vår webb
www.umea.se/landsbygd, eller kontakta:

Jennie Bergvall Kalén,
landsbygdsstrateg
övergripande planering
telefon 090-16 14 74
jennie.bergvall.kalen@umea.se

Josefina Rosenlöv
statistiker
övergripande planering
telefon 090-16 12 42
josefina.rosenlov@umea.se

Vad menar vi med landsbygd?

Umeå kommun definierar landsbygd som hela kommunen förutom de stora tätorterna Umeå (inklusive Ersmark och Röbbäck), Sävar, Holmsund, Obbola och Hörnefors. Detta innebär att hela 93 procent av kommunens yta är landsbygd och cirka 16 procent av kommunens invånare bor på landsbygden.

93%

*procent av kommunens yta är landsbygd
och cirka 16 procent av kommunens invånare
bor på landsbygden.*

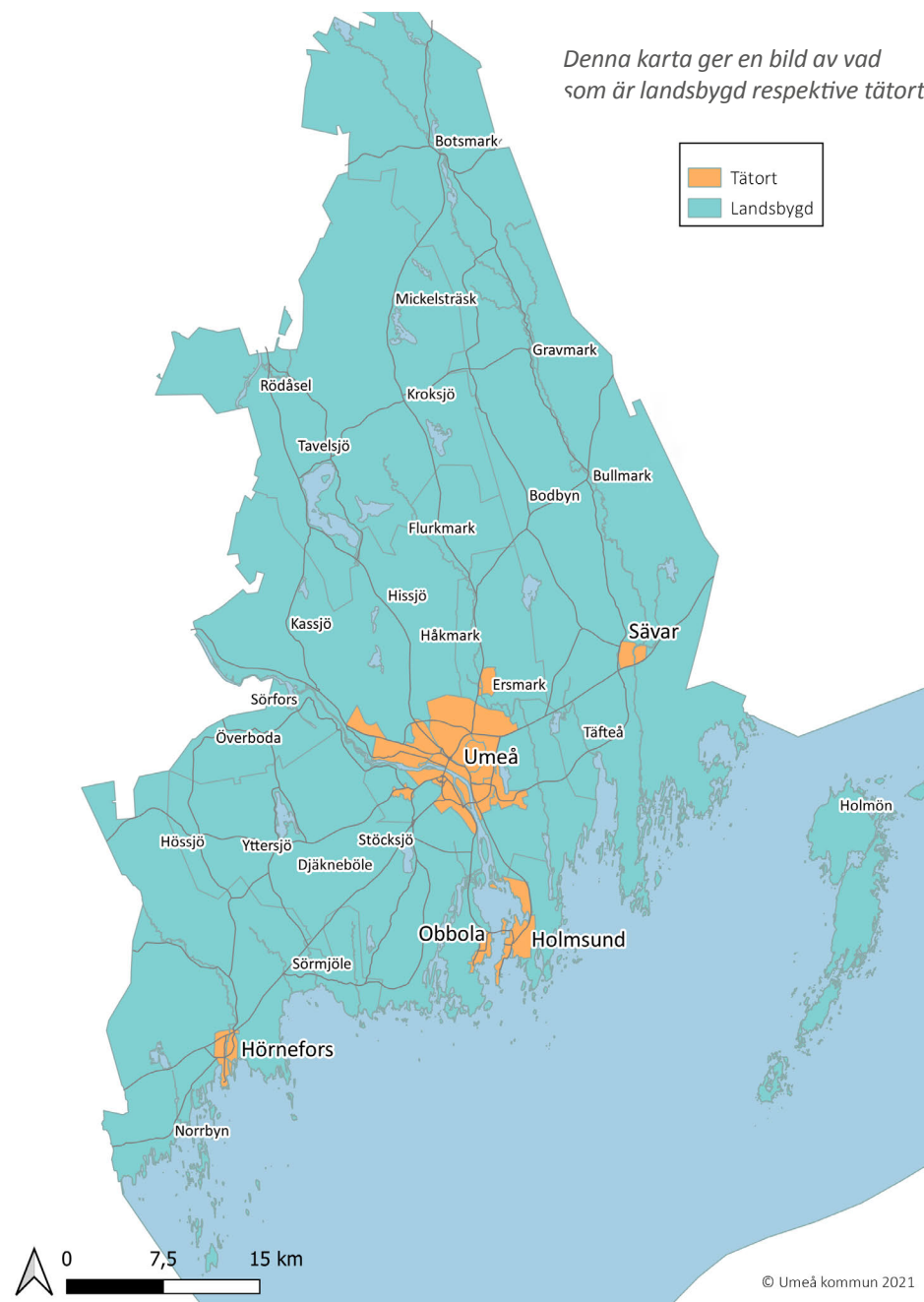

Foto: Philip Avesand.

1

Attraktiva livsmiljöer

Sidan 5–22

Foto: Therese Burström.

”En viktig målsättning är att bidra till attraktiva livsmiljöer genom att skapa hållbara strukturer som möjliggör bebyggelse, god service, välfungerande kollektivtrafik och lokal utveckling.”

Attraktiva livsmiljöer

Vad som uppfattas som attraktiva livsmiljöer är olika från person till person, men också något som kan förändras över tid. Var vi bor, hur vi bor och varför vi väljer att bo på en plats säger mycket om vilka slags livsmiljöer som upplevs som attraktiva. Närhet till natur, stora boendeytor, gemenskap och en lugn tillvaro är några av de kvaliteter som gör det attraktivt för människor att bo och verka på Umeås landsbygd. Statistiken visar att under senaste åren har det flyttat fler människor från Umeås tätorter till Umeås landsbygd än tvärtom.

Umeå kommun arbetar aktivt för att stärka förutsättningarna för goda livsvillkor på landsbygden. En viktig målsättning är att bidra till attraktiva livsmiljöer genom att skapa hållbara strukturer som möjliggör bebyggelse, god service, välfungerande kollektivtrafik och lokal utveckling (från *Program för hållbar landsbygdsutveckling i Umeå kommun, 2018*).

I följande avsnitt kan du fördjupa dig i bland annat **befolkningstillväxt, befolkningsstruktur, folkhälsa** och **bostadsmarknadens utveckling** på Umeå landsbygd.

Viktiga händelser som påverkat livsmiljöerna positivt

Foto: Therese Burström.

Foto: Therese Burström.

Foto: iStock.

Planer för landsbygden

År 2018 antog kommunfullmäktige *Översiktsplan Umeå kommun – Tematiskt tillägg för landsbygden*. Det innebär att Umeå kommun nu har politiskt beslutade mål för landsbygden som fungerar som vägvisare i arbetet med landsbygdsutveckling. Ett tillhörande landsbygdsprogram antogs också, Program för hållbar landsbygdsutveckling i Umeå kommun. Programmet ger förslag på hur både kommunen samt privata och lokala aktörer kan arbeta för att nå målsättningarna. Både plan och program har tagits fram i breda dialoger med lokalsamhällen.

Byaplaner

Under de senaste åren har byaplaner tagits fram i ett antal byar på Umeå landsbygd. En byaplan visar vilka resurser, möjligheter och utmaningar som finns på en plats och vad invånarna önskar för den framtida utvecklingen. Byaplaner är ett viktigt verktyg för den lokala utvecklingen och utgör samtidigt värdefulla kunskapsunderlag för kommunens planeringsarbete.

Bebyggelse

Nya småhus byggs i stora delar av kommunen. I ett antal utpekade tillväxtstråk väntas befolkningsökningen vara som störst. Stråken sammanfaller med kommunens utpekade kollektivtrafikstråk och strategier för vatten och avlopp. Det gör att nybyggnationer ger ett ännu starkare underlag till viktig service. Bebyggelseutvecklingen drivs av privata initiativ och genom översiktsplanedelen för landsbygden motiveras markägare och exploatörer att bygga mer på landsbygden. Redan idag pågår glädjande initiativ om flerbostadsbebyggelse i byarna Bullmark, Rödåsel och Tavelsjö.

Webb för landsbygdsutveckling

Det finns en särskild landsbygdswebb där information om Umeå landsbygd och kommunens arbete med landsbygdsutveckling samlas:

www.umea.se/landsbygd

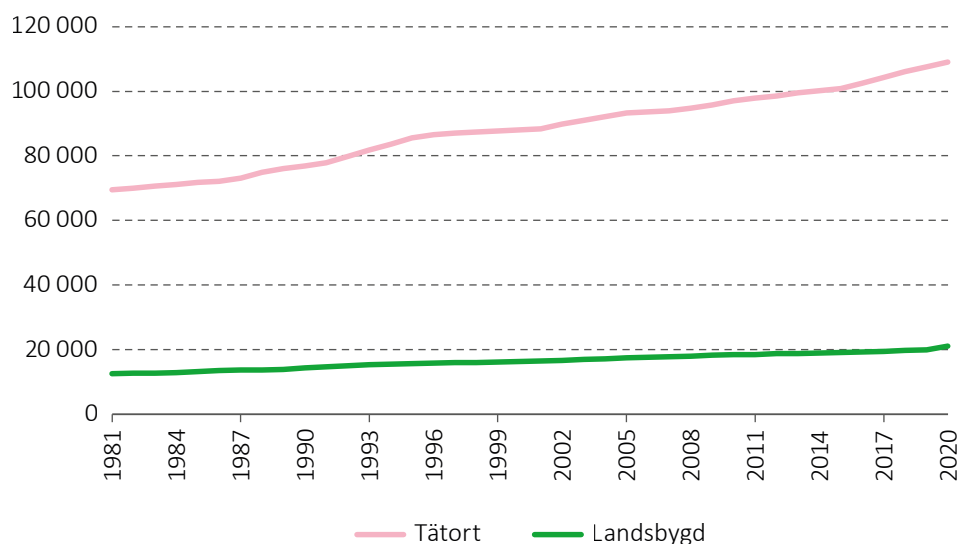
Varje månad publiceras dessutom artiklar för att synliggöra goda och spännande initiativ som pågår runt om i byarna.

Befolkningstillväxt

Både stad och land växer mycket

Umeå är en kommun med stark befolkningstillväxt. Figur 1 visar att kommunens invånare har ökat från 82 011 personer år 1981 till 127 481 personer år 2019. Den största ökningen har skett i tätort där befolkningen ökat med nästan 38 000 invånare under denna period. På landsbygden ökade befolkningen med nästan 7 500 invånare.

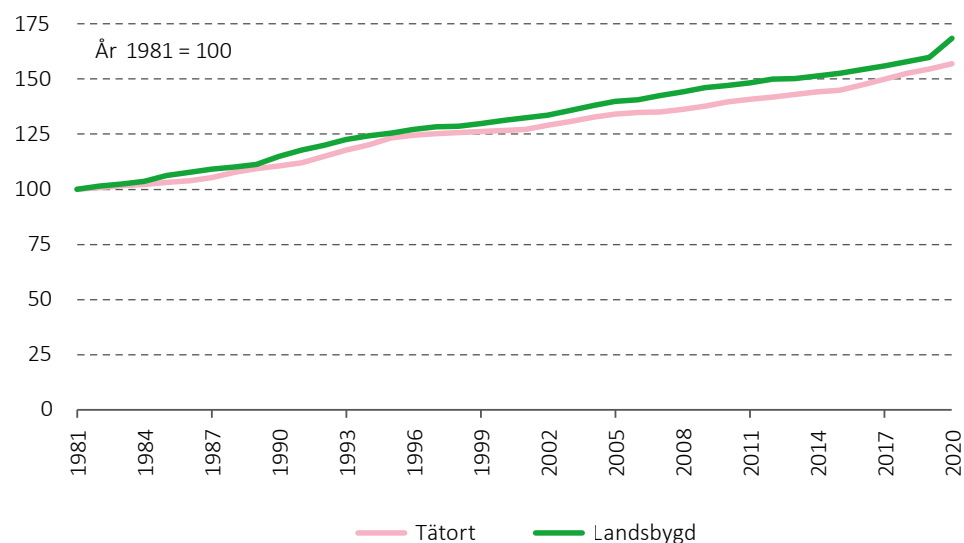
Figur 1. Befolkning i Umeå kommun.

Figur 2 visar att befolkningsökningen i tätort respektive landsbygd procentuellt sett är på en liknande nivå under perioden 1981 till 2020. Ökningen på landsbygden är dock något högre. Befolkningen i tätort ökade med 57 procent under perioden och landsbygdens befolkning ökade med 68 procent.

År 2020 sticker ut särskilt då många fler än tidigare flyttade från tätort till landsbygd, vilket tros bero på den rådande coronapandemin. Ökningen mellan åren 2019 och 2020 står för hela 8 procentenheter av de 68 procent som landsbygden ökat med sen åttiotalet. År 2020 bodde 16 procent av Umeå kommuns befolkning på landsbygden. Fram till år 2032 beräknas landsbygdsbefolkningen öka med ytterligare 13 procent, vilket motsvarar drygt 2 800 personer.

Figur 2. Index över befolkningsökning i Umeå kommun.

"Fram till år 2032 beräknas landsbygdsbefolkningen öka med ytterligare 13 procent, vilket motsvarar drygt 2 800 personer."

*"När det gäller
flyttningar mellan tätort
och landsbygd har det
under de senaste åren
flyttat fler personer från
tätort till landsbygd
än tvärtom."*

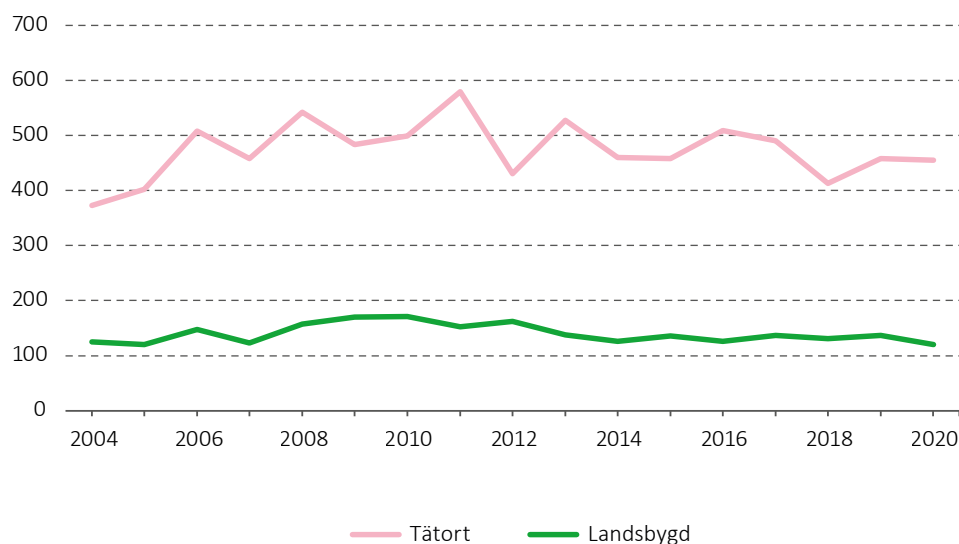

Högre födelsenetto per 1 000 invånare på landsbygden

Att Umeå kommun växer framgår av figur 3 som visar födelsenettet i tätort och landsbygd mellan åren 2004–2020. Både i tätort och på landsbygd är födelsenettet positivt, vilket betyder att det är fler som föds än dör.

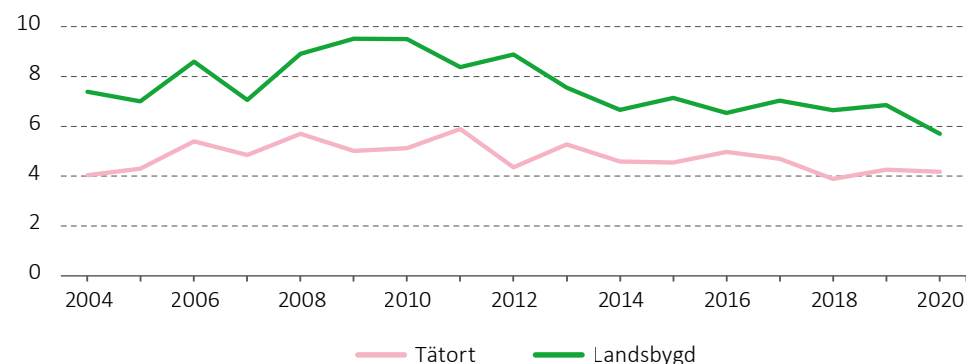
Födelseöverskottet har varit och är fortfarande högre i tätort där det legat kring 500 personer per år. På landsbygd varierar födelsenettet kring 150 personer per år. Födelsenettet och skillnaden mellan tätort och landsbygd har varit relativt stabilt även om det varierat något i tätort.

Figur 3. Födelsenetto per geografi. Umeå kommun.

Födelsenettet per 1 000 invånare är högre på landsbygd än i tätort. Det här kan kopplas ihop med att landsbygdens bostadsutbud framför allt består av småhus och att möjligheterna att bygga småhus är större på landsbygd än i staden. Detta medför ofta en befolkning i barnafödande åldrar.

Figur 4. Födelsenetto per 1 000 invånare och geografi. Umeå kommun.

Vanligt att fler flyttar från tätort till landsbygd

De flesta människor flyttar flera gånger i livet och det gäller även befolkningen i Umeå kommun. År 2020 var 86 procent av alla flyttningar inom kommunen från och till en plats inom tätort. Att det ser ut så är inte förvånande, då den största delen av kommunens befolkning bor i tätort. Dessutom bor en stor andel av personerna mellan 20 och 29 år i tätort och detta är den grupp som generellt flyttar mest.

När det gäller flyttningar mellan tätort och landsbygd har flyttnettot under de senaste fem åren oftare varit positivt till landsbygdens fördel. Det vill säga, att fler flyttat från tätort till landsbygd än tvärtom. År 2020 visar något som kan beskrivas som en corona-effekt där fler sökte sig från tätort till landsbygd. Nettoflyttningen detta år var +215 personer, vilket figur 5 visar.

Figur 5. Flyttnetto tätort till landsbygd Umeå kommun.

Ett positivt värde anger att fler har flyttat till landsbygden än tvärtom.

Befolkningsstruktur

Färre unga men fler barnfamiljer på landsbygden

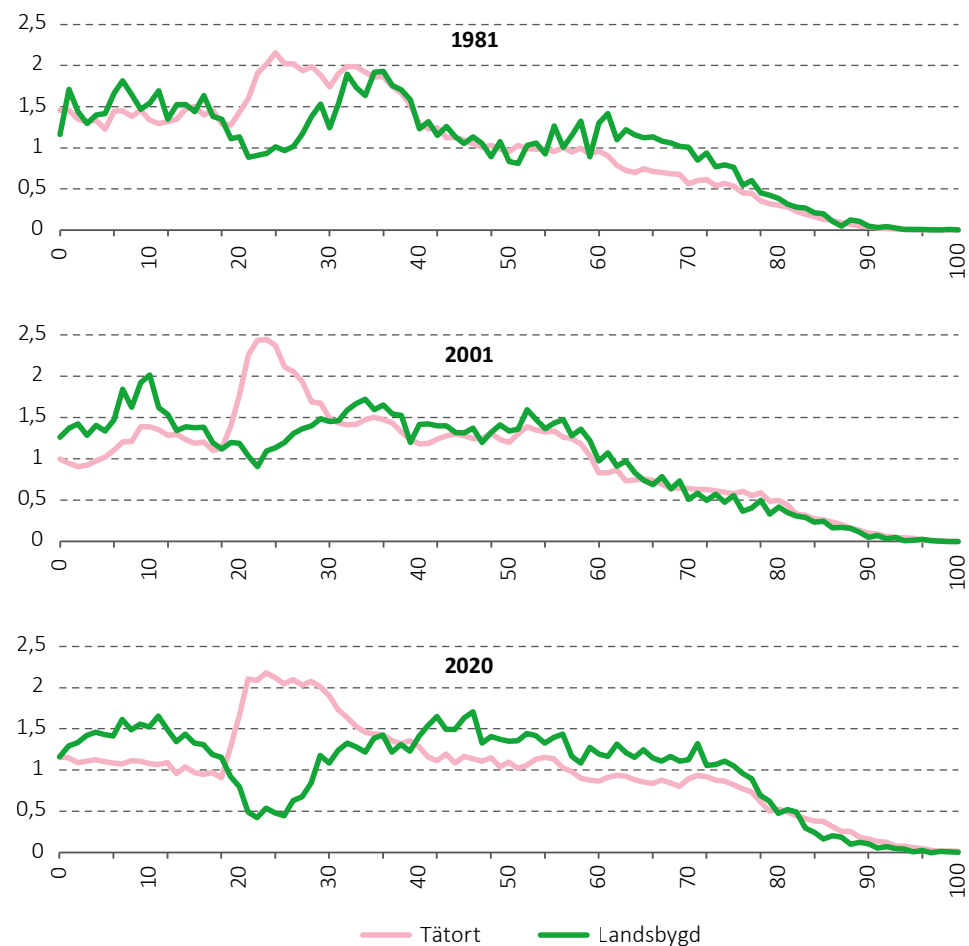
När det kommer till åldersstrukturer finns stora skillnader mellan befolkningen på landsbygd och tätort. I tätort utgör unga mellan 20 och 30 år den största andelen av befolkningen, medan denna åldersgrupp utgör en mycket liten andel på landsbygd. Som figur 6 visar har det sett ut så i åtminstone 40 år, men år 2020 var skillnaden tydligare än någonsin. Barn utgör dock en högre andel av befolkningen på landsbygd än i tätort.

Det har även skett en förändring i befolkningens sammansättning där människor i åldrarna 40 till 80 år utgör en högre andel av landsbygdsbefolkningen. Det här beror delvis på det höga barnafödandet under 1940-talet. Sett till helheten blir befolkningen i tätort respektive landsbygd därmed alltmer olika varandra åldersmässigt.

Befolkningsökningen på landsbygden medför ökade byggnationer av småhus. Bilden visar ett nytt bostadsområde i södra Stöcksjö. Foto: Therese Burström.

Figur 6. Åldersstruktur i Umeå kommun.

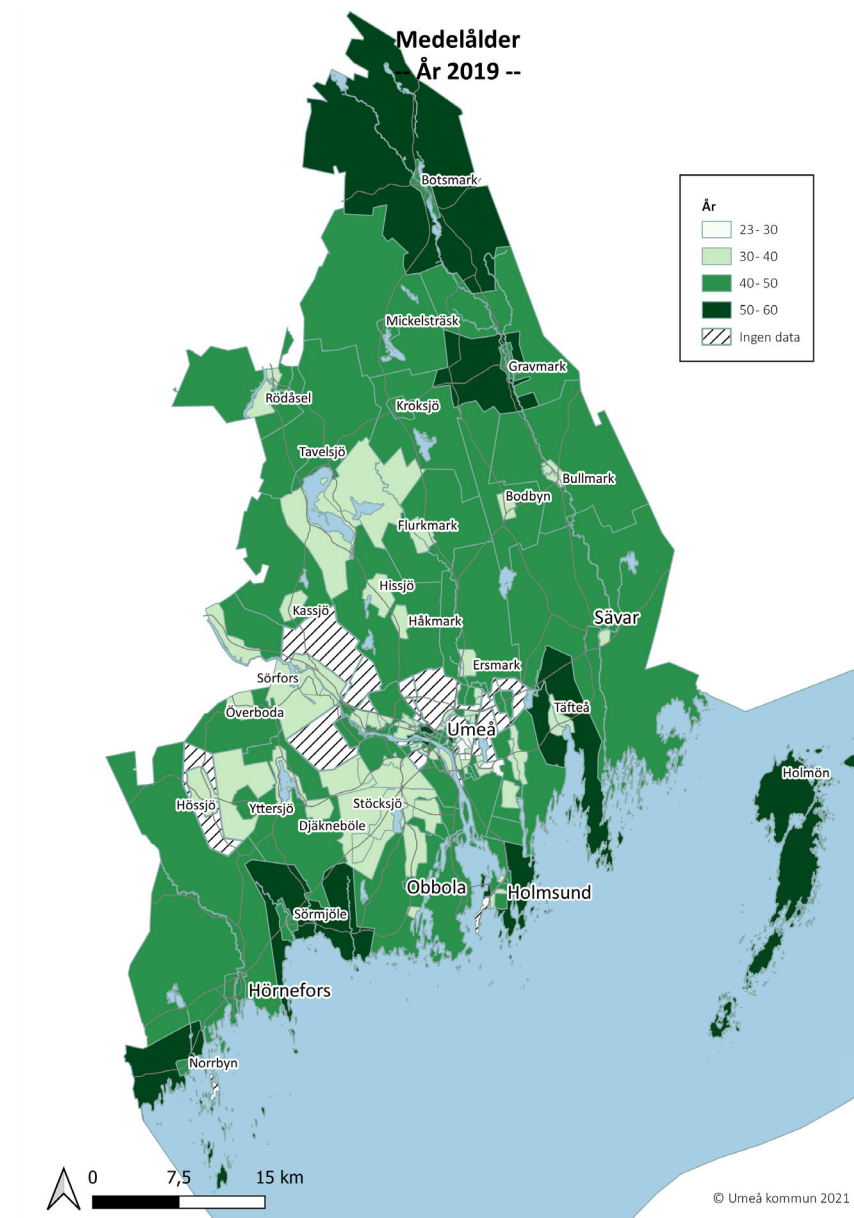
Högre medelålder på landsbygden

I figur 7 framgår det att medelåldern i Umeå kommun generellt sett är lägre i tätort än på landsbygd. Det beror delvis på det höga antalet studenter som bor i tätort, men också att andelen äldre mellan 60 och 80 år är högre på landsbygden. De flesta landsbygdsområden i kommunen har en medelålder på 40 till 50 år. Det gäller även för tätorten Hörnefors.

Landsbygdsområdena med den högsta medelåldern hamnar i åldersintervallet 50 till 60 år och här ingår Botsmarks omland, Gravmark, Täfteås omland, Holmön, Sörmjöles omland och Norrbyns omland. Även delar av tätorten Holmsund ingår i detta åldersintervall.

Landsbygdsområden som sticker ut med en lägre medelålder hamnar i kategorin 30–40 år. Här ingår större byar som Bullmark, Bodbyn, Täfteå, Tavelsjö med omland och Sörfors. Även tätorterna Sävar och Obbola ingår i detta åldersintervall. Flera av byarna ingår i Umeå kommuns utpekade tillväxtstråk där befolkningsökningen historiskt sett varit hög och där den beräknas fortsätta i samma takt. I flera av orterna finns även för- och grundskola och i vissa fall inslag av kommersiell service i form av livsmedelsbutik. År 2019 var medelåldern i hela Umeå kommun 38,9 år, att jämföra med rikets 41,4 år.¹

Figur 7. Medelålder i Umeå kommun år 2019.

¹ Kommuner i siffror, SCB (2020)

Foto: Therese Burström.

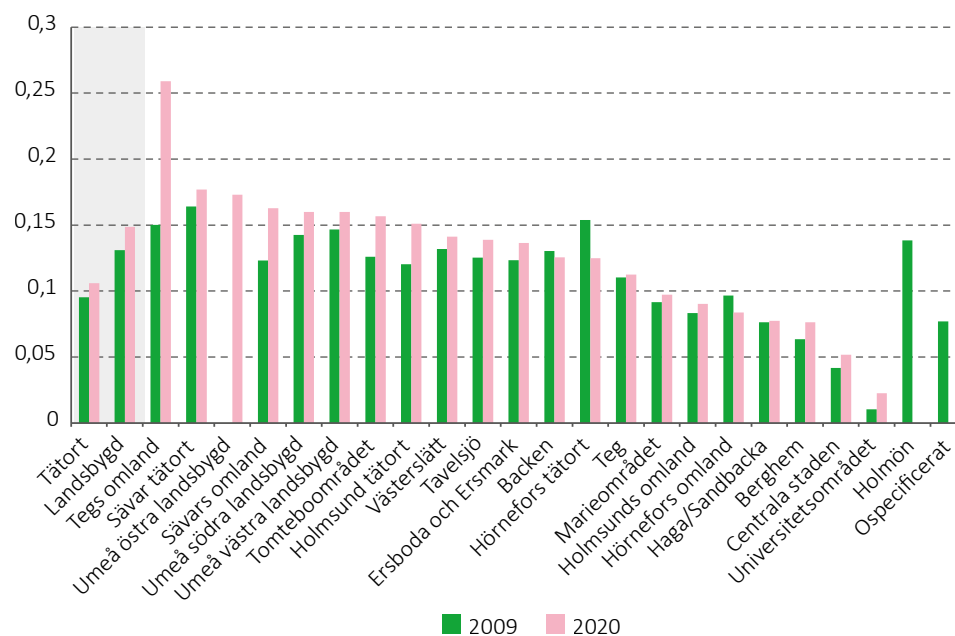
”Generellt sett är andelen barn i grundskoleålder (6–15 år) högre på landsbygd än i tätort.”

Högre andel barn i grundskoleålder på landsbygden

Generellt sett är andelen barn i grundskoleålder (6–15 år) högre på landsbygd än i tätort. Figur 8 visar att år 2019 utgjorde barn i grundskoleålder 15 procent av landsbygdsbefolkningen, vilket är en ökning med två procentenheter sedan år 2009. I tätort var motsvarande ökning en procentenhet under samma period, från 10 till 11 procent.

I figur 8 framgår även att den största förändringen i andelen barn per delområde har skett på Holmön. Där har andelen barn i åldrarna 6 till 15 år sjunkit från 14 till 0 procent under perioden 2009 till 2019. Det här kan ses som en direkt följd av att Holmöns grundskola lades ner år 2010 och att brister i färjetrafiken försvårar dagspendling. Den näst största förändringen har skett inom tätort på Tegs omland.

Figur 8. Andel barn 6 till 15 år.

Könsfördelning

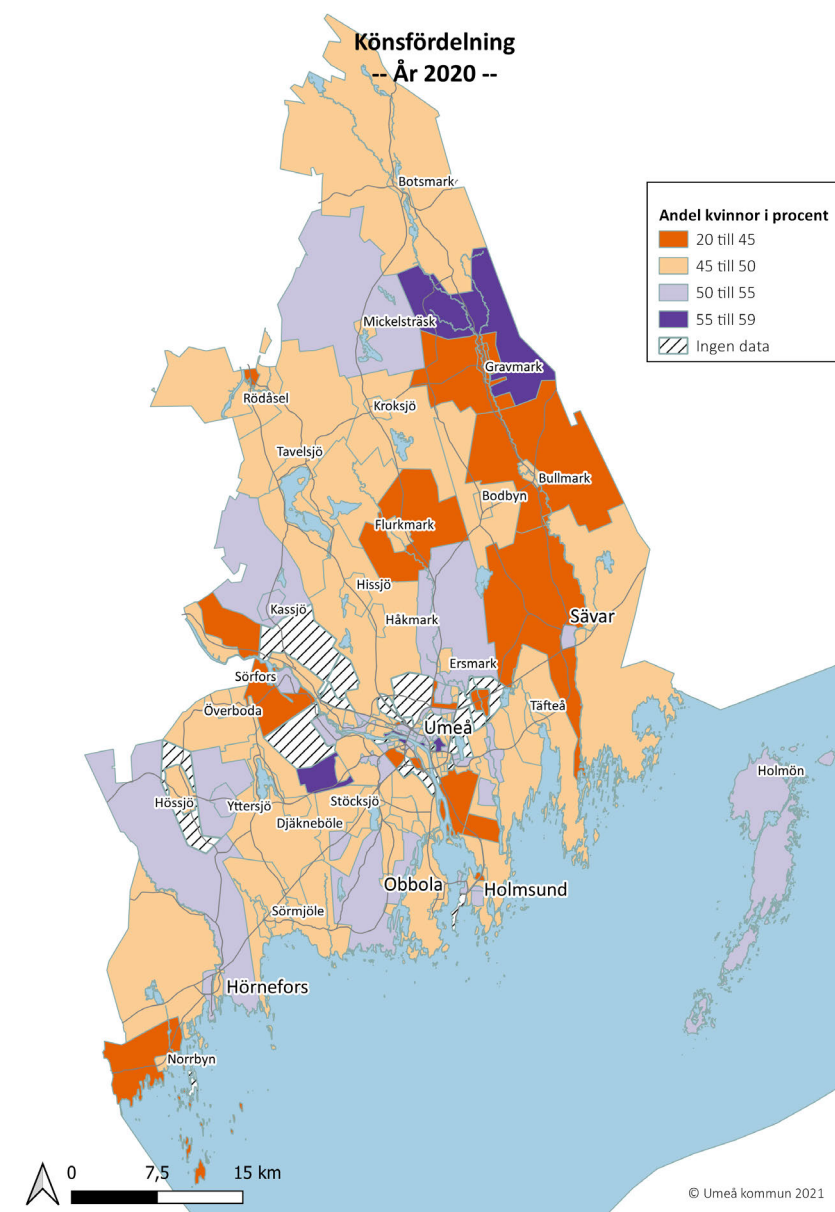
När det talas om landsbygd, framför allt i norra Sverige, nämns ofta att könsfördelningen är ojämn med många fler män än kvinnor. Det här är en bild som inte stämmer särskilt väl med hur det ser ut i Umeå kommun. Här bor 51,5 procent män och 48,5 procent kvinnor på landsbygden, medan det i tätort bor 49,9 procent män och 51,1 procent kvinnor.

År 2020 var könsfördelningen på landsbygden relativt jämn och i de flesta områden låg andelen män och kvinnor inom intervallet 45 till 55 procent. De områden där könsfördelningen är som ojämnast är delar av Sävarådalen, såsom Sävars västra omland, Bullmarks omland och Gravmark med nedre omland. Det område med högst andel kvinnor i hela kommunen är Gravmarks övre omland. Dock är befolkningsmängden låg i flera av dessa områden och därför varierar könsfördelningen mer än i befolkningstäta delar av kommunen.

I 20 av kommunens cirka 200 delområden är könsfördelningen något ojämn, det vill säga utanför intervallet 45 till 55 procent, se figur 9. 15 av dessa delområden är på landsbygd, i 13 är männen en betydligt större grupp.

År 2020 bestod Sveriges befolkning av 49,7 procent kvinnor och 50,3 procent män.²

Figur 9. Könsfördelning i Umeå kommun år 2020.
Områden med färre än 20 invånare visas ej i kartan.

² Kommuner i siffror, SCB (2020)

Foto: Fredrik Larsson.

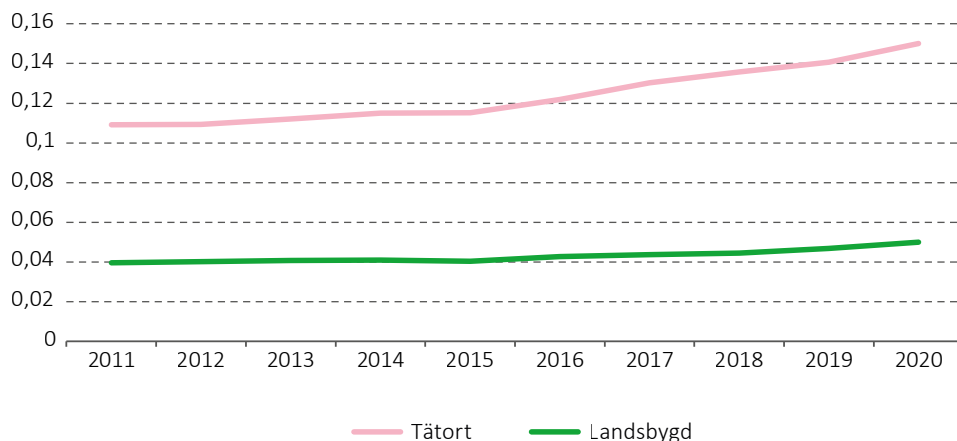
Färre utrikes födda på landsbygden

Av den folkbokförda befolkningen i Umeå kommun var 12,8 procent utrikes födda år 2020, vilket kan jämföras med riket i stort där motsvarande siffra var 19,7 procent.³

Bland den folkbokförda befolkningen är andelen utrikes födda betydligt lägre på landsbygd än i tätort. Av de som bor på landsbygd var andelen utrikes födda 5 procent år 2020, att jämföra med 15 procent i tätort. Skillnaden ligger främst i andelen som är född utanför Norden och Europa som är fem gånger så stor i tätort som på landsbygd.

Figur 10 nedan visar att det inte skett någon stor ökning av andelen utrikes födda på landsbygd eller i tätort i Umeå kommun mellan åren 2011 och 2015. Under åren 2011–2020 ökade andelen utrikes födda på Umeå landsbygd med 1 procentenhet. Ökningen i tätort under motsvarande period var 3 procentenheter. Det är framför allt från år 2015, i samband med den så kallade flyktingkrisen, som en ökning har skett. Detta syns i diagrammet där linjerna får en något brantare lutning efter detta år.

Figur 10. Utrikes födda i Umeå kommun.

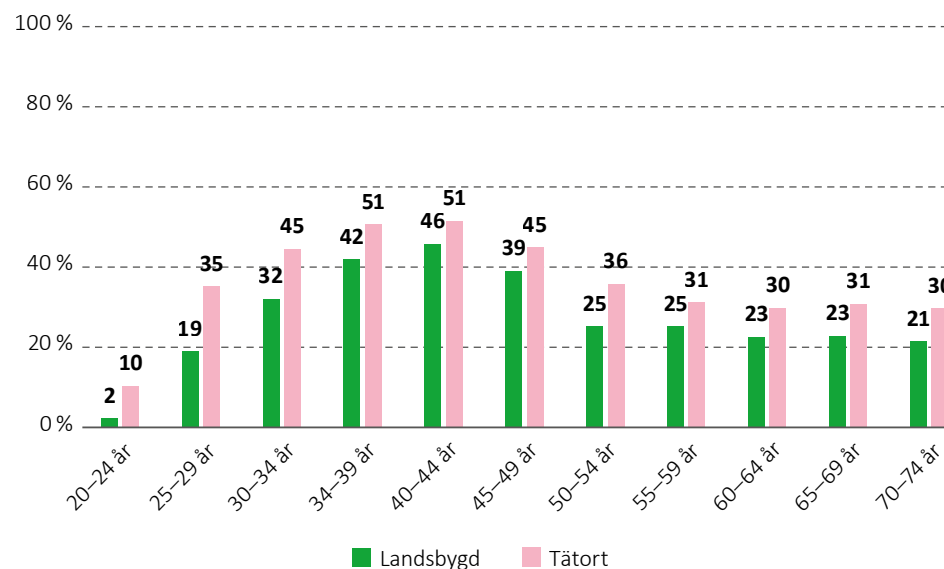
³ SCB (2020)

Högre utbildningsnivå i tätort

På landsbygden har 47 procent av befolkningen mellan 25–64 år en eftergymnasial utbildning som är 3 år eller längre, i tätort är motsvarande siffra 58 procent.

Figur 11 visar att utbildningsnivån är högre i tätort än på landsbygd inom samtliga åldersgrupper. Särskilt tydligt är det i åldersgruppen 25–29 år där andelen personer med minst treårig högskoleutbildning är 19 procent på landsbygd och 35 procent i tätort – en skillnad på 16 procentenheter. Denna skillnad beror till stor del på att många i åldersgruppen fortfarande studerar eller är nyexaminerade och därför i större utsträckning bosätter sig i närheten av universitetsområdet. För kommunen som helhet är utbildningsnivån som högst bland befolkningen mellan 30 och 49 år.

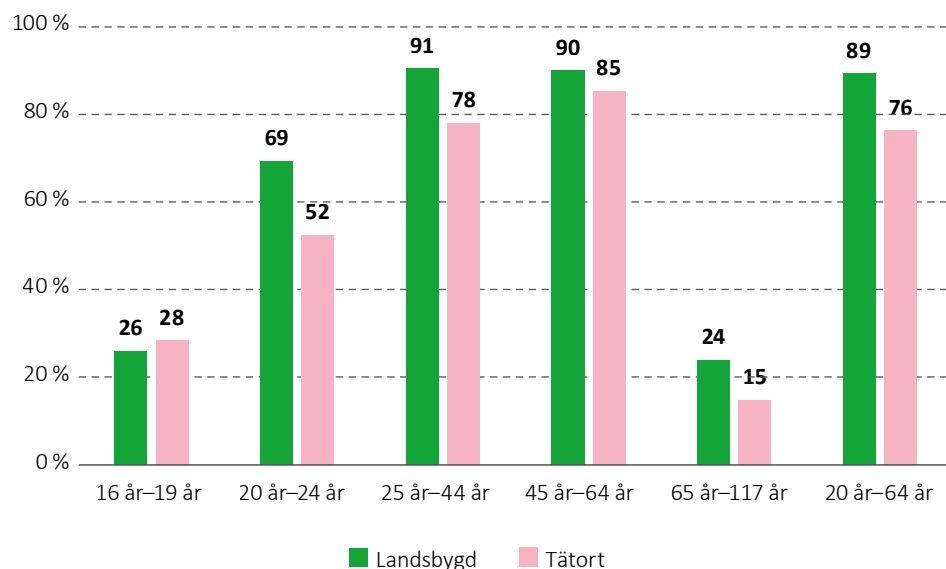
Figur 11. Andel med minst treårig högskoleutbildning per åldersgrupp. År 2019.

Högre sysselsättningsgrad på landsbygden

Hur många som arbetar kan mätas i sysselsättningsgrad, vilket är andelen förvärvsarbetande av den folkbokförda befolkningen i respektive åldersgrupp. Sysselsättningsgraden i Umeå kommun är generellt högre på landsbygd än i tätort, 90 procent respektive 77 procent år 2019. Detta gäller för samtliga åldersgrupper, med undantag för unga mellan 16 och 19 år, där sysselsättningsgraden är något högre i tätort. Av landsbygdsbefolkningen i åldrarna 20–64 år är 89 procent sysselsatta, vilket kan jämföras med tätortsbefolkningens 76 procent. Se staplarna längst till höger i figur 12.

Figur 12. Andel sysselsatta per åldersgrupp. År 2019.

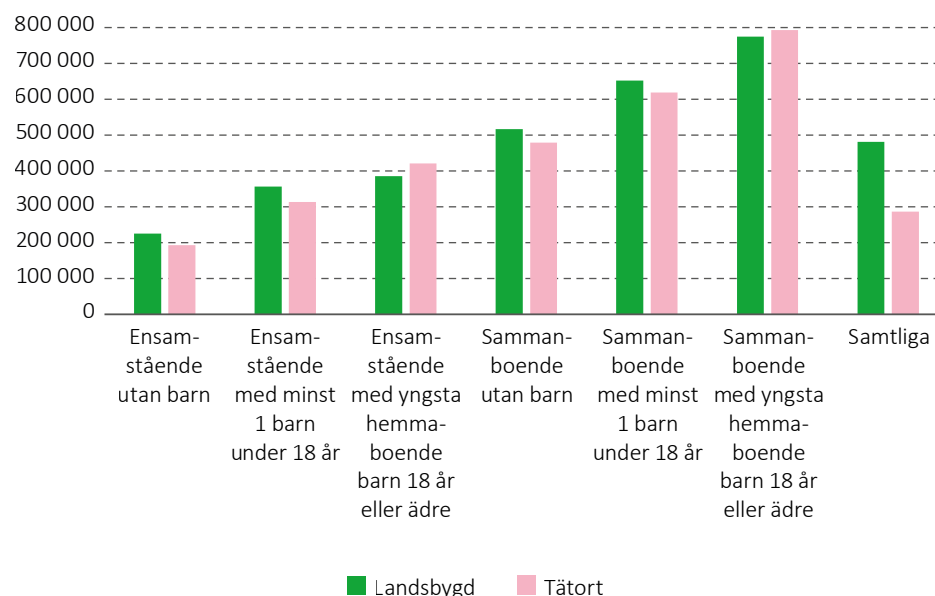
Störst skillnad i sysselsättningsgrad mellan landsbygd och tätort finns inom åldersgruppen 20–24 år. Det kan till stor del förklaras av att en hög andel unga boende i tätort studerar vid universiteten och räknas då inte som förvärvsarbetande i statistiken. Att sysselsättningsgraden är högre på landsbygd i övriga åldersgrupper kan kopplas till den höga andelen småhus, då det är svårare att vara bosatt på landsbygden utan en ordnad ekonomi. I tätort är hyresrätter en betydligt större andel av bostadsbeståndet.

Högre inkomster på landsbygden

Inkomsterna är generellt högre bland hushåll på landsbygd än i tätort. På landsbygd var den genomsnittliga disponibla hushållsinkomsten 480 947 kronor år 2018 medan den i tätort var 296 000 kronor. Detta är en skillnad på 184 947 kronor.

Den här till synes stora skillnaden kan förklaras av befolkningens sammansättning, där en större andel personer som generellt sett har lägre disponibel inkomst, såsom studenter och yngre, bor i tätort. Figur 13 visar att inkomsterna är lägst bland ensamstående eller ensamstående med barn och högst bland sammanboende med barn för både landsbygd och tätort.

Figur 13. Disponibel hushållsinkomst år 2019 i Umeå kommun.

Figur 13 visar också att inkomsterna bland landsbygdsbefolkningen är högre jämfört med tätortsbefolkningen inom samtliga typer av hushåll. Undantaget är hushåll med yngsta hemmaboende barn 18 år eller äldre, där inkomsterna är högre hos hushållen i tätort.

Folkhälsa

Små skillnader i ohälsotalet

Befolkningens hälsa är ett viktigt mått på hur livsmiljöerna upplevs av befolkningen. Folkhälsan mäts här i ohälsotal, vilket är det genomsnittliga antalet ersättningsdagar från Försäkringskassan per person i åldrarna 16 till 64 år.

Figur 14 visar att det genomsnittliga antalet sjukdagar för landsbygdsbefolkningen år 2019 var:

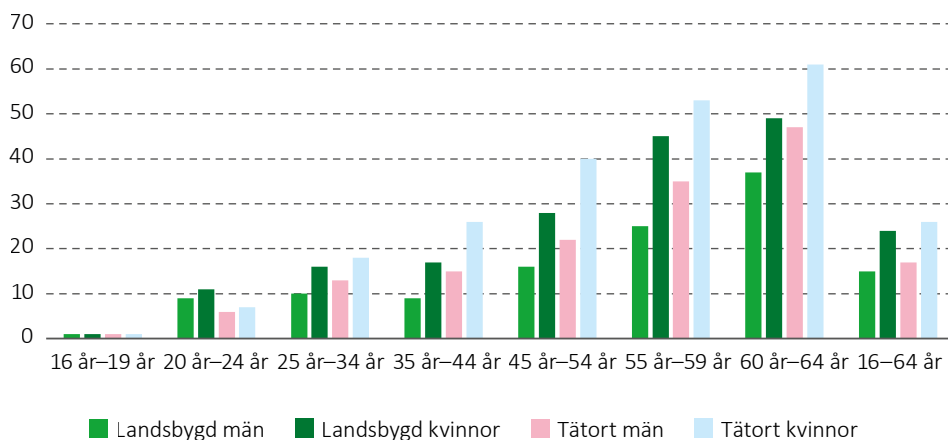
- 24 dagar för kvinnor
- 15 dagar för män

I tätort var det genomsnittliga antalet sjukdagar:

- 26 dagar för kvinnor
- 17 dagar för män

Ohälsotalet är alltså högre i tätort än på landsbygd inom båda grupperna, även om skillnaderna är små. Däremot framgår tydligt att de största skillnaderna i ohälsotal finns mellan kvinnor och män, på landsbygd såväl som tätort, där kvinnor i genomsnitt har nio fler sjukdagar per år. Det genomsnittliga antalet sjukdagar ökar både bland män och kvinnor med stigande ålder.

Figur 14. Genomsnittligt antal ohälsodagar per kön och åldersgrupp år 2019 i Umeå kommun.

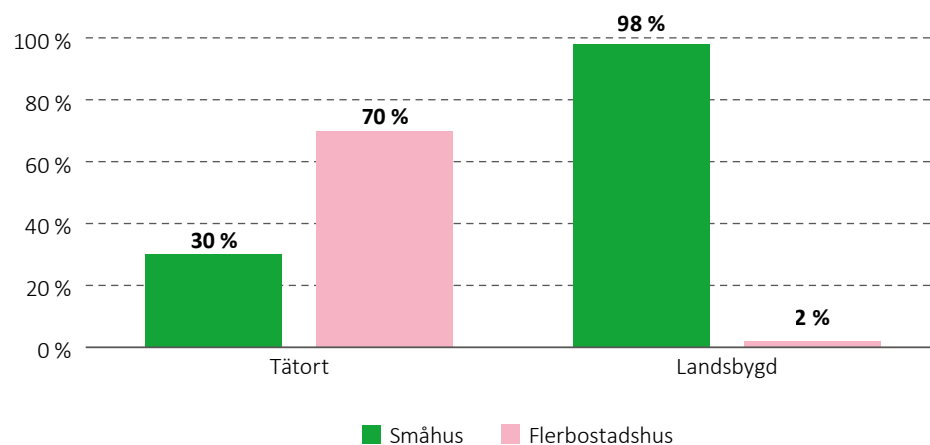

Bostäder

Stark överrepresentation av småhus på landsbygden

För att så många som möjligt ska kunna bosätta sig i alla delar av kommunen behövs bostäder som passar olika grupper av människor. Figur 15 visar att endast 2 procent av hushållen på landsbygd bor i flerbostadshus, att jämföra med 70 procent i tätort. Skillnaderna i boendeformer mellan tätort och landsbygd är alltså stora.

Figur 15. Hushållens boendeform år 2019, Umeå kommun.

Att hela 98 procent av bostadsutbudet på landsbygden utgörs av småhus kan vara en bidragande orsak till att både inkomst och medelålder är högre på landsbygden. För att kunna köpa ett hus krävs oftast god ekonomisk trygghet, vilket är vanligare bland äldre grupper än bland unga vuxna.

Att det finns så få flerbostadshus på landsbygden gör att olika grupper av människor riskerar att exkluderas från möjligheten att bo där. Det kan exempelvis vara studenter, unga vuxna, singelhushåll eller låginkomsttagare. I flera större byar finns dessutom stor efterfrågan på trygghetsboenden och seniorlägenheter för äldre människor som vill bo kvar på orten, men som inte längre orkar med det underhåll ett hus kräver.

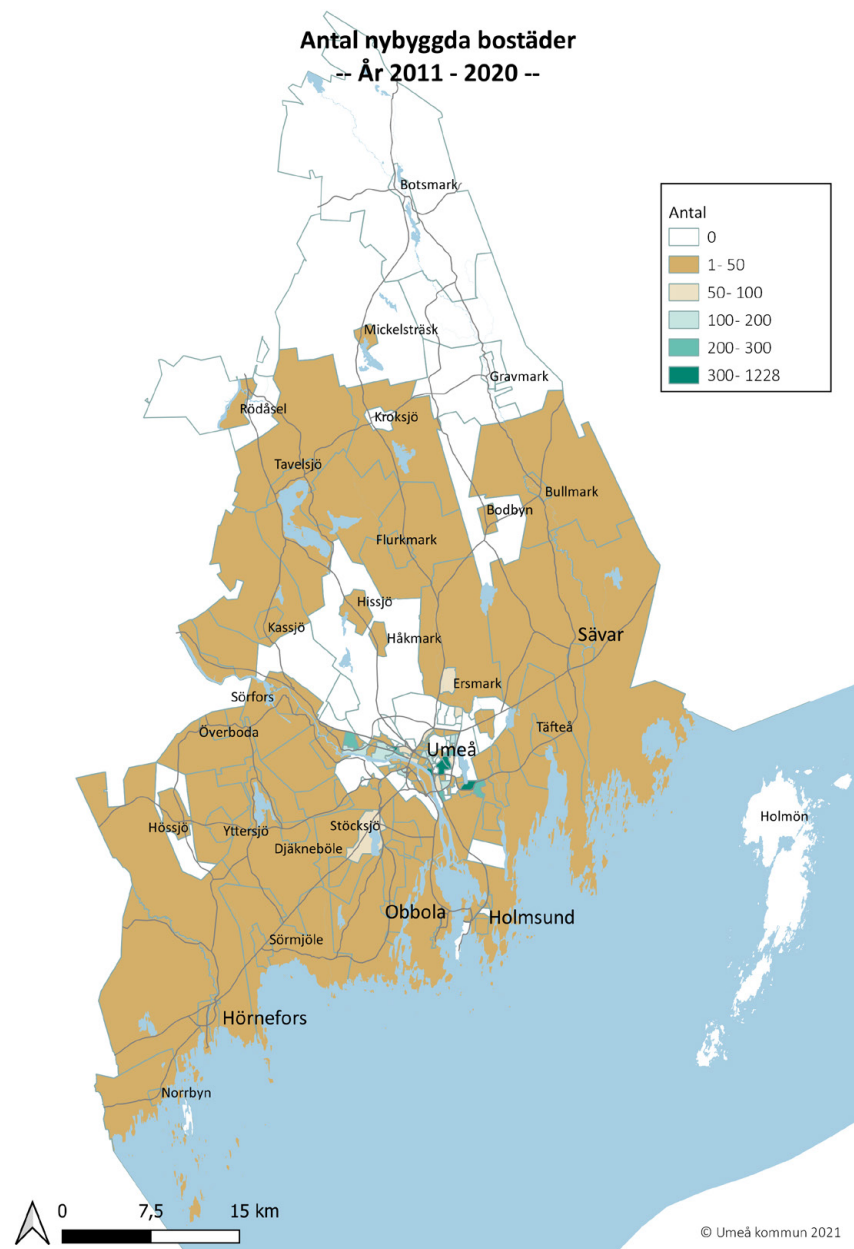
Villaområde i Bullmark. Foto: Therese Burström.

Nybyggnation i både stad och land

Mellan åren 2011 och 2020 har nya bostäder tillkommit i stora delar av kommunen. Nybyggnationen har varit som störst inom tätort och i synnerhet inom stadens centrala och östra delar. På landsbygden har nybyggnationen varit relativt jämnt fördelad där 1 till 25 nya bostäder byggts i många områden sedan 2011. Runt Bjännsjön, Stöcksjö och i Täfteå har det byggts något mer. I vissa områden, främst i kommunens norra delar och utanför Bullmark, Botsmark, Hissjö och Håkmark har det inte byggts några nya bostäder mellan år 2011 och 2020.

Figur 16 visar nya permanentbostäder som byggts under denna period. Fritidshus är inte medräknade.

Figur 16. Nybyggnationer av bostäder år 2011–2020.

Svagare bostadsmarknad på landsbygden

När det kommer till bostadsbyggande på landsbygden nämns ofta att det är svårt att få lån hos banker för att bygga nytt. Det beror på att marknadsvärdet många gånger är lägre på landsbygd medan kostnaden att bygga är densamma vart det än sker. Att det finns färre referensobjekt i form av bostadsförsäljningar gör också att det kan vara svårare för banker att sätta korrekta marknadsvärden för landsbygdsfastigheter.

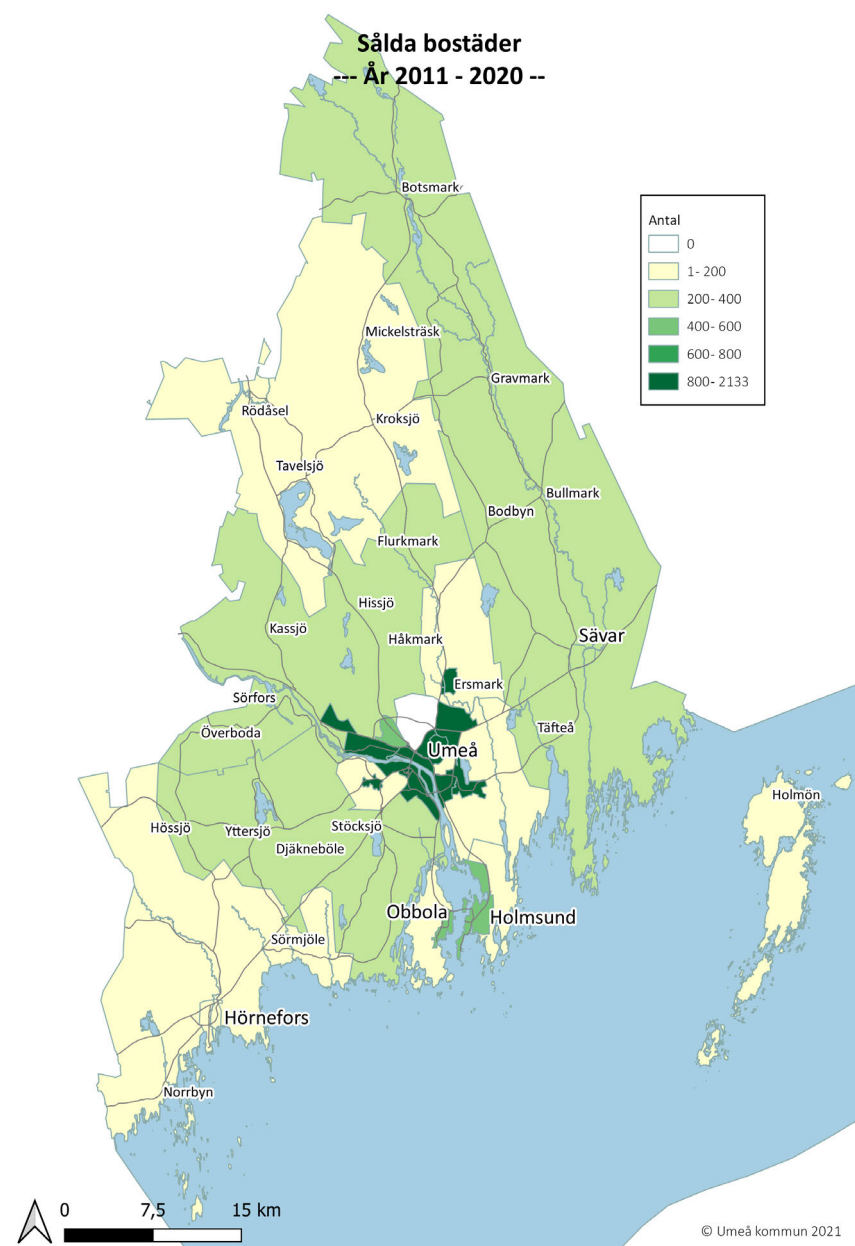
Denna bild delar många lokala utvecklingsgrupper och föreningar på Umeå landsbygd, även om det upplevs ha lättat något i vissa delar av kommunen. Det finns även en uppfattning om att banker är mer restriktiva att låna pengar till föreningar, vilket kan vara särskilt problematiskt på landsbygder där föreningar många gånger är viktiga utvecklingsaktörer och fastighetsägare. Inte sällan finns en ovana och kunskapsbrist hos finansiärer om alternativa ägarstrukturer, finansieringslösningar och bostadsformer, vilket försvårar bostadsbyggandet i områden med svag bostadsmarknad. Den här situationen förekommer i hela landet.

Bostadsförsäljningar sker i hela kommunen

Bostadsförsäljningar sker i alla delar av Umeå landsbygd och i kommunen finns inga problem med tomma hus, så kallade "ödehus". Generellt kan sägas att många byar upplever att ett tillskott av flerbostadshus eller seniorlägenheter skulle möjliggöra flyttkedjor där fler barnfamiljer får tillgång till det befintliga bostadsutbudet.

"Bostadsförsäljningar sker i alla delar av Umeå landsbygd och i kommunen finns inga problem med tomma hus."

Figur 17. Sålda bostäder i Umeå kommun år 2011 till 2020.

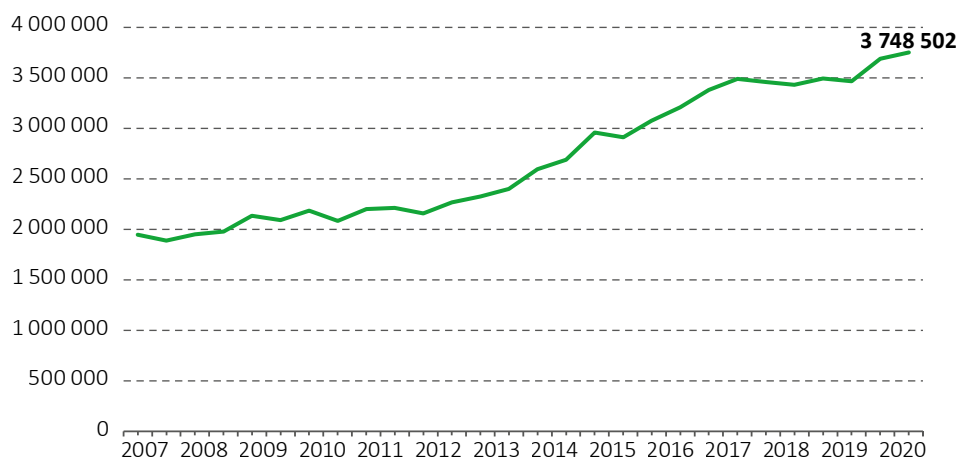
Fastighetsprisutveckling

Fastighetspriserna har ökat i hela kommunen och på landsbygden är det framför allt i de tätortsnära delarna och i sjönära lägen som utvecklingen varit som starkast. Prisutvecklingen har varit särskilt stark upp till Tavelsjöområdet, Bodbyn med omland och norr om Sävar. Söderut är utvecklingen stark till Sörmjöle och kringliggande byar. Längs kustlinjen från Mjölefjärden och upp till kommungränsen har priserna också ökat mycket.⁴

Villapriserna i Umeå kommun påverkades av de hårdare amorteringskraven som finansinspektion införde år 2017, vilket gjorde att priserna låg relativt stilla åren 2018–2019. År 2020 började priserna återigen att stiga, vilket framgår i figur 18. Det här kan delvis vara en coroneffekt då fler flyttade från tätort till landsbygd och efterfrågan på större bostäder ökade under pandemin.

Figur 18 visar också att sett till helåret 2020 har priserna stigit med 7 procent jämfört med år 2019. Genomsnittspriset på villor i Umeå kommun var under andra halvåret 2020 nära 3 750 000 kr, vilket är det högsta hittills.

Figur 18. Försäljningspris villor Umeå kommun 2007–2020.

⁴ Bostadspriser och lönsamheten att bygga i Umeå kommun, rapport (2018)

Den bästa indikationen på villamarknadens faktiska prisökning är det så kallade K/T-talet, vilket är kvoten mellan vad fastigheter säljs för och vad de är taxerade till. K/T-talet i Umeå kommun har ökat stabilt sedan årsskiftet 2013/2014, liksom för Västerbotten och riket i stort. Under det fjärde kvartalet 2020 nåddes det hittills högsta värdet för Umeå kommun på 1,80. Det betyder att villorna i Umeå kommun i genomsnitt säljs för 80 procent mer än vad de är taxerade till.

Ovanligt med överlåtelser

Det finns en generell uppfattning om att det är vanligt att hus på landsbygden byter ägare inom den egna familjen genom så kallade fastighetsöverlåtelser. Det här skulle i sin tur kunna bidra till att marknadsvärdet blir lågt i statistiken. Det här gäller dock inte för Umeå kommun: inga fastighetsöverlåtelser har genomförts här de senaste tio åren. Det gäller alla sorters fastigheter, inklusive fritidshus.

En fritidshustät kommun

I Umeå kommun bor många fritidshusägare, vilket är en indikation på att många upplever att livsmiljöerna är attraktiva. I kommunen fanns 5 189 fritidshus år 2020, vilket är det näst största antalet fritidshus i Västerbotten efter Skellefteå kommun.

Till skillnad från stora delar av länet bor hela 81 procent av Umeås fritidshusägare inom den egna kommunen. Andelen fritidshusägare bosatta i en annan kommun är endast 16 procent. Malmö är den enda kommunen i Sverige med en lägre andel. Det här visar att Umeå kommun har en bredd av livsmiljöer som gör att umebor inte behöver titta långt för att hitta ett attraktivt fritidshusområde eller en plats att bo på.

År 2020 var endast tio fritidshus i Umeå kommun utlandsägda och 49 fritidshus ägdes av utlandssvenskar.⁵

⁵ SCB (2019)

Sammanfattning:

Attraktiva livsmiljöer

År 2020 bodde cirka 109 000 personer av Umeå kommuns befolkning i tätort och strax över 21 000 personer på landsbygd. Landsbygdsbefolkningen utgjorde därmed 16 procent av kommunens totala befolkning. Sedan åttiotalet har befolkningsökningen främst skett i tätort, men procentuellt sett har utvecklingen varit något starkare på landsbygd. Under de senaste 40 åren har Umeå kommuns befolkning ökat med 57 procent i tätort och med 68 procent på landsbygd.

År 2020 flyttade ovanligt många från tätort till landsbygd i Umeå kommun. Det här beror troligtvis på den rådande coronapandemin. Den har gjort att efterfrågan på större boenden ökat och att avstånden inte längre spelar lika stor roll i och med att distansarbete blivit allt vanligare.

Födelsenettet är högre på landsbygden och barn utgör en större andel av befolkningen jämfört med tätort. Unga vuxna har länge varit en betydligt mindre grupp på landsbygd jämfört med tätort. Denna grupp har dessutom fortsatt att minska sedan åttiotalet. Medelåldern är också högre på landsbygd än i tätort och större delen av landsbygdens befolkning har en medelålder som ligger mellan 40 och 50 år. Flera av de större tätorterna på landsbygden och även områden runt kommunens större sjöar har en lägre medelålder, mellan 30 och 40 år. Könsfördelningen bland kommunens invånare är något mer ojämn på landsbygden än i tätort, men skillnaderna är relativt små.

Andelen utrikes födda av landsbygdsbefolkningen var 5 procent år 2020, vilket kan jämföras med 15 procent i tätort. Det är främst bland personer födda utanför Europa som den största skillnaden

finns och denna grupp utgör fem gånger så stor andel i tätort jämfört med landsbygd.

Andelen personer med minst en treårig eftergymnasial utbildning är 47 procent på landsbygd och 58 procent i tätort. Utbildningsnivån är som högst för personer mellan 30 och 49 år, både på landsbygd och i tätort. Sysselsättningsgraden är också högre på landsbygden, vilket har ett tydligt samband med det stora antalet studenter som bor inom tätort. Det här påverkar även de disponibla hushållsinkomsterna som är betydligt högre på landsbygden. Eftersom det finns väldigt få flerbostadshus på landsbygden krävs dessutom oftast en väl ordnad ekonomi för att kunna bosätta sig där, vilket också påverkar hur de disponibla hushållsinkomsterna ser ut i kommunen. Generellt är hushållsinkomsterna högre på landsbygd jämfört med tätort.

Det genomsnittliga antalet ohälsodagar per år bland kommunens befolkning skiljer sig både mellan könen och geografiskt. Generellt sett har kvinnor fler ohälsodagar än män och tätortsbefolkningen har fler ohälsodagar än landsbygdsbefolkningen. Detta gäller för alla åldersgrupper över 24 år.

98 procent av alla bostäder på landsbygden är småhus, motsvarande siffra i tätort är 30 procent. Nya bostäder byggs i de flesta av Umeå kommuns geografier. På landsbygden är det särskilt populärt att bygga runt de stora sjöarna Taveljön, Bjännsjön och Stöcksjön.

”Under de senaste 40 åren har Umeå kommuns befolkning ökat med 57 procent i tätort och med 68 procent på landsbygd.”

2

Starkt lokalt näringsliv

Sidan 23–42

Foto: Fredrik Larsson.

Sörmjöle Bryggeri

Starkt lokalt näringsliv

Att det finns ett starkt näringsliv på landsbygden är inte bara betydelsefullt för de som bor och verkar där – utan för hela kommunens framgång. Det skapar viktiga förutsättningar för nya företagsetableringar, lokal service och engagemang och driv i bygden. Det lokala näringslivet skapar också lokala arbetsplatser vilket minskar transportbehovet.

Ett exempel på en bransch som är under ständig tillväxt är besöks- och upplevelsenäringsen, som också ses som en framtidsbransch för landsbygder. På Umeå landsbygd finns i dag en mängd företag inom denna bransch: turismföretag, gårdsbutiker, upplevelsegårdar, restauranger, vandrarhem, bed and breakfast med mera.

Umeå kommuns målsättning för det lokala näringslivet är att utveckla och stärka det som motor för hållbar landsbygdsutveckling. (Från *Program för hållbar landsbygdsutveckling i Umeå kommun, 2018*).

I det här avsnittet kan du fördjupa dig i förändringar och utveckling på Umeå landsbygd inom **arbetsmarknad, kommersiell service, besöksnäring** och **areella näringar**.

Viktiga händelser som stärkt det lokala näringslivet

Kommersiell serviceplan

År 2019 antog kommunfullmäktige *Plan för kommersiell service på Umeå landsbygd* som pekar ut strategiskt viktiga orter för lokal service och varuförsörjning på landsbygden. Planen syftar till att stärka utvecklingen av dagligvarubutiker och annan kommersiell service på Umeå landsbygd. Den syftar även till att öka kunskapen om betydelsen av kommersiell service och lanthandelns breda och viktiga roll för byarna.

Foto: Therese Burström.

Företagsbesök

Umeå kommuns näringslivsavdelning har de senaste åren genomfört en mängd företagsbesök över hela kommunen genom konceptet "Kaffedialog". Det innebär i korta drag att företagare, stora som små, i tätort som landsbygd, bokat in kommunens näringslivsutvecklare på en kopp kaffe för att presentera sin verksamhet och få hjälp med olika frågor. Besöken görs för att få bättre koll på den vardag och verklighet som företagare i kommunen verkar i. I flera av de stora tätorterna utanför staden väntas en stor befolkningstillväxt vilket skapar många möjligheter, men även utmaningar, för företagare.

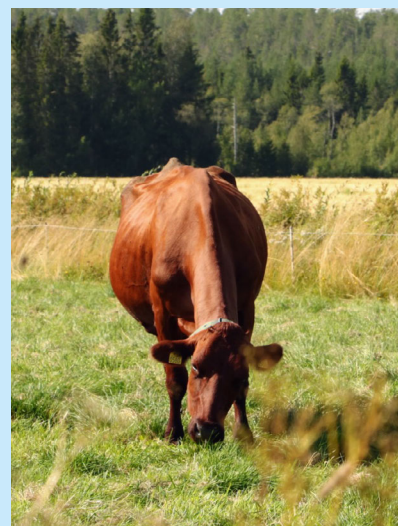

Foto: Therese Burström.

Lokalproducerad mat i fokus

Ett större fokus har riktats mot att stärka den lokala livsmedelsproduktionen. År 2020 antogs Umeå kommuns lokala miljömål som har tydliga ambitioner om att höja andelen lokalproducerat och ekologiskt i kommunens verksamheter. Umeå kommun deltar även i projekt som syftar till att öka tillgången till lokalt producerad och förädlad mat. Projektet MatSam tillsammans med Vännäs och Nordmaling kommuner är ett sådant exempel och arbetet med Västerbottens regionala livsmedelsstrategi ett annat.

"Umeå kommuns målsättning för det lokala näringslivet är att utveckla och stärka det som motor för hållbar landsbygdsutveckling."

Näringslivsstruktur

De flesta har sin arbetsplats i tätort

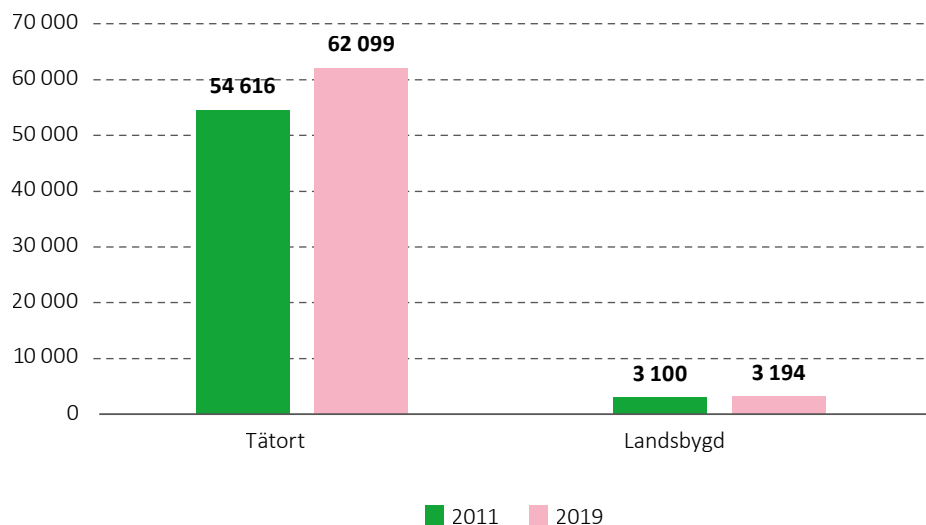
Även om andelen sysselsatta är högre på landsbygd än i tätort har de flesta sysselsatta i Umeå kommun sin arbetsplats i någon av de stora tätorterna.

Under 2019 hade:

- 62 099 personer arbetsplats inom tätort
- 3 194 personer arbetsplats på landsbygd

Mellan åren 2011–2019 ökade andelen personer med arbetsplats inom tätort med 14 procent. Motsvarande ökning på landsbygd var 3 procent, det vill säga 94 personer. Det här visar att den största arbetsmarknaden finns inom tätort och att denna fortsätter att öka i takt med att befolkningen ökar. Figur 19 visar att antalet sysselsatta på landsbygden har ökat något sedan år 2011.

Figur 19. Antal sysselsatta i Umeå kommun.

”De branscher som sysselsätter flest invånare på landsbygden är vård och omsorg, utbildning, byggverksamhet, tillverkning och handel.”

Foto: Fredrik Larsson.

De branscher som sysselsätter flest invånare på landsbygden är:

- vård och omsorg
- utbildning
- byggverksamhet
- tillverkning
- handel

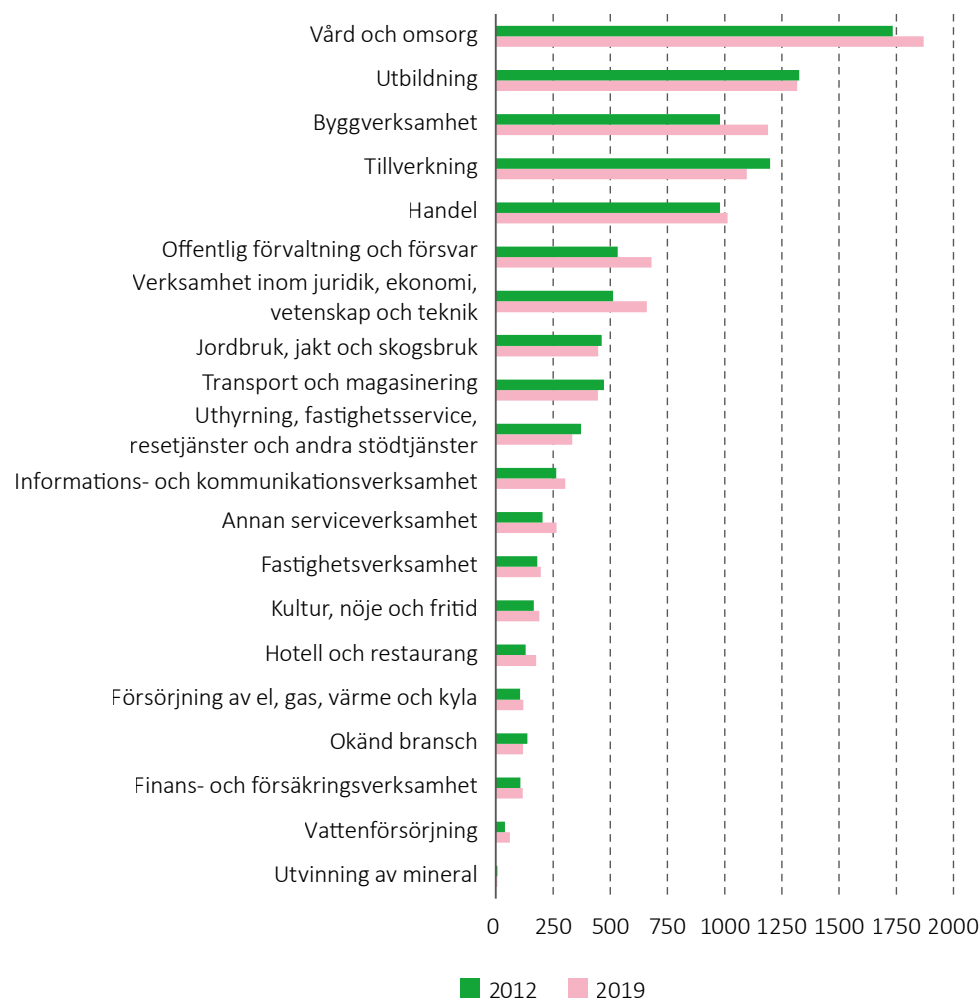
Strax över 60 procent av landsbygdens sysselsatta arbetade inom någon av ovan listade branscher år 2019.

I figur 20 framgår att det år 2019 arbetade 1 869 personer på landsbygden inom vård och omsorg, vilket är en ökning med strax över 100 personer jämfört med år 2012. Samma år arbetade 1 317 personer inom utbildning, alltså ungefär lika många som år 2012.

Antalet personer som arbetade inom byggverksamhet år 2019 uppgick till 1 190 personer, vilket är 200 fler jämfört med år 2012. Nästan 1 100 personer arbetade med tillverkning, vilket är färre än år 2012.

Handeln sysselsatte strax över 1 000 landsbygdsbor år 2019, vilket är något fler jämfört med år 2012. Bland övriga branscher har det inte skett några större förändringar under denna period, förutom inom offentlig förvaltning och försvar samt verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik, som ökat.

Figur 20. Antal sysselsatta per bransch, bland boende på landsbygden.

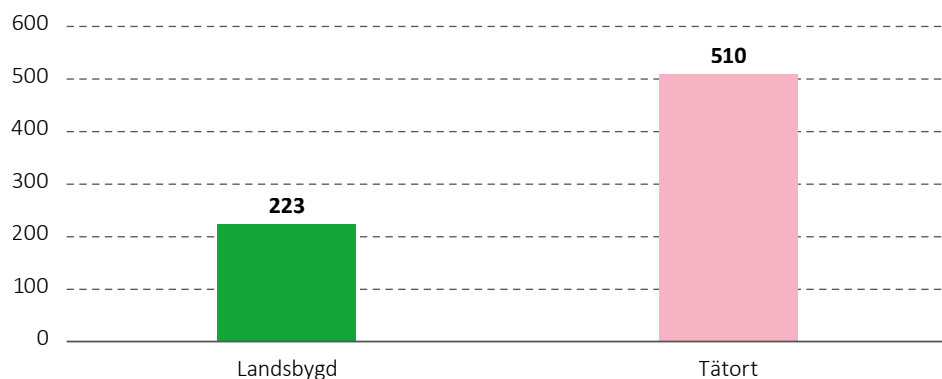

”Handeln sysselsatte strax över 1 000 landsbygdsbor år 2019, vilket är något fler jämfört med år 2012.”

Mindre varierat jobbutbud på landsbygden

Inom varje bransch finns en mängd olika näringsgrenar, det vill säga underkategorier. I tätort finns mer än dubbelt så många näringsgrenar som på landsbygd, se figur 21. Det innebär att jobbutbudet på landsbygden är mindre varierat än i tätort.

Figur 21. Antal näringsgrenar i Umeå kommun år 2019.

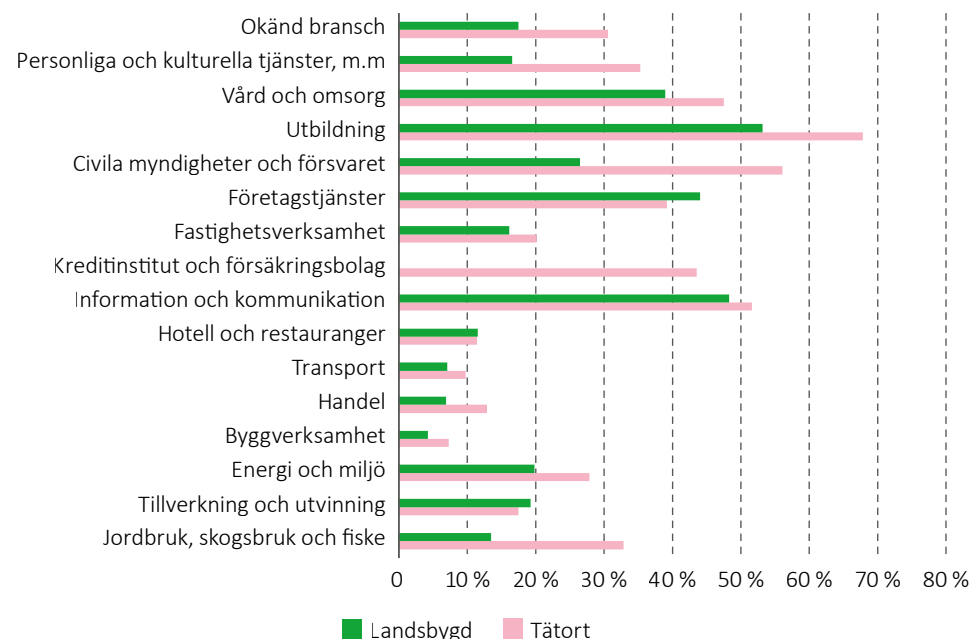

Högre utbildning i tätorterna inom de flesta branscher

Andelen invånare med minst tre års eftergymnasial utbildning är generellt högre i tätort än på landsbygd. Detta gäller för alla branscher med undantag för tillverkning och utvinning, företagstjänster samt hotell och restaurang där andelen är högre på landsbygd, se figur 22.

I några fall är skillnaderna stora. Som inom jordbruk, skogsbruk och fiske där andelen med eftergymnasial utbildning är 20 procentenheter högre i tätort än på landsbygd. Inom de flesta andra branscher handlar det om några få procentenheters skillnad. Högst andel av befolkningen med eftergymnasial utbildning finns inom utbildningsbranschen, vilket gäller både för landsbygd och tätort.

Figur 22. Andel med minst treårig eftergymnasial utbildning år 2019.

Platsoberoende arbeten

Idag pågår stora samhällsförändringar som möjliggör för fler att arbeta på landsbygd även om arbetsgivaren finns inom tätort. Digitaliseringstrenden som påskyndats i och med coronapandemin visar att många ser fördelar med att jobba hemifrån. Att exempelvis slippa pendla till och från jobbet frigör mer tid till familj och fritid. Lokala initiativ kan bidra till att skapa större möjligheter för distansarbete genom så kallade coworking-hubbar. Just nu bygger föreningen Stöckebygdens utveckling en ny mötesplats i Stöcke som utöver gym, idrottshall och restaurang även ska inrymma kontorsplatser där boende i närområdet kan arbeta.

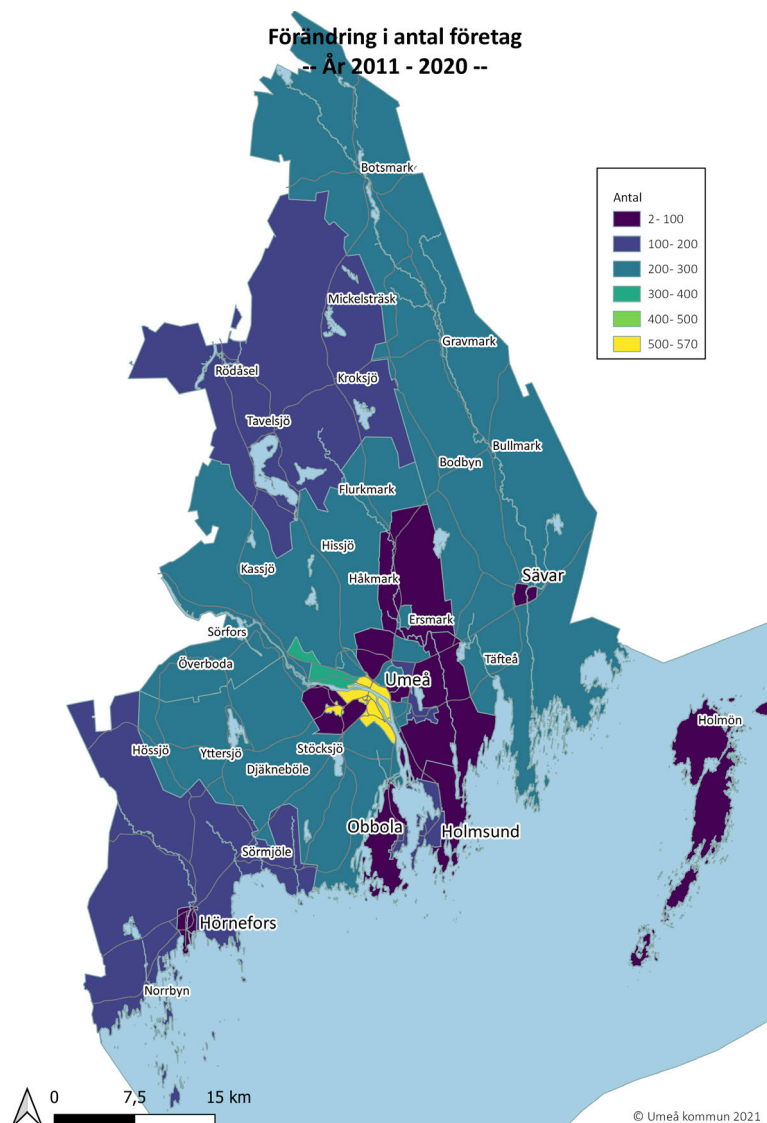
Bygget av Mötesplats Stöcke under sommaren 2021. Foto: Therese Burström.

Företagen ökar

Antalet företag ökar i hela kommunen. Figur 23 visar hur ökningen sett ut mellan åren 2011 och 2020. I de flesta landsbygdsområden har antalet ökat med 200–300 nya företag. I Hörnefors omland och i Tavelsjöområdet har antalet ökat med 100–200 företag. Holmön, Obbolas omland, Holmsunds omland och Ersmarks omland befinner sig i det lägsta

intervallet med 2–100 nya företag under denna period. Den procentuella ökningen i dessa områden har dock varit stor, mellan 60 och 120 procent.

Figur 23. Förändring av antalet företag år 2011 till 2020 i Umeå kommun.

Exempel på företag som startat på Umeå landsbygd mellan åren 2011–2020 är Kvarkenfisk i Rovögern, Familjen Hansen charkuteri i Stöcksjö, Root på Sundlingska gården i Tavelsjö och Kafé Panget på Holmön.

Root och Kafé Panget. Foto: Therese Burström.

Gårdsbutiker, caféer och REKO-ringar

På Umeå landsbygd finns ett flertal populära gårdsbutiker som säljer lokalt producerade och förädlade livsmedel och hantverk. Som exempel kan nämnas Nordenssons gårdsbutik i Kroksjö, Tavelsjö gårdsmusteri, Geteriet i Sörmjöle och Häljegård i Holmnäs. Det är svårt att fastställa det exakta antalet gårdsbutiker, men närmare 15 stycken kommunicerar aktivt om sina verksamheter på egna webbsidor och/eller sociala medier. På landsbygden finns även ett antal caféer med spännande inslag, som Smultronstället vid Holmsjön som kombinerar café och handelsträdgård samt Café Storudden i Gravmark som arrangerar livemusik och veteranbilsträffar.

Att intresset för lokalproducerade livsmedel växer syns även tydligt genom initiativ som REKO-ringar. REKO står för ”Rejäl Konsumtion” och konceptet handlar om att skapa en direktlänk mellan lokala matproducenter och konsumenter utan mellanhänder. I januari 2021 fanns runt 220 aktiva REKO-ringar i Sverige.⁶ REKO-ring Umeå har funnits sedan 2018 och är idag den näst största REKO-ring i landet med sina 17 000 medlemmar. REKO-ring Umeå vann även Umeå kommuns miljöpris år 2018.

Många matproducenter lyfter fördelar med att sälja via REKO-ring Umeå. Dels finns ett stort intresse bland konsumenter att handla på detta vis samtidigt som beställningen är gjord på förhand vilket underlättar planering och logistik.

”REKO-ring Umeå har funnits sedan 2018 och är idag den näst största REKO-ring i landet”

⁶ Hushållningssällskapet (2021)

Kommersiell service

Tillgång till kommersiell service är viktigt för att vardagslivet ska fungera och det gäller var vi än bor. Inte minst gäller det livsmedelsbutikerna på landsbygden som i många fall erbjuder annan service som kontantuttag, post- och paketservice och apoteksombud. Den lokala mataffären utgör också en naturlig mötesplats för boende, verksamma och besökare. Många gånger är de även initiativtagare och deltagare i lokala aktiviteter.

Livsmedelsbutikerna har gått stärkta ur coronapandemin

På Umeå landsbygd finns idag nio livsmedelsbutiker. Vid intervjuer med butiksägarna uppger sju av nio att butikerna på det stora hela haft högre försäljning under pandemi-åren 2020 och 2021 än åren innan. Det tros vara en effekt av att fler arbetat hemifrån och därmed handlat i byn i högre utsträckning än tidigare. Det kan också till viss del bero på egna satsningar från butikerna. Sex av nio butiker uppger att de ser positivt på framtiden. Butikerna i Sörmjölle och Botsmark lyfter dock utmaningar som på sikt kan leda till nedläggning om inga förändringar sker. Holmöns lanthandel beskriver att butiken fortsättningsvis kommer vara beroende av regionala servicebidrag för att verksamheten ska gå runt. Försämringer i färjetrafiken under vintertid försvårar också godstransporterna.

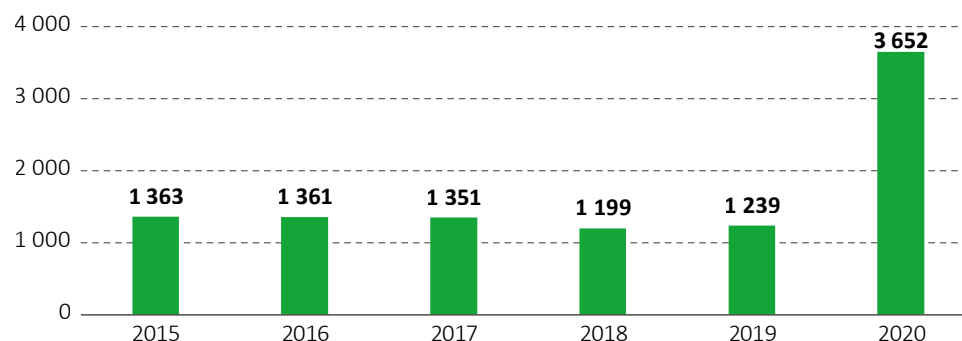

Handlarn i Sörmjölle. Foto: Therese Burström.

Hemsändningarna tredubblades under coronapandemin

Hemsändningsbidraget är ett bidrag som Umeå kommun erbjuder livsmedelsbutiker på landsbygden för att leverera dagligvaror till boende i närområdet. Bidraget innebär ett stöd om 200 kronor per hemsändning och gäller för en sändning per hushåll och vecka. Figur 24 visar antalet hemsändningar som utförts av Umeås landsbygdsbutiker mellan åren 2015 och 2020.

Figur 24. Antal hemsändningar i Umeå kommun.

Antalet hemsändningar ökade kraftigt år 2020. Det här kan förklaras av coronapandemins utbrott och att Umeå kommun i samband med detta införde en tillfällig förändring vad gäller hemsändningsbidragets kriterier. Utökningen innebar att alla boende på landsbygd som tillhörde en riskgrupp för coronaviruset kunde beviljas hemsändning. Detta oavsett avstånd till butiken eller personens möjlighet att handla själv, något som i vanliga fall avgör om hemsändning kan beviljas eller inte. Utökningen av kriterierna infördes som ett sätt att möta upp Folkhälsomyndighetens rekommendationer för att minska smittspridningen.

Det här resulterade i att antalet butiker som erbjöd hemsändning ökade från sex till nio och att fler hemsändningar genomfördes per butik. Antalet hemsändningar på Umeå landsbygd tredubblades därmed från 1 239 leveranser under år 2019 till 3 652 år 2020.

Hemsändningar har lyfts fram av både landsbygdsbutikerna och boende som en värdefull service med en viktig social och trygghetsskapande funktion.

Foto: Fredrik Larsson

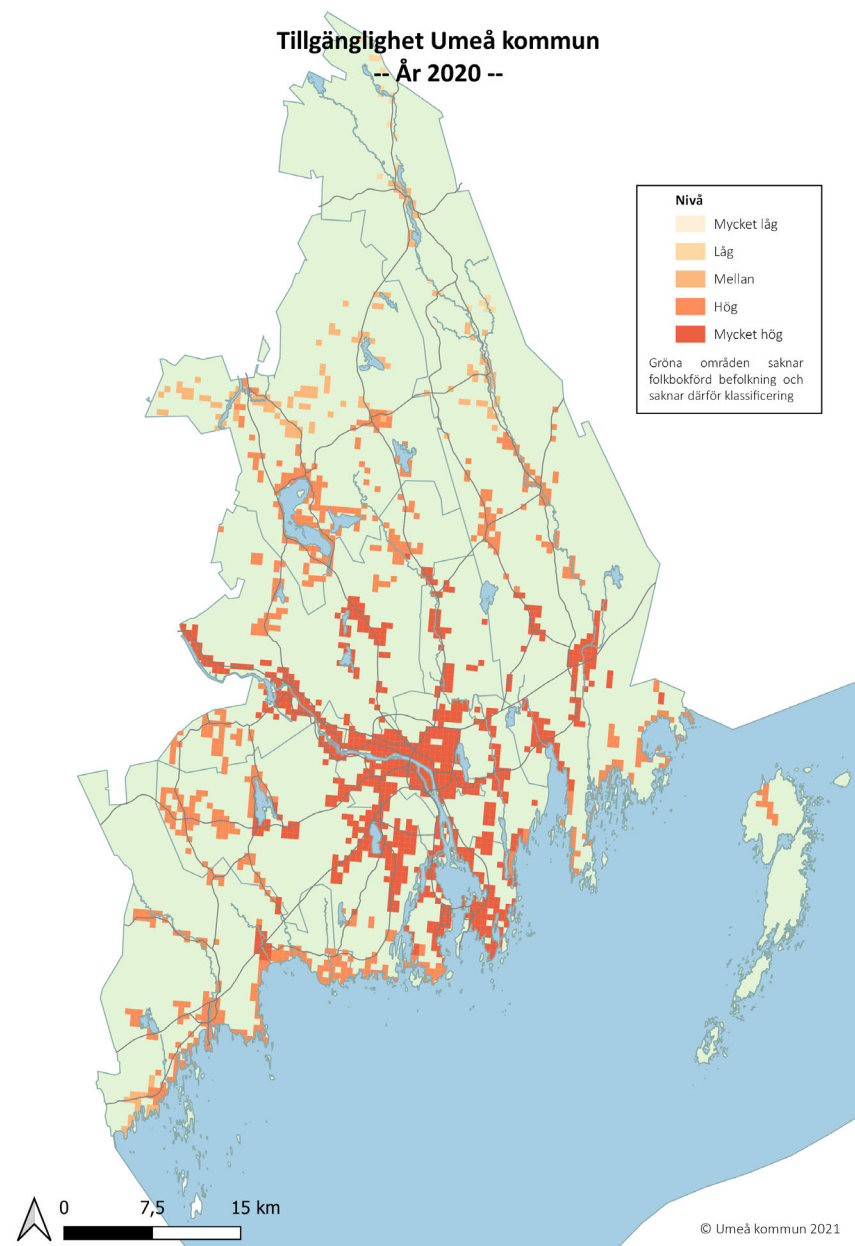
Tillgänglighet till kommersiell service

Figur 25 visar hur tillgången till kommersiell service ser ut på Umeå landsbygd i form av klassade nivåer från mycket låg till mycket hög tillgänglighetsgrad. Klassningen har gjorts genom Tillväxtverkets serviceanalysverktyg Pipo. Generellt är tillgången som lägst i kommunens norra delar och framför allt kring Botsmarks omland. På Holmön klassas tillgången till service som "hög", men det bygger på lanthandeln som idag är öns enda serviceinrättning. Holmön kan beskrivas som kommunens enda glesbygd och för att det ska vara möjligt att bo och verka på ön året runt är butikens existens helt avgörande. Det skapar en särskild sårbarhet som inte finns i kommunens övriga landsbygd.

Idag finns inget område i kommunen där tillgången till service klassas som "mycket låg", men om det sker försämringar i servicen på Holmön eller i kommunens norra delar finns en risk att sådana områden uppstår.

Förutsättningarna för kommersiell service ser olika ut i olika delar av landsbygden, både vad gäller avstånd, befolkningstäthet, upptagningsområde, utbud av övrig service och leverantörer samt branschorganisationer. Generellt kan sägas att butiker som drivs genom ekonomiska föreningar har ett högt socialt kapital, vilket är en viktig faktor för butiker på landsbygder. Med socialt kapital menas resurser i form av sociala kontakter, nätverk och förtroende.

Figur 25. Tillgänglighet till kommersiell och offentlig service i Umeå kommun.

Besöksnäring

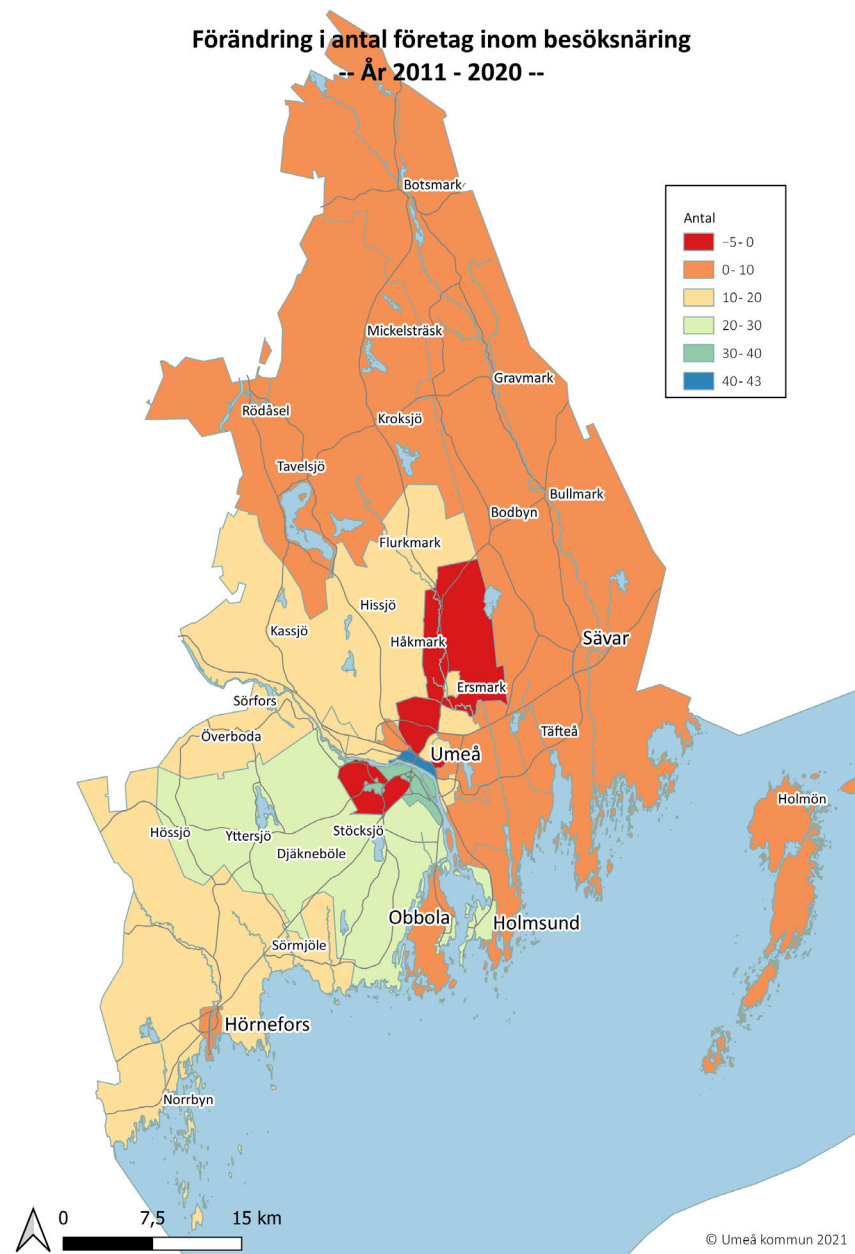
En bransch som ökar på landsbygden

Besöksnäringen är en viktig del av Umeås näringsliv, inte minst på landsbygden. Besöksnäring är samtidigt ett brett begrepp som omfattar många näringsgrenar inom ett flertal branscher. Exempel på dessa är hotell- och vandrarhem, campingplatser, fritidsverksamhet, researrangemang, museer, golfbanor, gymanläggningar, nöjes- och temaparker med mera.⁷

Figur 26 visar att antalet företag inom besöksnäring ökat i de flesta delar av kommunen sedan år 2011. Den största ökningen på landsbygden har skett i de tätortsnära södra delarna med en ökning på 20–30 nya företag under åren 2011–2020. Något som inte syns i figur 26 är att den procentuella ökningen varit som störst i Hörnefors omland där ökningen av nya företag uppgått mot närmare 300 procent. Det är den största procentuella ökningen i hela kommunen. I faktiska tal motsvarar ökningen mellan 10–20 nya företag.

”Figur 26 visar att antalet företag inom besöksnäring ökat i de flesta delar av kommunen sedan år 2011.”

Figur 26. Förändring i antal företag inom besöksnäring i Umeå kommun år 2011–2020.

⁷ Turism och besöksnäring i Dalarna – Storlek, struktur och lokalisering
Centrum för besöksnäringsforskning (2019)

Ett besöksnäringföretag som blivit ett populärt besöksmål på landsbygden är Mickelbo gård i Mickelträsk. Här finns en djurparksgård med allt från alpackor, kameler, lamor och jakar till lite mer vardagliga djur som getter, grisar och kaniner. På gården sker olika aktiviteter och här finns även café, restaurang och gårdsbutik.

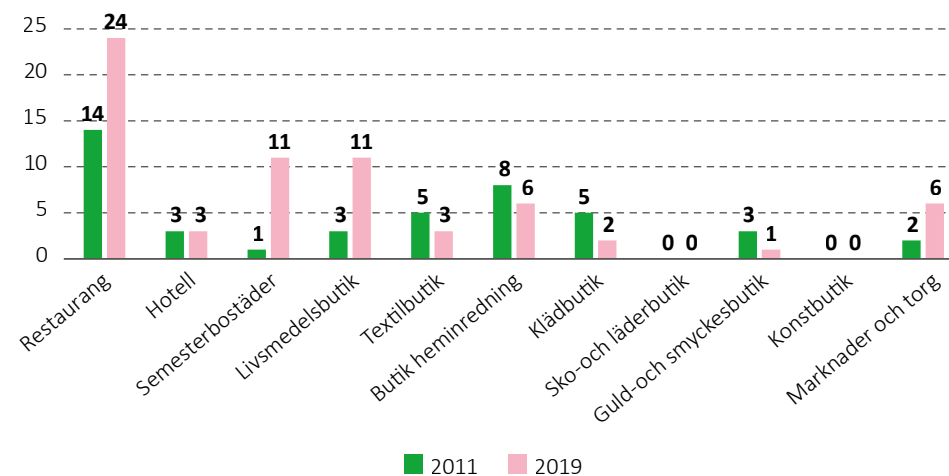

Mickelbo gård i Mickelträsk. Foto: Visit Umeå.

Störst ökning av restauranger och semesterbostäder på landsbygden

Under perioden 2011–2020 har en del större förändringar skett inom näringslivet på Umeå landsbygd. Figur 27 visar att branscherna som haft den största utvecklingen av antal företag är semesterbostäder och restaurangbranschen, där det nu finns tio fler företag än under 2011. Med semesterbostäder menas exempelvis bed and breakfast, stuguthyrning och vandrarhem. De företag som minskat mest i antal är butiker inom textil, heminredning, kläder samt guld och smycken.

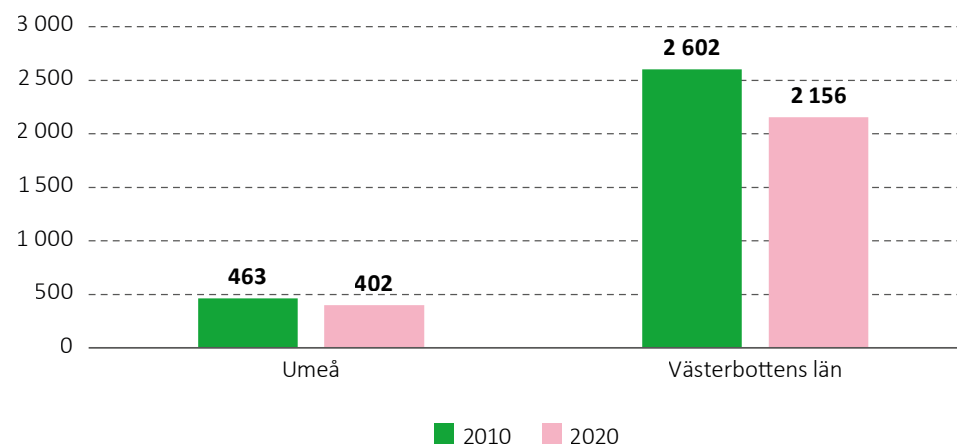
Figur 27. Antal företag på Umeå landsbygd

Areella näringar

Med areella näringar menas företag som har jord, skog, trädgård eller landsbygders miljöer som grundläggande resurser.

Figur 28. Antal jordbruksföretag i Umeå kommun.

Jordbruksföretagen minskar

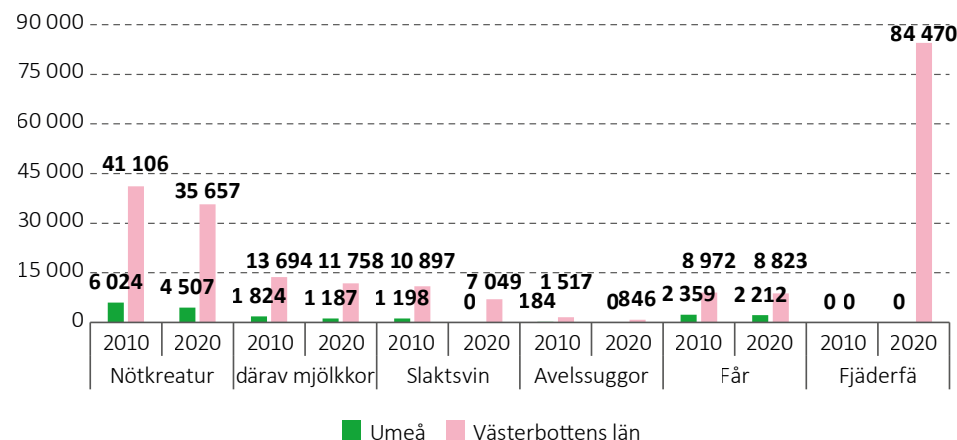
Antalet jordbruksföretag i Umeå kommun och Västerbottens län har minskat de senaste tio åren. Under 2010 till 2020 var minskningen 61 företag i kommunen, se figur 28. I takt med detta har också antalet förvärvsarbete inom jordbruket minskat.

Lantbruksdjuren minskar i antal

I takt med att jordbruksföretagen minskat har även antalet lantbruksdjur, här klassat som nötkreatur, mjölkkor, slaktsvin, avelssugor, får och fågel minskat. Figur 29 visar att nötkreatur står för den största minskningen i Umeå kommun åren 2010–2020, där antalet djur minskade från 6 024 till 4 507. Under samma period har också minskningen av slaktsvin varit stor. År 2020 var antalet slaktsvin på så låga nivåer att statistikuppgifterna inte kan publiceras av sekretessskäl. Detsamma gäller för fågel där statistikuppgifter inte finns tillgängliga för vare sig år 2010 eller 2020.⁸ Kycklingproduktionen är låg i hela Västerbotten vilket delvis beror på att det saknas slakterier för fågel, men också att kycklingproduktionen är beroende av spannmål samtidigt som länets marker är bättre lämpade för vallodling.

Minskningen av såväl nötdjur som mjölkkor kan delvis förklaras av en ökad mjölkinvägning per ko, det vill säga att varje ko idag producerar mer mjölk än tidigare. Det påverkar i sin tur både slaktvolymen och tillgång till nötkött då merparten av nötköttet kommer från mjölkproduktionen.⁹ Den främsta anledningen till minskningen handlar dock om minskad lönsamhet och utmaningar kopplat till kapitalförsörjning, kompetensförsörjning och försvagad konkurrenskraft.

Figur 29. Antal lantbruksdjur i Umeå kommun 2010 och 2020.

Gård med nötkreatur utanför Stöcke. Foto: Therese Burström.

⁸ Kommunrapport 2021, LRF

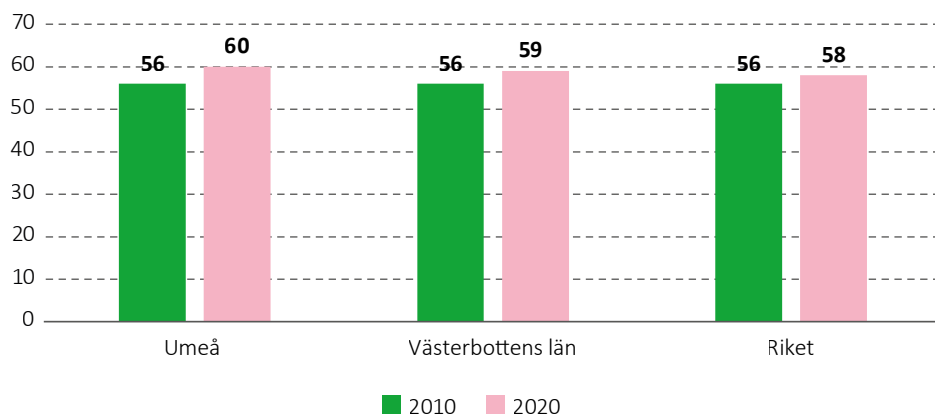
⁹ Mer mat från Västerbotten – regional livsmedelsstrategi (2021–2030)

Hög medelålder bland bönderna

I Umeå kommun såväl som Västerbottens län och riket i stort är medelåldern bland jordbrukare generellt sett hög. Mellan åren 2010 och 2020 ökade medelåldern bland jordbruksföretagare i Umeå kommun från 56 till 60 år, se figur 30. Andelen företagare över 65 år ökade samtidigt från 31 till 42 procent vilket till stor del beror på en metodförändring som SCB införde år 2011 för jordbruk, skogsbruk och fiske. I och med den nya metodförändringen räknades fler personer över 65 år som förvärvsarbetande.¹⁰ Det är alltså inte säkert att den faktiska medelåldern har ökat. Däremot kan metodförändringen ge en sannare bild av åldersstrukturen bland jordbrukare

Den höga medelåldern är en signal om att många jordbruksföretag snart är i behov av ett ägarskifte. I jordbruksföretag finns många gånger en önskan om att gården ska stanna kvar inom familjen – även om det inte alltid blir så då barnen inte vill eller kan ta över verksamheten. Det resulterar i att jordbruk fortsätter drivas utan större framtidsplaner och att färre investeringar görs i byggnader och maskiner. Många gånger kan verksamheten läggas ned medan gården fortsätter att nyttjas för boende. Denna process försvårar för utomstående att ta över då det krävs stora investeringar för att starta i gång verksamheten igen.

Figur 30. Medelålder för jordbruksföretagare år 2010 och 2020. Umeå kommun, Västerbottens län och riket.

¹⁰ Kommunrapport 2021, LRF

¹¹ Mer mat från Västerbotten – Regional livsmedelsstrategi (2021–2030)

Kompetensförsörjning en nyckelroll

Utbildning är en viktig del för att kunna möta behovet av generationsväxling inom jordbruket, men också inom andra delar av livsmedelskedjan. Idag finns stor brist på utbildad arbetskraft inom slakt, styckning, förädling och industri.¹¹

Forslundagymnasiet i Umeå kommun har en viktig roll för kompetensförsörjning inom de gröna näringarna i hela norra Sverige. De senaste fem åren har antalet antagna elever till skolans lantbruksinriktade program mer än fördubblats, vilket är en väldigt positiv utveckling. Förutom lantbruk, häst- och djurvård på gymnasienivå erbjuder Forslundagymnasiet vuxenutbildning inom trädgård samt YH-utbildningar för driftledare inom lantbruk. Under hösten 2020 startades två nya YH-utbildningar till trädgårdsmästare med inriktning mot odling och skötsel.

Forslundagymnasiet. Foto: Fredrik Larsson.

Livsmedelsproduktion i Västerbotten

I spåren av coronapandemin talas det mycket om livsmedelsförsörjning i form av krisberedskap. Idag är den svenska livsmedelsförsörjningsgraden cirka 50 procent. Den högsta självförsörjningsgraden i volym är av spannmål (120 procent), morötter (110 procent) och socker (95 procent).¹² Motsvarande statistik på kommunnivå saknas, men för livsmedelsproduktionen i Västerbotten finns några utmärkande drag, dessa presenteras nedan.

Mjök

Mjökproduktionen i Västerbotten är den i särklass största branschen inom jordbrukets primärlädd och år 2017 stod mjök för hela 36 procent av produktionsvärdet i länet. I Västerbotten finns en lång tradition av mejeriproduktion och inte minst Västerbotten-osten har hjälpt till att sätta Västerbottniska mathantverk på kartan. År 2019 fanns runt 200 mjökgårdar i länet och ungefär hälften av dessa uppskattas bedriva köttproduktion som sidoverksamhet. Mellan åren 1999 och 2019 har antalet mjökföretag i länet minskat med 72 procent.

Nötkött och griskött

Nötkött står för cirka 75 procent av köttproduktionen i Västerbotten. Merparten av nötköttet kommer från mjölkproduktionen. Mellan åren 1999 och 2019 minskade antalet nötdjursföretag med 64 procent och antalet nötdjur med 25 procent. Minskningen av nötdjur kan förklaras av att även antalet mjölkkor minskat, vilket delvis beror på att mjölkinvägningen per ko ökat. Produktionen av gris är relativt liten och mellan åren 1999–2019 minskade antalet företag med 78 procent. År 2019 fanns 28 företag inom gris- och svinproduktion i länet.

Fågelkött

I Västerbotten finns idag ingen kommersiell uppfödning av fågel och inte heller något fågelslakteri. Därför går det inte att ta vara på köttet från äggproducerande höns. I länet finns en handfull äggproducenter som bedriver kommersiell äggproduktion, där Tavlegårdens ägg i Yttertavle är en stor aktör.

Fårkött

Länets fårproduktion bestod år 2019 av 210 företag – en halvering jämfört med 2017. Den kraftiga minskningen tros vara kopplad till den foderbrist som uppstod i samband med torkan sommaren 2018.

Renkött och vilt

Antalet renar i Västerbotten utgjorde år 2019 hela 21 procent av totala antalet renar i landet, vilket motsvarade cirka 52 000 renar. Eftersom stora volymer renkött säljs till restaurangbranschen drabbades rennäringen hårt under pandemiåret 2020 då många restauranger tvingades dra ner på verksamheten. Länets viltkött i form av älg, hjort och småvilt kommer från jakten. Dock hamnar uppskattningsvis 90 procent av viltköttet i jägarnas egna frysboxar.

Fiske

Det finns få yrkesfiskare i länet och medelåldern är hög. År 2018 fanns 24 företag inom havsfiske. I länet fanns samma år två företag inom fiskodling. Landets sex nordliga län står tillsammans för 97 procent av den odlade matfisk i Sverige.

Grönsaksodling

Intresset för närodlade grönsaker, potatis, bär, baljväxter och vegetabilier ökar i Västerbotten och idag är efterfrågan större än utbudet. I länet finns ett par större företag inom köksväxter, där Hällnäs i Vindelns kommun är det största. Spannmålsodlingen har minskat över tid då lönsamheten varierat jämfört med att köpa spannmål från andra delar av landet. Det spannmål som odlas används i stort sett endast som foderspannmål. Västerbotten är helt självförsörjande på vall, vilket är en odling som fungerar bra i det norrländska klimatet.¹³

Det ökade intresset för närproducerat har lett till nya spännande odlingsförsök. Ett exempel är hydroponisk odling som innebär att odla i vatten i stället för jord. Företaget Harvest har sedan år 2020 en odlingsmodul vid Svingenbron i Umeå där det odlas sallader, örter och kål året om genom hydroponisk vertikalodling. Råvarorna säljs sedan direkt till kunder via en mathubb i Umeå Östra Resecentrum.

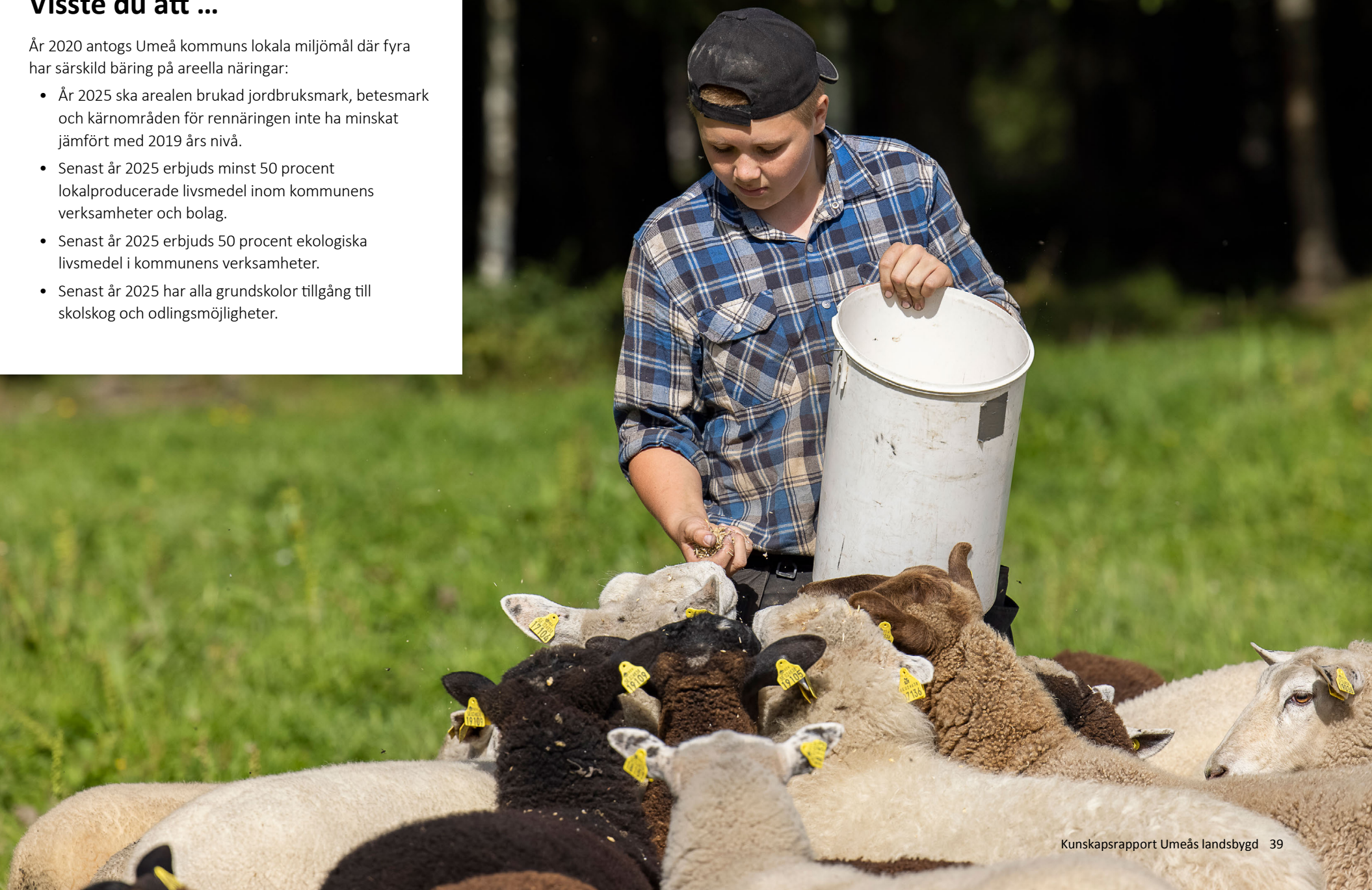
¹² LRF (2021)

¹³ Mer mat från Västerbotten – Regional livsmedelsstrategi (2021–2030)

Visste du att ...

År 2020 antogs Umeå kommuns lokala miljömål där fyra har särskild bärning på areella näringar:

- År 2025 ska arealen brukad jordbruksmark, betesmark och kärnområden för rennäringen inte ha minskat jämfört med 2019 års nivå.
- Senast år 2025 erbjuds minst 50 procent lokalproducerade livsmedel inom kommunens verksamheter och bolag.
- Senast år 2025 erbjuds 50 procent ekologiska livsmedel i kommunens verksamheter.
- Senast år 2025 har alla grundskolor tillgång till skolskog och odlingsmöjligheter.

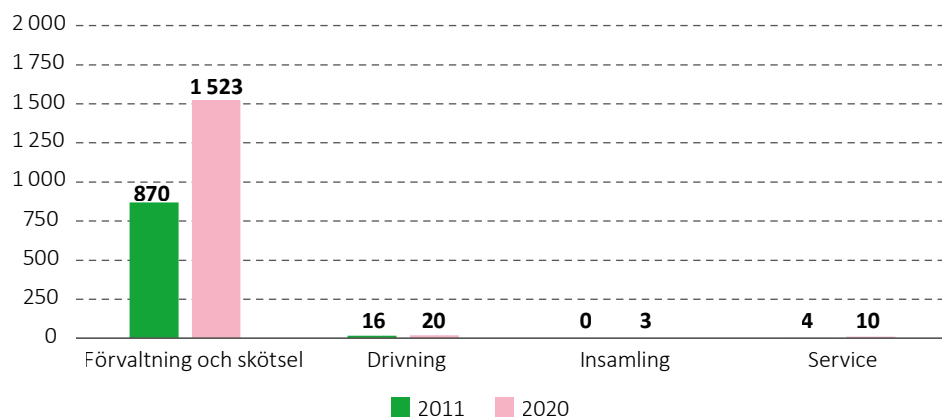
Bär

I Västerbotten finns lika mycket vilda bär som i resten av landet. Årligen plockas uppskattningsvis 10 000 ton bär i Västerbotten till ett värde av 180 miljoner kronor.¹⁴ Plockningen sker i huvudsak genom utländsk arbetskraft anställda av bemanningsföretag i andra länder. Majoriteten av bären exporteras helt obearbetade utomlands för kosmetika, hälsokost, godis och sylt. En mindre del förädlas vid Danica Food i Lycksele.¹⁵

Skogsbruken ökar

Antalet skogsbruk på Umeå landsbygd har ökat inom alla underkategorier, se figur 31. De flesta företag inom branschen tillhör förvaltning och skötsel och från år 2011 har antalet företag inom underkategorin ökat med 653 nya företag. Den största ökningen har skett mellan åren 2011–2012 och beror på metodförändringen för jordbruk, skogsbruk och fiske som SCB införde år 2011 (se sid 36).

Figur 31. Antal skogsbruk på Umeå kommuns landsbygd

Drivning: avverkning och utforsling till bilväg.

Insamling: insamling av annat vilt växande skogsmaterial än trä.

Service: virkesmätning, skogsinventering, konsultverksamhet avseende skogsbruk, bekämpning av skogsbrand och brandskydd, bekämpning av skadedjur i skogen.

Fäboberget. Foto: Therese Burström.

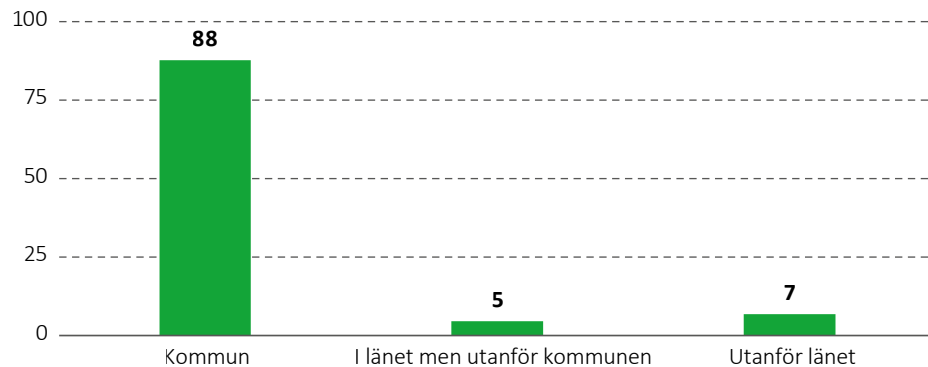
”Antalet skogsbruk på Umeå landsbygd har ökat inom alla underkategorier”

¹⁴ Mer mat från Västerbotten – Regional livsmedelsstrategi (2021–2030)

¹⁵ Skafferiet mellan kust och fjäll – Livsmedelsproduktion i Västerbottens län (2017)

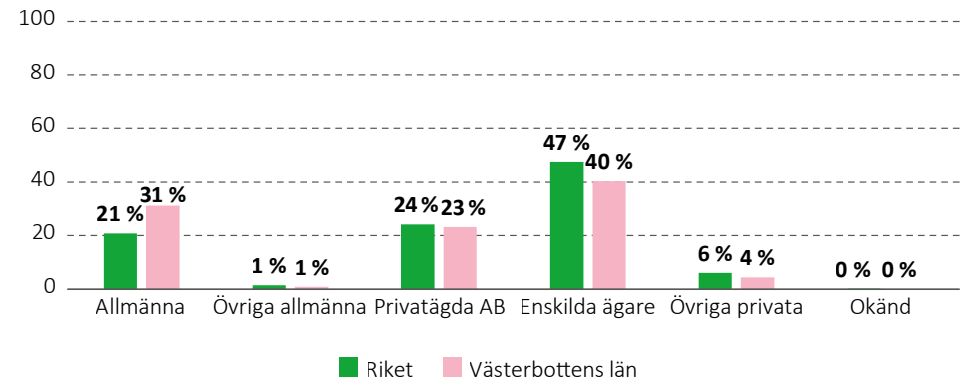
Den totala ytan av skogsmarken ägs till 88 procent av privatpersoner som bor i kommunen. 4 procent som äger skogsmark i Umeå kommun bor i en annan kommun i Västerbotten och 7 procent bor utanför Västerbottens län, se figur 32. Även Umeå kommun förvaltar en stor andel skog: år 2019 bestod beståndet av cirka 6 500 hektar produktiv skogsmark.

Figur 32. Areal produktiv skogsmark i Umeå kommun (1000-tals hektar) fördelat på ägarens bostadsort. År 2020.

Den produktiva skogsmarken i länet ägs till 40 procent av enskilda, se figur 33. Knappt en tredjedel är allmänt ägd och knappt en fjärdedel ägs av privata aktiebolag. Västerbotten har en något högre grad av allmänna ägare och lägre grad av enskilda ägare jämfört med resten av Sverige.

Figur 33. Andel produktiv skogsmark (1000-tals hektar) fördelat på ägare. År 2020.

Inga renskötsel företag i kommunen

Rennäringen är en dynamisk näring vars verksamhet varierar beroende på naturens förutsättningar och förändringar i klimatet. Kärnområden, flyttleder, svåra passager och trivselområden har avgörande betydelse för möjligheterna att bedriva renskötsel. I Umeå kommun finns inga registrerade renskötsel företag. Delar av kommunen utgör dock vinterbetesmarker kopplat till rennäringen för fjällsamebyarna Ran, Ubmeje Tjeälddie, Vapsten, Gran och Svaipa.

Sammanfattning:

Starkt lokalt näringsliv

Sysselsättningsgraden är högre bland landsbygdsbefolkningen jämfört med tätortsbefolkningen: 90 procent respektive 77 procent. De flesta sysselsatta har dock sin arbetsplats inom tätort. Mellan åren 2011 och 2019 ökade antalet sysselsatta i tätort med 14 procent, medan antalet sysselsatta på landsbygd ökade med 3 procent.

Sex av tio sysselsatta landsbygdsbor arbetar inom vård och omsorg, utbildning, byggverksamhet, tillverkning eller handel. Antalet företag har ökat i alla kommunens delområden. Mest har det ökat i Umeå tätort, men ökningen är också stark i Sävarådalen och i den tätortsnära landsbygden öster och söder om Umeå.

Det finns många populära gårdsbutiker på Umeås landsbygd: åtminstone 15 stycken kommunicerar om sina verksamheter på egna webbsidor eller sociala medier. Umeås REKO-ring med sina 17 000 medlemmar är idag Sveriges näst största REKO-ring.

Det finns nio livsmedelsbutiker på Umeå landsbygd idag. Sju av dessa uppger att försäljningen varit högre än tidigare under pandemiåren 2020 och 2021. Detta tros till stor del bero på det ökade distansarbetet. Att använda sig av hemsändning från de lokala livsmedelsbutikerna blev väldigt populärt under pandemin och antalet leveranser tredubblades från år 2019 till år 2020.

Tillgången till kommersiell service på Umeå landsbygd är på det stora hela god. Tillgängligheten är något lägre i kommunens norra delar, framför allt kring Botsmarks omland. Holmön har idag klassificerats med hög tillgänglighet till service, men detta hänger på lanthandeln som är öns enda serviceinrättning.

Antalet företag inom besöksnäring i Umeå kommun har ökat i de allra flesta områden sedan år 2011. På landsbygden finns

särskilt stark tillväxt i de tätortsnära och södra delarna. Förutom besöksnäringsföretag har antalet semesterbostäder och antalet restauranger haft en stark tillväxt på landsbygden sedan år 2011.

Antalet jordbruksföretag har minskat under de senaste tio åren. År 2010 fanns 463 jordbruksföretag i kommunen, år 2020 hade det minskat till 402 företag. Medelåldern bland jordbruksföretagare är också hög, såsom för hela riket. Det är en signal om att många jordbruksföretag snart är i behov av ägarskifte. Forslundagymnasiet i Umeå kommun har en viktig roll för kompetensförsörjningen i branschen. De senaste fem åren har antalet antagna elever till skolans lantbruksinriktade program mer än fördubblats.

Renarna i Västerbotten utgör 21 procent av det totala antalet renar i Sverige. Rennäringen drabbades negativt under pandemin när restaurangbranschen gick ner, vilket ledde till att inköp av renkött inte skedde i samma utsträckning som tidigare.

40 procent av skogsmarken i Västerbotten ägdes år 2020 av enskilda ägare, därefter är en knapp tredjedel av all skog allmänt ägd och knappt en fjärdedel ägs av privata aktiebolag. Hela 88 procent av de privatpersoner som äger skog i Umeå kommun bor här. 4 procent bor i övriga Västerbotten och 7 procent bor utanför länet.

”Sysselsättningsgraden är högre bland landsbygdsbefolkningen jämfört med tätortsbefolkningen: 90 procent respektive 77 procent.”

3

Väl fungerande offentlig service

Sidan 43–54

Väl fungerande offentlig service

En väl fungerande offentlig service är viktigt för landsbygdens attraktivitet. Både för nuvarande och framtida invånare, liksom för näringslivet och besökare. Inom offentlig service ansvarar kommunen till exempel för skola och barnomsorg, socialtjänst, teknisk service som snöröjning samt fritids- och kulturutbud.

Umeå kommuns målsättning på det här området är att säkra tillgången till en väl fungerande offentlig service på landsbygden och öka samordningen och samverkan mellan olika serviceaktörer (från *Program för hållbar landsbygdsutveckling i Umeå kommun, 2018*).

I det här avsnittet kan du fördjupa dig i förändringar och utveckling på Umeå landsbygd inom exempelvis **för- och grundskola, omsorgsverksamhet, kultur och fritid** samt **bibliotek**.

Foto: Fredrik Larsson.

Viktiga händelser som bidragit till positiv serviceutveckling

Bild: SWECO.

Nya skollokaler

Under 2020 påbörjades bygget av nya skollokaler i Bullmark och Sörfors, vilket är mycket positivt för dessa byar som har en stark tillväxt med många barnfamiljer. Dessutom togs år 2021 beslut om att bygga nya skollokaler i Stöcke samt en förskola i Rödåsel, något som är efterlängtat bland boende.

Foto: Mobil mötesplats.

Mobil mötesplats

När fritidsgårdsverksamheten i Tavelsjö lades ner 2018 fick den nya former: en ambulerande fritidsgård under namnet Mobil mötesplats. Mobil mötesplats besöker platser med långa avstånd till en fysisk fritidsgård och Tavelsjöbygden är ett prioriterat område. Konceptet har visat sig lyckat och både pop up-verksamheten och planerade aktiviteter lockar ungdomar från flera byar.

Foto: Anna Sahlén.

Biblioteksbussen

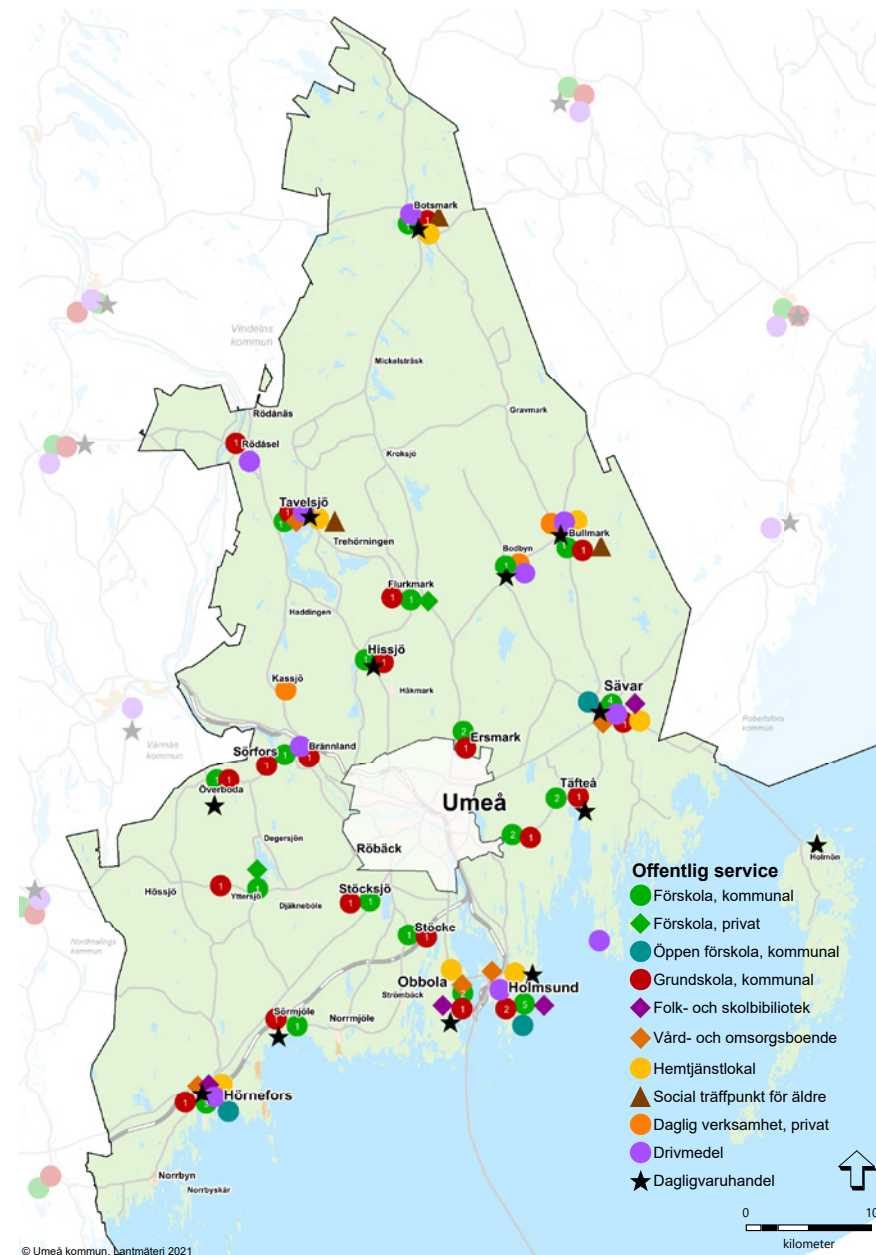
Sedan slutet på sextiotalet har Umeå kommuns biblioteksbuss sett till att landsbygdsbor med långa avstånd till bibliotek kan låna böcker. Bussen stannar vid 142 hållplatser utspridda över hela kommunen, där den som vill kan låna böcker, filmer, musik och spel. Under åren 2020–2021 har biblioteksbussens personal genomfört olika åtgärder i smittförebyggande syfte som möjliggjort för bussen att fortsätta sin viktiga verksamhet trots pandemin.

Tillgänglighet till offentlig service

Den offentliga servicen på Umeå landsbygd är relativt jämnt spridd över kommunens yta, men något glesare i de norra delarna, se figur 34. Den mest förekommande offentliga servicen på landsbygden är kommunala för- och grundskolor, men i vissa större byar finns också lokaler för hemtjänst och sociala träffpunkter för äldre. Tavelsjö har det bredaste serviceutbudet och är den enda landsbygdsorten med ett kommunalt vård- och omsorgsboende samt en privat hälsofilial. I Bullmark, Bodbyn och Kassjö finns särskilda boenden med daglig verksamhet i privat regi.

”Den mest förekommande offentliga servicen på landsbygden är kommunala för- och grundskolor, men i vissa större byar finns också lokaler för hemtjänst och sociala träffpunkter för äldre.”

Figur 34. Karta över offentlig service och viss kommersiell service.

Skola

Byskolan har en bred roll och fungerar som en viktig mötesplats för boende, som en attraktivitetsfaktor för potentiella inflyttare och som identitetsskapare för bygden. På Umeå landsbygd finns 15 kommunala grundskolor och räknat med de stora tätorterna Sävar, Holmsund, Obbola och Hörnefors finns totalt 19 grundskolor utanför Umeå tätort. På landsbygden finns 16 kommunala och två fristående förskolor, en i Yttersjö och en i Flurmark.

Inga skolor hotas av nedläggning

I nuläget finns inga skolor på Umeå landsbygd som hotas av nedläggning, vilket är en viktig förutsättning för framtida befolkningsutveckling i byarna. Senaste nedläggningen skedde år 2010 när skolan på Holmön lades ner. År 2016 skedde även större organisatoriska förändringar i skolverksamheten i kommunens norra delar, vilket resulterade i att årskurs 4–6 i Botsmark förflyttades till Flurmarks skola. I Bodbyn avvecklades fritidshemsverksamheten samma år. För Bullmarks skola fanns ett beslut om att årskurs 4–6 skulle förflyttas till Sävar, men beslutet omprövades och idag byggs en ny F-3 skola i Bullmark samtidigt som den gamla skollokalen anpassas för årskurs 4–6. Det visar på en positiv tillväxttrend som väntas fortsätta.

Aktiva åtgärder görs också för att byskolor med lägre elevantal ska kunna bedriva skolverksamhet. De skolor som har färre än tio elever i genomsnitt per årskurs får årligen ett extra ekonomiskt tillskott från Umeå kommun för att kunna bedriva verksamhet i åldersblandade klasser. Detta stöd ges utöver skolpengen, alltså den summa pengar som skolor generellt tilldelas för varje elev. De skolverksamheter som tagit emot extra stöd de senaste åren är skolorna i Botsmark, Rödåsel, Överboda och Sörmjölle.

Skollokalerna räcker inte alltid till

I de byar där tillväxten är stark ökar behovet av service och det skapar ett ökat tryck på skollokaler. I en del tillväxtorter och framför allt i tätortsnära byar som Stöcke, Sörmjölle och Kasamark händer det numera att skollokalerna inte räcker till för alla som sökt plats på skolan. I dessa fall erbjuds barnen plats på en annan skola. Det här upplevs som ett stort problem bland vårdnadstagare som många gånger valt att flytta till byn just för närheten till skolan.

Kasamark skola. Foto: Fredrik Larsson.

Skolstruktur för åren 2020–2031

Umeå kommun växer kraftigt och under de kommande tio åren väntas 1 600 elever i åldrarna 6–12 år behöva plats på låg- och mellanstadieskolor. År 2020 tog därför för- och grundskolenämnden ett beslut om en skolstruktur för 2020–2031. Beslutet föregicks av en utredning baserat på hur tillväxten förväntas se ut i kommunens olika delar under dessa år.

Den nya skolstrukturen landade i en del förändringar som påverkar tre byskolor särskilt:

- I Sörmjölle skola beslutades att årskurs 4–6 ska flyttas till Hörnefors Centralskola när behovet av skollokaler i Sörmjölle uppstår för förskoleklass och lågstadium.
- I Brännlands skola togs beslut om att årskurs 4–6 får placeringsförtur på Backen skola från och med hösten 2021. Samtidigt beslutades om att utreda förutsättningar för en förskola i Brännland och även skapa handlingsberedskap med mark i anslutning till skolan om tillväxten av barn blir starkare än väntat.
- På Stöcke skola togs beslut om att utreda hur den framtida tillväxten av antalet barn skulle se ut i ett ännu längre perspektiv, under perioden 2030–2050. Den nya prognosen presenterades under 2021 och för- och grundskolenämnden fattade därefter beslut om att utöka Stöcke skola till två parallella klasser per årskurs. Redan hösten 2022 ska en kortsiktig lösning införas för att möta upp det aktuella behovet av skolplatser.

Investeringar i för-och grundskolor på landsbygden

Nedan följer en sammanfattning av de investeringar i för- och grundskolor på Umeå landsbygd som gjorts de senaste åren och som planeras för inom en snar framtid.

Bullmark

År 2020 började bygget av en ny skollokal i Bullmark som inrymmer två förskoleavdelningar, förskoleklass till årskurs 3, fritidslokaler, ny skolrestaurang med produktionskök samt lokaler för hemtjänsten. Den nuvarande skolbyggnaden renoveras och anpassas till årskurs 4–6 och utrustas med en ny idrottshall.

Rödåsel

År 2021 fattade kommunfullmäktige beslut om en förskola i Rödåsel. Idag finns här barnomsorg med dagbarnvårdare som bedriver verksamhet i en av bygdegårdens lokaler. Tillströmningen av barnfamiljer har varit relativt stark de senaste åren och lokala krafter har länge jobbat för en förskola i byn. Planen är att förskolan byggs som en paviljong i anslutning till Rödåsels skola och att arbetet inleds under 2022. Paviljongbygget kommer genomföras med hjälp av Dragonskolans byggprogram, vilket gör det möjligt för eleverna att jobba med ett riktigt projekt.

Stöcke

År 2016 gjordes en ny- och ombyggnation av Stöcke förskola och skola. Under 2021 togs beslut om att utöka skollokalerna ytterligare så att skolan kan inrymma två parallellklasser per årskurs. En ny förskola planeras också i samma område.

Sörfors

År 2020 började bygget av en ny skollokal i Sörfors som kommer innehålla en förskoleavdelning, förskoleklass till årskurs 2, fritidslokaler, slöjdsalar och en skolrestaurang med nytt produktionskök. Den nuvarande skolbyggnaden som byggdes år 1925 kommer att renoveras varsamt och anpassas för årskurs 3–6. Det innebär att Sörfors skola, som idag är en F–5 skola, utökas med en årskurs. Byggnationen väntas vara klar under 2022.

Sävar, Holmsund, Obbola och Hörnefors

Under 2019 byggdes en ny förskola i Obbola som fått namnet Karusellen och som består av fyra avdelningar på två plan. Under 2020 blev renoveringen av Skärgårdsskolan i Holmsund färdig, vilket är en F–3 skola. Det här har betydelse för ett flertal byar i närområdet och Umeå landsbygd generellt, eftersom Obbola och Holmsund är viktiga servicegivare för stora omland.

Sörfors nya skola och förskola. Visualisering: SWECO.

Bibliotek

Biblioteksbusen – ett viktigt inslag på landsbygden

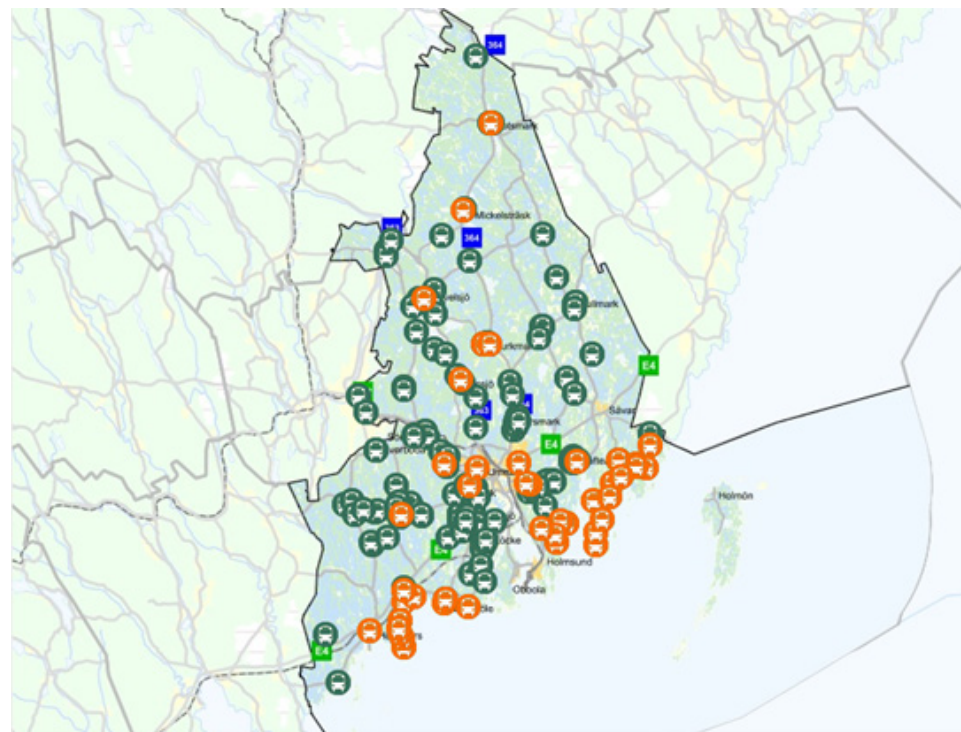
Biblioteken i Umeå kommun är alla placerade inom tätort med sju bibliotek i staden och ett bibliotek vardera i Sävar, Holmsund, Obbola och Hörnefors. Biblioteksverksamheten är en del av samarbetet inom Umeåregionens kommuner Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors, Umeå, Vindeln och Vännäs, som bland annat innebär att ett och samma bibliotekskort gäller för samtliga kommuners 24 bibliotek.

För att även Umeås många byar ska ha tillgång till bibliotekens service finns en särskild biblioteksbus som stannar vid 142 hållplatser ända från Inneråträsk i norr till Norrbyn i söder. Under dagtid besöker bussen framför allt skolor, förskolor och familjedaghem i byar och bostadsområden. På kvällstid kommer bussen till hållplatser i byar och bostadsområden enligt turlista. Biblioteksbusen har varit ett viktigt inslag i kommunens bibliotekstjänster ända sedan år 1968 och har bytts ut ett flertal gånger, senast år 2018.

Umeå kommuns biblioteksbus. Foto: Biblioteksbusen.

Figur 35. Karta över Bokbussens hållplatser i Umeå kommun år 2021. Ordinarie hållplats är markerad med grön färg, sommarhållplatser med orange färg.

Utöver att låna böcker och ljudböcker erbjuder Biblioteksbusen sällskapsspel, tidskrifter för vuxna och barn samt musik och film för yngre barn. Alla är välkomna att låna vid hållplatserna. Under sommaren finns en särskild turlista där biblioteksbusen bland annat besöker sommaröppna förskolor, badplatser, sommarstugeområden och andra träffpunkter.

Kultur och fritid

Bygdegårdarna är viktiga kulturförmedlare

De flesta kulturanläggningar som finns på Umeå landsbygd är bygdegårdar eller klubbstugor som drivs av ideella krafter. Många föreningar får ett årligt finansiellt lokalstöd från Umeå kommun för detta. Förutom bygdegårdsföreningar är de lokala idrottsföreningarna många gånger en stark kraft för skapandet av mötesplatser för bygdens barn och unga. I många byar ordnas föreningsdriven ungdomsverksamhet, som i Djäkneböle-området där Djäkneböle/Bjännsjö idrotts- och fritidsförening löpande ordnar ungdomsgården ”Djäkne” och barnverksamheten ”Småbarnsdjäkne”.

Nytt mobilt koncept efter nedlagd fritidsgård

Umeå kommuns fritidsgårdar för ungdomar i åldrarna 13–17 år är alla placerade inom tätort. Fritidsgårdar utanför Umeå tätort finns i Sävar, Holmsund, Obbola och Hörnefors. Under många år bedrevs en fritidsgårdsverksamhet i Tavelsjö, men den lades ner år 2018 eftersom besöksfrekvensen var för låg. I samband med detta togs beslut om att hitta nya verksamhetsformer för Tavelsjöområdet, vilket landade i en ambulerande fritidsgård under namnet Mobil Mötesplats.

Sedan år 2019 har Mobil Mötesplats arrangerat pop up-fritidsgårdar och aktiviteter i Tavelsjö med omnejd och gensvaret bland ungdomar har varit mycket positivt. Med hjälp av en bil fylld med utrustning som VR, tv- och brädspel, kioskutrustning och annat som ungdomarna önskat, kan fritidsledare möta ungdomar där de befinner sig. Just detta lyfter fritidsledarna själva som framgångsrikt, att tillsammans med ungdomarna få möjlighet att välja helt fritt var och hur en mötesplats ska vara inom kommunens gränser. Den mobila verksamheten utgör på så vis ett viktigt komplement till fasta mötesplatser för ungdomar. Under åren 2020 och 2021 har Mobil Mötesplats ordnat ett antal ungdomsworkshops i byar som Tavelsjö, Flurkmark och Botsmark där ungdomar får stöd att själva engagera och skapa aktiviteter i sina hembygder.

Kulturskolan utökar samarbete med byskolorna

Kulturskolan är en av kommunens verksamheter som erbjuder kulturaktiviteter till barn och unga, som teater, slöjd, körsång och musikundervisning. De senaste åren har Kulturskolan besökt byar under loven och arrangerat aktiviteter som teater, graffiti, dans och nycirkus.

Sedan pandemin började har Kulturskolan samarbetat med fritidshemmen för att nå ut till barnen utan att behöva arrangera offentliga evenemang. Under hösten 2021 har Kulturskolan fördjupat samarbetet med skolorna och fritidshemmen på landsbygden än

mer för att nå ut med de pedagogiska programmen till byarna. I vissa byskolor finns musiklärare på plats som undervisar i olika instrument. I de mindre skolorna är det svårt att få musikverksamheten att gå ihop när det endast är ett fåtal elever som undervisas samtidigt som körsträckorna för lärarna är långa.

Ett önskemål som lyfts fram från pedagoger i byskolorna är möjligheten för elever att komma in till centrum ibland för att ta del av kulturverksamhet, exempelvis Kulturskolan på Hammagasinet. Kulturskolan ser nu över möjligheterna att ordna busspengar för detta.

Fritidsanläggningar drivs oftast i ideell regi

Generellt sett är det framför allt i de stora tätorterna Sävar, Holmsund, Obbola och Hörnefors som kommunen äger och underhåller fritidsanläggningar utanför staden. Det handlar oftast om isbanor, elljusspår och badplatser. På landsbygden är det främst idrottsplatser i anslutning till skolorna som kommunen ansvarar för. I vissa fall har kommunen upprättat överenskommelser med lokala föreningar som står för underhållet mot ersättning, då handlar det främst om underhåll av isbanor.

På landsbygden finns även ett antal kommunala badplatser där kommunen står för renhållning, underhåll, parkeringar och säkerställande av vattenkvalité. Exempel på detta är de stora havsbaden som Bettnässand, Norrmjöle havsbad, Klubben Länkebo och Täfteå närbad. Vad gäller badplatser vid sjöar kan nämnas Sanabadet i Botsmark samt Stöcksjöbadet och Dragonudden i Stöcksjö. I flera byar drivs och underhålls badplatser, fiskeplatser och grillplatser i föreningsregi. Dessa får oftast ekonomiskt stöd från kommunen för att sköta underhållet.

Foto: Fredrik Larsson.

Foto: Fredrik Larsson.

”Kulturskolan erbjuder kulturaktiviteter till barn och unga, som teater, slöjd, körsång och musikundervisning.”

Vård och omsorg

Vård- och omsorgsboenden saknas i stora delar av landsbygden

I princip alla kommunala vård- och omsorgsboenden i Umeå kommun är placerade inom tätort. Undantaget är Taveljö, där boendet Sjöbacka funnits sedan år 1993. Utanför staden finns vård- och omsorgsboenden i Sävar, Holmsund, Obbola och Hörnefors.

I Bullmark och Bodbyn finns två särskilda boenden med daglig verksamhet som drivs av den ideella föreningen Furan. I Kassjö finns det särskilda boendet Mariagården med daglig verksamhet som också bedrivs i privat regi.

Sjöbacka i Taveljö, kommunens enda vård- och omsorgsboende på Umeå landsbygd.
Foto: Umeå kommun.

Längre avstånd för hemtjänstpersonal – men närmare mellan personal och brukare

På Umeå landsbygd finns idag hemtjänstlokaler i Taveljö, Botsmark och Bullmark. För övriga landsbygden utgår hemtjänstpersonalen från de stora tätorterna Sävar, Holmsund, Obbola och Hörnefors. Det beror på att det finns många mindre byar runt dessa tätorter där brukarna är få, vilket gör att underlaget är för litet för att kunna inrymma egna lokaler i byarna. Alla hemtjänstlokaler är utformade så att personalen kan värma mat, ta igen sig, tvätta sina arbetskläder samt delta på digitala samverkansmöten.

En generell utmaning för hemtjänsten på landsbygden är de ibland långa avstånden mellan brukarna, vilket gör att transporter upptar en större del av personalens tid än inom tätort. Under vintertid och vid dåligt väglag kan även framkomligheten vara ett problem. Något hemtjänsten själva lyfter fram som en fördel är att arbetsgrupperna som jobbar på landsbygden oftast består av samma personer, och dessutom ett färre antal personer, vilket skapar en annan kontinuitet och trygghet hos brukarna än inom tätort.

Förbättrade lokaler för hemtjänsten

Under 2021 har flera kommunala hemtjänstlokaler utanför staden fått sig ett lyft. I Botsmark har en kvarterslokal som hemtjänstens personal kunnat använda vid behov anpassats och renoverats så att personalen nu kan utgå från lokalen och använda den varje dag. Hemtjänsten i Taveljö har fått en ny lokal som är utformad för att inrymma träffpunkt-verksamhet samt grupplokal, vilket innebär att verksamheten med tiden kan växa med fler brukare och medarbetare. I Bullmark har hemtjänsten fått tillgång till nya lokaler i samma byggnad som den nya skolan.

Även i de stora tätorterna har det skett en del förändringar. I Obbola har hemtjänsten fått en ny lokal inom seniorboendet Trappan och i Hörnefors har en ny lokal tillkommit i en kommunal fastighet. I Holmsund pågår planering för en ny grupplokal som kan inrymma hemtjänstverksamhet.

Sociala träffpunkter

I Tavelsjö, Botsmark och Bullmark finns så kallade sociala träffpunkter som fungerar som mötesplatser för seniorer och andra personer som är lediga dagtid. Träffpunkterna ordnar aktiviteter och arrangemang och är ett uppskattat inslag bland äldre. Träffpunktsverksamhet finns även i Sävar och Hörnefors samt inom Umeå tätort.

Kommunens träffpunkter är uppbyggda på olika sätt, vilket är ett resultat av att dom vuxit fram under olika tidpunkter och anpassats utifrån lokala förutsättningar. I Tavelsjö jobbar exempelvis hemtjänstpersonalen med träffpunktens verksamhet på deltid, medan verksamheterna i Bullmark och Botsmark är volontärbaserade med stöd från hemtjänsten. Samtliga tre träffpunkter sker i lokaler som kommunen hyr. Träffpunkterna på landsbygden har oftast väldigt god uppslutning på sina aktiviteter och är en viktig del i det förebyggande arbetet för äldres hälsa och välmående.

”Träffpunkterna på landsbygden har oftast väldigt god uppslutning på sina aktiviteter och är en viktig del i det förebyggande arbetet för äldres hälsa och välmående.”

Foto: Fredrik Larsson.

Räddningstjänst

Umeåregionens kommuner Robertsfors, Umeå och Vindeln har sedan lång tid tillbaka ett gemensamt brandförsvar. Totalt finns tio brandstationer, varav brandstationen i Umeå tätort är den enda med heltidsanställda brandmän. De övriga nio utgör så kallade deltidbrandstationer med brandmän i beredskap. I Umeå kommun finns två av dessa på landsbygden, i Tavelsjö och Botsmark, samt resterande i tätorterna Sävar, Holmsund och Hörnefors. Övriga brandstationer finns i Robertsfors, Ånäset, Vindeln och Åmsele.

Sammanfattning:

Väl fungerande offentlig service

Det finns 19 grundskolor utanför Umeå tätort, varav 15 på landsbygden. Övriga fyra finns i de stora tätorterna Sävar, Holmsund, Obbola och Hörnefors. På landsbygden finns även 16 kommunala förskolor och två fristående. Ingen av skolorna på Umeås landsbygd hotas av nedläggning. Den senaste skolnedläggningen som skedde i Umeå kommun var på Holmön år 2010.

I en del tillväxtorter och framför allt i tätortsnära byar räcker skollokalerna inte alltid till för alla barn som sökt plats på den lokala skolan. Det här har blivit ett allt vanligare problem under de senaste åren. Hela Umeå kommun växer kraftigt och under de kommande tio åren väntas 1 600 ytterligare barn i åldrarna 6–12 år behöva plats på låg- och mellanstadieskolor. För att möta upp detta behov har Umeå kommuns för- och grundskolenämnd beslutat om en framtida skolstruktur för kommunens låg- och mellanstadieskolor för åren 2020–2031.

För att Umeås många byar ska ha tillgång till bibliotekens service finns en biblioteksbuss som stannar vid 142 hållplatser i kommunen från norr till söder. Bussen stannar vid skolor, förskolor, familjedaghem och bostadsområden i byarna. Under sommaren stannar den även vid sommarstugeområden och samlingsplatser enligt en särskild turlista.

Umeå kommuns fritidsgårdar för ungdomar i åldrarna 13 till 17 år är alla placerade inom tätort. Under många år bedrevs fritidsgårdsverksamhet i Tavelsjö, men denna lades ner år 2018 på grund av låg besöksfrekvens. Efter detta infördes en ambulerande fritidsgård under namnet Mobil Mötesplats som har i uppdrag att täcka områden med långa avstånd till fysiska fritidsgårdar. Tavelsjöbygden är ett av Mobil Mötesplats upptagningsområden och responsen bland ungdomar har varit mycket positiv.

Kulturskolan är en av kommunens verksamheter som erbjuder kulturaktiviteter till barn och unga. Under de senaste åren har Kulturskolan besökt byar under loven och arrangerat aktiviteter som teater, graffiti, dans och nycirkus. Sedan pandemin slog till har Kulturskolan samarbetat med fritidshemmen för att kunna nå ut till barnen, ett samarbete som kommer fortsätta.

När det gäller fritidsanläggningar utanför staden är det framför allt i de större tätorterna Sävar, Holmsund, Obbola och Hörnefors som kommunen äger och underhåller fritidsanläggningar. Det handlar exempelvis om isbanor, elljusspår och badplatser. På landsbygden ansvarar kommunen främst för idrottsplatser i anslutning till skolorna och större badplatser.

De flesta av kommunens vård- och omsorgsboenden finns inom Umeå tätort, men utanför staden finns även boenden i Sävar, Holmsund, Obbola och Hörnefors. Det enda vård- och omsorgsboendet på landsbygden finns i Tavelsjö. I dagsläget finns hemtjänstlokaler i Tavelsjö, Botsmark och Bullmark. För övriga områden utgår personalen från de stora tätorterna. År 2021 har flera kommunala hemtjänstlokaler fått sig ett lyft, däribland lokalerna i Botsmark, Tavelsjö och Bullmark.

I Umeå kommun finns ett antal sociala träffpunkter för seniorer och andra personer som är lediga dagtid. På landsbygden finns dessa i Tavelsjö, Botsmark och Bullmark. Träffpunkterna ordnar aktiviteter och arrangemang i byarna och är ett uppskattat inslag bland äldre.

Umeå kommun har tillsammans med Robertsfors och Vindeln ett gemensamt brandförsvar. Totalt finns tio brandstationer, varav brandstationen i Umeå tätort är den enda med heltidsanställda brandmän. Övriga är deltidsgäststationer med brandmän i beredskap.

”Hela Umeå kommun växer kraftigt och under de kommande tio åren väntas 1 600 ytterligare barn i åldrarna 6–12 år behöva plats på låg och mellanstadieskolor.”

An aerial photograph of a rural landscape. The foreground is dominated by a large, green field with visible furrows from a tractor. A road curves through the middle ground, with several red houses and buildings situated along it. The background shows more fields and a line of trees under a clear sky.

4

Goda kommunikationer

Sidan 55–64

Foto: Therese Burström.

Goda kommunikationer

En viktig del av en livskraftig landsbygd är goda kommunikationer och väl fungerande infrastruktur som underlättar för människor att bo, arbeta och besöka området. Många människor som bor på Umeås landsbygd pendlar till och från ett arbete i någon av de stora tätorterna.

Umeå kommuns målsättning på det här området är att öka möjligheterna till hållbart resande och en robust infrastruktur som grund för bättre kommunikation på landsbygden. (Från *Program för hållbar landsbygdsutveckling i Umeå kommun, 2018*). Goda kommunikationer innefattar både kollektivtrafik och vägar för gång, cykel, bil och buss. Men det inkluderar också bredband, mobiltäckning och teknisk infrastruktur för vatten, avlopp, avfall och återvinning.

I det här avsnittet kan du fördjupa dig i förändringar och utveckling på Umeå landsbygd när det gäller exempelvis **pendlingsmönster**, **hållbart resande**, **bredband**, **avlopp** och **avfall**.

Viktiga händelser för bättre kommunikationer

Foto: Therese Burström.

Nya cykelvägar

Senaste åren har nya gång- och cykelvägar tillkommit och fler planeras för i närtid. Det skapar viktiga kopplingar mellan byar och till och från staden, vilket bidrar till ett ökat hållbart resande i hela kommunen. Ett exempel är den nya cykelvägen mellan Stöcksjö och Röbbäck som möjliggör för boende i Stöcksjö att cykla hela vägen in till stan på separat cykelbana. På samma sätt kan boende i stan cykla till Stöcksjö, vilket ger positiva effekter för den lokala besöksnäringen.

Foto: Andreas Nilsson.

Stationsläge i Sävar

Norrbotniabanan som planeras mellan Umeå och Luleå byggs med ett stationsläge i Sävar. Det innebär stora pendlingsmöjligheter för Sävar och ett stort omland. År 2021 påbörjades dessutom ett projekt mellan Robertsfors, Umeå och Skellefteå kommuner som bland annat ska undersöka hur mindre orter och byar kan tillgodogöra sig nyttorna med närheten till Norrbotniabanan.

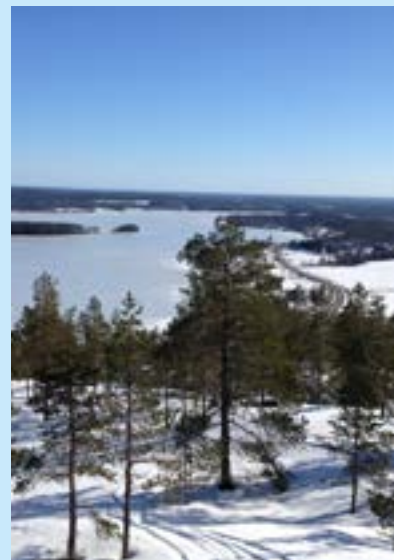

Foto: Umeå kommun.

Goda lokala initiativ

I Tavelsjö har lokala initiativ tagits kring förbättrade transporter, bland annat en förstudie kring lokala kollektivtrafiklösningar för Rödåbygden och Tavelsjö med omnejd under namnet "8:an". Tavelsjö AIK har i samarbete med Umeå kommun och Umeå Energi även ordnat gratis buss på lördagar från stan till isbanan i Tavelsjö under flera vintersäsonger. Något som varit mycket uppskattat bland skridskosugna Umebor.

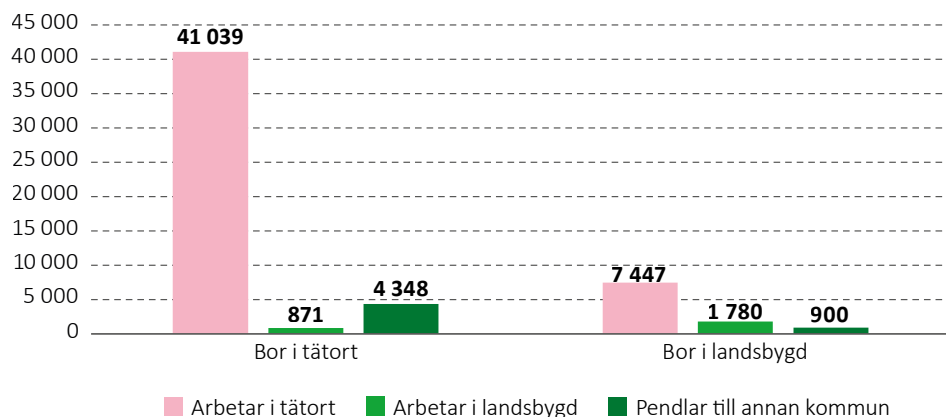
Pendlingsmönster

Pendling sker i hela kommunen

Många människor bor inte på samma plats som de arbetar och pendling är vanligt i hela kommunen. På så sätt är möjligheten till pendling en viktig förutsättning för att människor ska kunna bo och arbeta där de vill.

Majoriteten av de som bodde på landsbygd år 2019 pendlade in till någon av kommunens stora tätorter, se figur 36. För boende i tätort var det fem gånger vanligare att arbeta i en annan kommun än att arbeta på landsbygden. På morgonen när många börjar sina arbeten går de stora pendlingsströmmarna från landsbygd till tätort, samt från en tätort till en annan i kommunen.

Figur 36. Arbetsställe efter bostadsområde, år 2019 i Umeå kommun.

Nya pendlingsmöjligheter med Norrbotniabanan

Norrbotniabanan är namnet på den järnväg som planeras mellan Umeå och Luleå och som kommer att bidra till snabbare och miljövänligare resor längs kusten. Den byggs i två etapper med start från Umeå. Under etapp ett finns beslutade stationslägen i Sävar, Robertsfors, Bureå och Skellefteå. Stationsläget i Sävar kommer göra det möjligt att resa till och från Umeå tätort på cirka tio minuter. Det innebär stora möjligheter vad gäller arbetspendling för Sävar och ett stort omland med många mindre byar i kommunens norra delar. Stationsläget i Sävar är också ett viktigt inslag i det tillväxtscenario som finns för Sävar, med en förväntad befolkningsökning på 6 000 personer fram till år 2050.

Svår situation för pendling med Holmötrafiken

När det kommer till pendling på Umeå landsbygd är det viktigt att belysa situationen på Holmön. Holmön är idag kommunens och länets enda skärgårdssamhälle med en året runt-befolkning och leden till och från ön trafikeras av två färjor. De senaste åren har färjetrafiken kantats av stora problem under vinterhalvåret, vilket nådde sin kulmen vintersäsongen 2018–2019 när båda färjor fick nya direktiv som innebar att de inte längre fick bryta is. När isen har lagt sig och färjorna inte längre får köra sätts i stället en svävare in, om isen är tillräckligt tjock. Är isen för tunn så sätts helikoptertrafik in. År 2020 meddelade Trafikverket att helikoptern endast kör efter fem dagars stillestånd i trafiken, något som ledde till att Holmöborna under vintersäsongen 2020–2021 blev isolerade i 30 dagar. Varken svävare eller helikopter kan heller köra godstransporter, vilket innebär stora problem för öns butik och andra verksamheter på ön.

Fungerande person- och godstransporter till och från ön är av stor betydelse för att Holmön fortsatt ska vara ett levande samhälle året om. De senaste åren har Holmön haft en positiv befolkningstillväxt och intresset att bosätta sig på ön är stort bland framför allt yngre personer. Det skapar pendlingsbehov för både arbete och skola. År 2021 återupptogs ett arbete för att nå en långsiktig lösning för Holmötrafiken, men frågan är komplex och kräver samordning med ett flertal aktörer.

Helena Elisabeth, en av två färjor som används i Holmötrafiken. Foto: Therese Burström.

De flesta vägar på landsbygden ägs av staten och enskilda

Staten är genom Trafikverket den största väghållaren på Umeå landsbygd, men här finns även ett flertal samfällighetsföreningar och enskilda som äger och ansvarar för drift av olika typer av vägar. På landsbygden finns väldigt få kommunala gator, vilket gör att kommunens ansvar för väghållning framför allt rör Umeå tätort, Sävar, Holmsund, Obbola och Hörnefors. På landsbygden finns en del kortare vägsträckor som är kommunala gator, som i Täfteå.

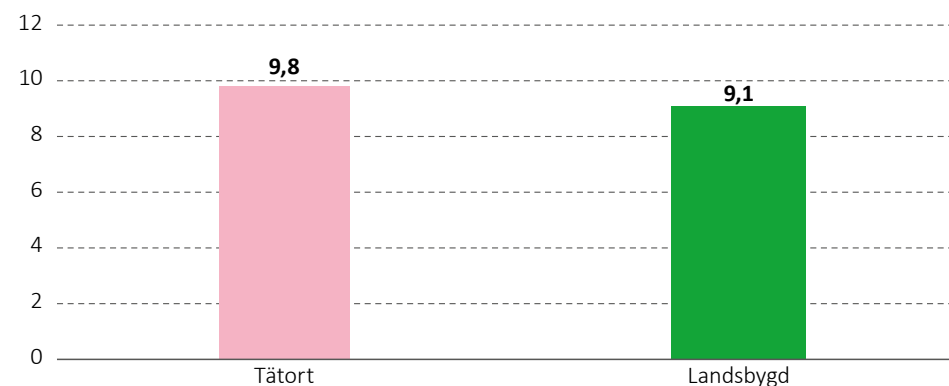
Att de flesta vägar på landsbygden är så kallade allmänna vägar och därmed ägs och underhålls av staten, gör att kommunen inte har rådighet i alla frågor kopplat till vägnätet. Däremot har kommunen en viktig roll i att påtala brister och behov i transportsystemet och prioritera bland dessa gentemot Trafikverket. Ett sätt att hantera brister är genom så kallade åtgärdsvalstudier, som görs tidigt i planeringen för att få en helhetsbild av behoven och för att hitta hållbara förslag på åtgärder. Ett nästa steg av prioritering görs via Länstransportplanen, som är en åtgärdsplan för statens vägnät och som tar sikte på tolv år framåt i tiden. Även i denna kan kommunen göra inspel till prioriteringar.

För kommande 12-årsperiod ser Västerbotten ut att tilldelas ungefär en miljard kronor för investeringar i transportsystemet. Kommunen har alltså möjlighet att påverka, men eftersom infrastruktursatsningar är väldigt kostsamma så räcker inte pengarna som tilldelas länet för att tillgodose de många behov som finns.

Hållbart resande

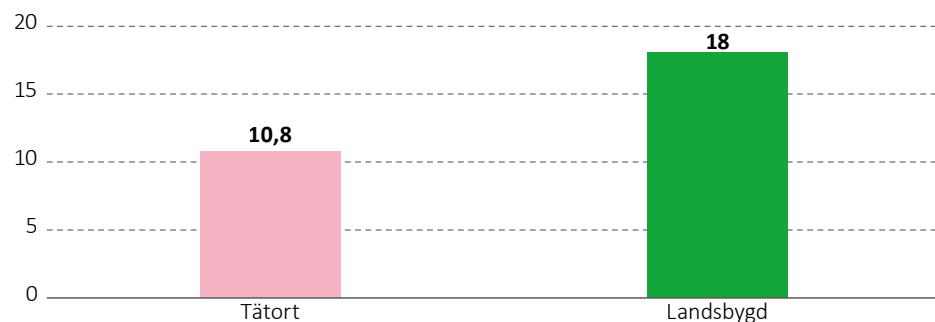
Enligt resvaneundersökningen som gjordes i Umeå kommun år 2014 var den genomsnittliga resehastigheten högre i tätort jämfört med landsbygd, se figur 37. Med resor menas alla slags färdmedel som gång, cykel, buss och bil. Eftersom resorna räknas från "dörr till dörr" och inkluderar exempelvis gång till busshållplats, väntetid på buss, gång från buss, så är det inte konstigt att resorna på landsbygd tar längre tid.

Figur 37. Genomsnittliga hastigheter i kilometer per timme för resor år 2014 i Umeå kommun.

Den resta sträckan var betydligt längre på landsbygd än i tätort. I tätort reste personerna i snitt knappt 11 kilometer per resa, medan personer bosatta på landsbygd reste 18 kilometer i snitt, se figur 38.

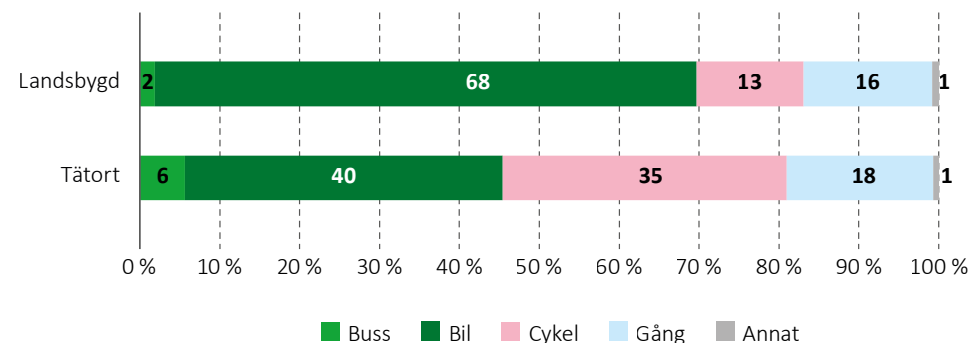
Figur 38. Genomsnittlig antal resta kilometer år 2014 i Umeå kommun.

Bilen är ett betydligt vanligare färdmedel på landsbygd jämfört med tätort, vilket bland annat beror på längre avstånd och att tillgången till kollektivtrafik är sämre på landsbygden. Men även för resor kortare än fem kilometer är bilen ett betydligt vanligare färdmedel på landsbygden, se figur 39.

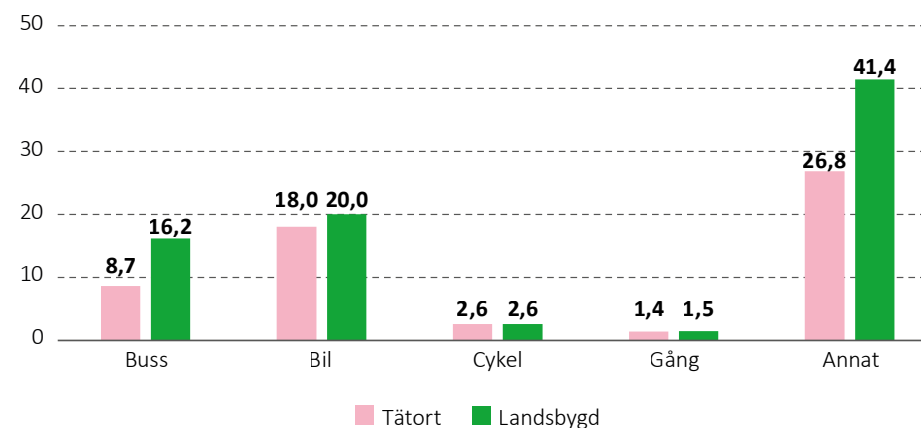
Nästan sju av tio landsbygdsbor tar bilen även om resesträckan är kortare än fem kilometer, medan fyra av tio gör det i tätort. Det beror delvis på att många byar saknar separata gång- och cykelbanor vilket gör att alla sorters resor, oberoende om de sker med bil, buss, cykel eller till fots, måste ske längs bilvägarna. För oskyddade trafikanter som gångare eller cyklister kan det upplevs otryggt, även vid kortare resor.

Figur 39. Färdmedelsfördelning, resor kortare än 5 km. Umeå kommun år 2014

Trots att de resta sträckorna är betydligt längre på landsbygd än i tätort, skiljer sig inte medellängden avsevärt på bilresorna, se figur 40. Det beror på, som tidigare konstaterat, att många fler korta resor görs med bil på landsbygden. Det gör att medelvärdet på den genomsnittliga resesträckan dras ned och hamnar på ungefär samma nivå som för bilresor i tätort. Däremot är bussresorna i snitt bland landsbygdsbefolkningen nästan dubbelt så långa jämfört med tätortsbefolkningens. Antal kilometer som rests med ett "Annat" färdmedel är också längre för landsbygd, detta alternativ inkluderar bland annat tågresor.

Figur 40. Genomsnittlig sträcka i kilometer efter färdmedel och geografi, Umeå kommun år 2014.

Olika behov av kollektivtrafik på landsbygden

De flesta boende på Umeå landsbygd är idag mer eller mindre beroende av bilen som transportmedel i vardagen. 82 procent av landsbygdsbefolkningen bor inom en kilometer från en busshållplats, dock säger det inget om turtätheten vid hållplatserna.

När det kommer till kollektivtrafik på landsbygden finns särskilda förutsättningar som gör det mer komplext att tillgodose de olika behov som finns, med längre körsträckor och glesare kundunderlag. För personer som jobbar kan exempelvis restiden vara en viktigare faktor än turtätheten när det kommer till att överväga buss framför den egna bilen. För yngre personer kan turtätheten vara desto viktigare, framför allt under helger och skollov. För boende på landsbygden finns även behov av busslinjer som går mellan byar och inte endast i riktning till och från staden.

Umeå kommuns första kollektivtrafikprogram

År 2021 antogs Umeå kommuns första kollektivtrafikprogram. Det utgår från målet om att andelen resor med kollektivtrafik, cykel eller till fots tillsammans ska utgöra minst 65 procent av alla resor som görs inom Umeå tätort.

Programmet konstaterar att ett liknande mål för landsbygden inte är möjligt, eftersom förutsättningarna för kollektivtrafik inte är densamma utanför staden. Färre människor på en större yta gör att kollektivtrafiken inte är konkurrenskraftig överallt och därför blir bilen viktig. Dock är de flesta biltransporter som sker idag inte hållbara. Därför finns även ett övergripande mål om att öka möjligheten till hållbart resande på landsbygden. Mer konkret ska detta mätas genom att antalet påstigande i kollektivtrafiken ska öka med 12 procent i kommunens tillväxtstråk fram till år 2025. Med tillväxtstråk menas ett antal utpekade stråk som stäcker sig i olika riktningar på landsbygden och som sammanstrålar i staden. Längs dessa sträckor har befolkningsökningen historiskt sett varit hög och här förväntas den fortsatta tillväxten vara särskilt stark. Tillväxtstråken sammanfaller även med tidigare utpekade kollektivtrafikstråk, vilket ger ökat underlag till kollektivt resande.

Kollektivtrafikprogrammet lyfter förslag på åtgärder som ska förbättra förutsättningarna för ökat kollektivt resande på landsbygden. Det handlar om insatser som att inventera otrygga platser i kollektivtrafiken, exempelvis busshållplatser vid trafikerade vägar och där hastigheterna är höga. Det handlar också om att bygga väderskyddade cykelparkeringar vid busshållplatser i tillväxtstråkens tätorter och att utreda möjligheter med pendlarparkeringar för bil och cykel. Detta för att underlätta hela resan från dörr till dörr.

Busshållplatser i Täfteå och Kåddis. Foto: Therese Burström.

Ökad turtäthet i tillväxtstråken

Vid årsskiftet 2019–2020 gjordes en satsning på ökat turutbud i kommunens utpekade tillväxtstråk, men på grund av pandemin och de reserestriktioner som funnits har detta inte marknadsförts på det sätt som var tänkt. När pandemin är över ska det här kommuniceras ut så att fler boende längs stråken ser möjligheten att välja bussen.

Förbättringar i trafiksäkerhet

Andra förbättringar som skett i närtid är nyttkomna busshållplatser i Stöcke och Stöcksjö, väderskydd i Täfteå, Tavelsjö, Röddå och Yttertavle. Det har även skett förbättringar av befintliga hållplatser mellan Tjälamark och Tavelsjö i samband med renoveringen av väg 363.

I närtid planeras även för åtgärdsvalstudier om hur trafiksäkerheten och framkomligheten kan förbättras för boende i Sörfors, Brännland och Botsmark. Kommunen har även prioriterat ytterligare behov för åtgärdsvalstudier, bland annat kring bristande trafiksäkerhet i korsningen mellan väg 522 och väg 530 i Stöcke. Ett annat prioriterat behov är bristande trafiksäkerhet för oskyddade trafikanter längs väg 514 mellan Hörnefors och Norrbyn, samt bristande hastighetsefterlevnad i Flurkmark på väg 635 och 692.

Andra förbättringar som skett de senaste åren handlar om sänkta hastigheter vid byaskolor och hastighetssäkrade passager på både kommunala och statliga vägar utanför staden. Umeå kommuns avdelning Gator och parker fick även år 2021 ett uppdrag av tekniska nämnden att undersöka behovet av väderskyddade hållplatser för de linjer som går i riktning från centrum till stads- och kommundelarna.

Gång- och cykelvägar på landsbygden

De flesta gång- och cykelvägar som finns på landsbygden idag tillhör det statliga vägnätet. Som tidigare konstaterat är arbetspendlingen på landsbygden stor och de flesta jobbar i tätort. För att främja cykelpendling som ett reellt alternativ till bil eller buss behövs bättre och säkrare cykelkopplingar, både inom och mellan byar men också mellan byar och tätorter.

Kommunen ser att den största potentialen till cykelpendling till Umeå tätort finns inom en tvåmilsradie. Idag finns endast ett par separata gång- och cykelvägar som går hela vägen från staden till tätorter och byar: sträckan Sävar–Umeå, Innertavle–Umeå samt den nya gång- och cykelvägen Stöcksjö–Umeå via Rödbäck. Fler satsningar är dock på gång som kommer att innebära stora förbättringar i gång- och cykelvägnätet och att fler kopplingar mellan byar och till och från staden görs möjliga.

Pågående eller kommande åtgärder i länstransportplanen:

- Gång- och cykelväg från Stöcke till Stöcksjö.
- Gång- och cykelväg från Sörmjöle till Åheden.
- Gång- och cykelväg från Forslunda till Hissjö.

Pågående åtgärdsvalstudie:

- Åtgärder i gång- och cykelvägen mellan Innertavle och Täfteå, samt inom Täfteå.

Som en åtgärd i Umeå kommuns cykeltrafikprogram från år 2018 ska kommunen även kartlägga ytterligare behov av gång- och cykelvägar längs det statliga vägnätet. Kartläggningen ska sedan lyftas till Trafikverket och Region Västerbotten som beslutar om finansiering av gång- och cykelvägar längs de statliga vägarna.

Bredband

Ett stabilt och kraftfullt bredbandsnät på landsbygden är betydelsefullt för att kunna bo, verka, bedriva företag och vara en del av det digitala samhälle som nu växer fram.

I framtiden kan allt fler former av viktig service komma att tillgängliggöras genom digital teknik, exempelvis inom välfärdsteknologi. Men bredbandsutbyggnaden på landsbygden kostar ofta mycket per ansluten fastighet och många gånger krävs bidrag för att genomföra investeringen.

Flera faktorer försvårar bredbandsutbyggnaden

Eftersom marknadens aktörer bygger fiber där det går att generera vinst så görs detta främst i tätbefolkade områden där utbyggnaden inte kostar för mycket. På landsbygden och i tätortsområden där det är långt mellan husen är intresset oftast lågt, eftersom grävsträckorna blir längre och kostnaderna per ansluten byggnad högre.

Genom exempelvis Jordbruksverket, Tillväxtverket och Post- och telestyrelsen är det ibland möjligt att söka bidrag för att gräva fiber i områden som saknar bredband. Bidragen är dock begränsade och prioriteras oftast till områden där utbyggnadskostnaderna är lägre. Jordbruksverket prioriterar dessutom bidragsansökningar utifrån hur många som bor i området, där fler boende ger en bättre prioritering. För att kunna bygga ut fiber i ett område så krävs också att intresset att ansluta sig bland boende är tillräckligt högt. I Umeå kommun finns områden där intresset bland boende varit för lågt för att beviljas bidrag, exempelvis på Holmön.

Landsbygdens skolorter anslutna till stadsnätet

Umeå Energi är ett dotterbolag till Umeå Kommunföretag och en viktig aktör för bredbandsutbyggnaden på Umeå landsbygd. Med hjälp av Umeå Energis stadsnät UmeNet har kommunen byggt ett fiberbaserat ortssammanbindande nät till alla skolorter och ett flertal byar på landsbygden under åren 2002–2010. Åren 2016–2020 har Umeå Energi även grävt fiber till andra landsbygdsområden med stöd från Jordbruksverket och Tillväxtverket. Fram till år 2021 handlar det totalt om cirka 1 700 villor och fritidshus som anslutits till bredband och där efteranslutning av ytterligare 800 fastigheter har förberetts. Under år 2021 har Umeå Energi grävt bredband till hushåll i Bådahållan, Bussjö och Norrmjöle. År 2022 planeras ytterligare bredband till bland annat områden kring Sävarådalen, Holmsunds omland, kommunens sydvästra delar och Hörnefors omland.

Byanäten står för en stor del av utbyggnaden

I kommunen finns närmare 35 byanätsföreningar som i egen regi grävt och anslutit byar till fiber. Dessa står för stor del av bredbandsutbyggnaden på landsbygden. Tavelsjö ByaNät är det största byanätet och fram till år 2021 hade föreningen genomfört drygt 1 100 anslutningar i totalt 108 byar i kommunerna Umeå, Vindeln och Vännäs.

Byanätsföreningar består oftast av hushåll och företag på landsbygden som gått samman och med hjälp av entreprenörer och/eller egna resurser förlägger områdesnät till överkomliga priser. I byn finns kanske redan maskiner och arbetskraft för grävningsarbetet, vilket innebär en stor kostnadsbesparing eftersom själva grävningen oftast är väldigt kostsam.

Foto: Fredrik Larsson.

Kvalitetskraven på bredbandsnät ökar ständigt och eftersom byanäten oftast bygger på ideella krafter med begränsade ekonomiska resurser finns en risk att mindre föreningar får problem med det långsiktiga underhållet av bredbandsnäten. Det kan exempelvis bero på att byanätsföreningen inte har en tillräckligt stabil organisation för drift och service, eller att det inte avsätts tillräckligt med medel för kontinuerligt utbyte av utrustning. Det kan också bero på att föreningen inte har kraft och resurser att fortsätta driva utbyggnad av nätet när fler fastighetsägare vill ansluta sig eller när det sker nybyggnationer i området.

Tillgång till fiber

Enligt Post och telestyrelsen (PTS) har 71 procent av Umeå kommuns befolkning som bor utanför tätort eller småort tillgång till bredband via fiber, se figur 41. Samtliga av dessa har en hastighet om minst 100 Mbit/s. 83 procent av befolkningen utanför tätort eller småort har tillgång till fiber eller har absolut närhet till bredband. Inom tätort eller småort har 94 procent tillgång till fiber och 95 procent tillgång till en hastighet om minst 100 Mbit/s.

Den totala andelen av kommunens befolkning med tillgång till bredband via fiber är 92 procent och tillgången till bredband om minst 100 Mbit/s är 93 procent. Umeå kommun har haft en målsättning om att 95 procent av kommunens hushåll ska ha tillgång till minst 100 Mbit/s fram till år 2018, vilket alltså inte uppnåtts.

Figur 41. Tillgång till olika typer av tekniker i Umeå kommun, per geografi år 2020.

Fiber	92 %	94 %	71 %
Kabel-TV	17 %	19 %	0 %*
xDSL	82 %	84 %	47 %
VDSL	15 %	16 %	0 %*
3G	100 %*	100 %*	100 %*
4G (LTE)	100 %*	100 %*	100 %*
Fast radio	0 %*	0 %*	0 %*
Hastighet 100 Mbit/s eller mer	93 %	95 %	71 %
Fiber	97 %	98 %	83 %

* Alla siffror i tabellen är avrundade. Det innebär att i ett område där 0 % saknar bredband eller 100 % har tillgång till en bredbandsteknik eller hastighet kan det finnas hushåll och företag som saknar bredband med den tekniken eller hastigheten.

Bredbandstäckningen för Umeås landsbygd är i sin helhet relativt god och ur ett nationellt perspektiv har kommunen en ganska hög bredbandstäthet. Det finns dock landsbygdsområden som fortfarande saknar tillgång till bredband. Oftast är det svårare att bygga ut fiber i dessa områden, vilket delvis beror på höga kostnader och svårigheten att beviljas stöd för utbyggnaden, men också att intresset att ansluta sig bland boende ibland är lågt. Umeå Energi har dock som ambition att fortsätta ansöka om bidrag för utbyggnad av bredband på landsbygden.

Avlopp och avfall

Ny VA-strategi på gång

Tillgång till dricksvatten är en central förutsättning för boende och utveckling, på landsbygd som i tätort. Idag och under senare år har det förekommit att nyinflyttade i vissa landsbygdsområden nekats inträde till vattenföreningar. Det skapar stora problem för den enskilde och i ett längre perspektiv kan det hämma befolkningsutvecklingen. En ny samlande kommunal utvecklingsstrategi för vatten och avlopp är under arbete, vilken bland annat syftar till att skapa goda förutsättningar för tillväxt, uppnå hållbara avloppslösningar och säkra dricksvattentillgång i kommunen.

Avfall och återvinning

Avfallshantering är en viktig del för ett hållbart samhälle och genom att minimera, återvinna och återbruka kan påverkan på miljön och klimatet minska. På Umeå landsbygd finns idag återvinningsstationer i de flesta större byar, samt återvinningscentraler med begränsade öppettider i Taveljö och Botsmark. Återvinningscentraler finns även i de stora tätorterna Sävar, Holmsund och Hörnefors.

Vakin är det kommunala bolag som ansvarar för avfall och återvinning i Umeå kommun. En del frågor som rör avfall och återvinning hanteras dock av Umeå kommuns Miljö- och hälsoskydd.

Avfallsplan för ett cirkulärt samhälle

Under 2021 antog Umeåregionens kommuner Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors, Umeå, Vindeln och Vännäs en gemensam avfallsplan. Den handlar om hur alla som bor i Umeåregionen ska kunna hantera avfall på ett hållbart sätt.

Planen har tre mål, att:

- förebygga avfall
- använda resurser effektivt och hållbart
- jobba med återvinning så att råvaror kan användas i nya produkter.

Planen visar hur både kommunerna ska jobba för detta och hur invånare i regionen kan göra för att bidra till en mer hållbar avfallshantering.

Foto: Therese Burström.

”Under 2021 antog Umeåregionens kommuner Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors, Umeå, Vindeln och Vännäs en gemensam avfallsplan.”

Sammanfattning:

Goda kommunikationer

De flesta förvärvsarbetande som bor på landsbygden pendlar in till någon av kommunens stora tätorter för att arbeta. År 2019 var det fem gånger vanligare för bosatta inom tätort att arbetspendla till en annan kommun än till Umeås landsbygd.

Bilen är ett betydligt vanligare färdmedel på landsbygd jämfört med tätort och det gäller både längre bilresor och resor kortare än fem kilometer. Inom tätort går och cyklar befolkningen i betydligt högre utsträckning. Det här beror delvis på bristande tillgång på separata gång- och cykelbanor på landsbygden, vilket gör att resor till fots eller cykel i många byar måste ske längst större bilvägar. För många upplevs det inte som ett trafiksäkert sätt att färdas på, även när det handlar om kortare sträckor.

82 procent av befolkningen på Umeå landsbygd bor inom en kilometer från en busshållplats. Det säger dock inget om hur turtätheten ser ut vid busshållplatserna. I Umeå kommuns kollektivtrafikprogram, som antogs år 2021, finns ett övergripande mål om att öka möjligheten att resa hållbart på Umeå landsbygd. Vid årsskiftet 2019–2020 gjordes en satsning på ökat turutbud i kommunens utpekade tillväxtstråk. Nya cykelvägar som möjliggör kopplingar mellan byar och staden är på gång.

De flesta vägar på landsbygden är allmänna vägar, vilket innebär att de ägs och underhålls av staten. Det här gör att kommunen inte har rådighet i alla frågor kopplade till landsbygdens vägnät, men kommunen har en viktig roll i att påpeka brister och behov i transportsystemet och att prioritera dessa gentemot Trafikverket. Många vägar på landsbygden ägs även av samfälligheter och privatpersoner.

Norrbotniabanan planeras byggas mellan Umeå och Luleå under kommande år. Järnvägen kommer att göra det möjligt för snabbare och miljövänligare resor längs kusten. I Umeå kommun ska ett stationsläge byggas i Sävar, vilket skapar stora pendlingsmöjligheter för Sävar och många omkringliggande byar i kommunens norra del.

När det kommer till pendlingsbehov på Umeå landsbygd är det viktigt att lyfta kommunikationerna längst Holmöleden som under de senaste åren kraftigt försämrats vintertid. En fungerande dagspendling till och från Holmön är av yttersta vikt för att ön ska vara ett fortsatt levande samhälle året om. År 2021 återupptogs ett arbete för att nå en långsiktig lösning för Holmötrafiken, men frågan är komplex och kräver samordning med ett flertal aktörer.

Ett stabilt och kraftfullt bredbandsnät på landsbygden är betydelsefullt för att kunna bo, verka, bedriva företag och vara en del av det digitala samhälle som växer fram. I kommunen finns 35 byanätsföreningar som i egen regi grävt och anslutit byar till fiber och därmed bidragit stort till bredbandsutbyggnaden på landsbygden. Umeå Energi står också för en betydande del av utbyggnaden och från år 2002 fram till idag har många landsbygdsområden anslutits via stadsnätet UmeNet. Fler utbyggnader planeras år 2022.

Enligt Post- och telestyrelsen har 71 procent av Umeå kommuns befolkning som bor utanför tätort eller småort tillgång till bredband via fiber med en hastighet om minst 100 Mbit/s. 83 procent av landsbygdsbefolkningen har tillgång till fiber eller har absolut närhet till bredband.

”De flesta förvärvsarbetande som bor på landsbygden pendlar in till någon av kommunens stora tätorter för att arbeta.”

5

Aktiv lokal utveckling

Sidan 67–80

Foto: Fredrik Larsson.

Aktiv lokal utveckling

Umeå kommun har en föreningstät landsbygd med sina närmare 130 större och mindre byar. Här finns ett välutvecklat föreningsliv och många eldsjälar som på olika sätt är engagerade i sitt lokalsamhälle. Genom bland annat sociala aktiviteter, mötesplatser och utvecklingsprojekt bidrar de till att stärka livskvaliteten och gemenskapen på Umeå landsbygd. Det bidrar i sin tur både till en starkare platsidentitet och till de sociala värden som är unika för landsbygden. Många gånger står dessutom ideella krafter för viktig service och praktiska frågor på landsbygden, som underhåll av vägar, belysning och samlingslokaler.

Kommunens målsättning för området är att främja hållbar tillväxt och god livskvalitet genom aktiv lokal utveckling och lokalt engagemang. (Från *Program för hållbar landsbygdsutveckling i Umeå kommun, 2018*).

I det här avsnittet kan du fördjupa dig i förändringar och utveckling på Umeå landsbygd inom **föreningsliv, utvecklingsprojekt** och **samarbeten för lokal utveckling**.

Foto: Fredrik Larsson.

Viktiga händelser som främjar lokal utveckling

Foto: Therese Burström.

Landsbygdsutvecklingsråd

Umeå kommuns landsbygdsutvecklingsråd startade år 2020 och är ett dialogforum där politik, idéburen sektor, näringsliv och universitet möts. Rådet tar tillvara landsbygdsperspektivet och är kommunens expertgrupp på landsbygdsfrågor. Rådets breda sammansättning bidrar till att stärka engagemang och samarbete för landsbygdsfrågor i hela kommunen.

Landsbygdsutvecklingsstrategi för Umeåregionen

Sedan 2021 finns en gemensam landsbygdsutvecklingsstrategi för Umeåregionens kommuner. Strategin har inneburit en ökad samverkan mellan kommunerna och en möjlighet att peka ut gemensamma utvecklingsområden inför framtida arbete med landsbygdsutveckling.

Foto: Fredrik Larsson.

Nytt leaderområde för Umeåregionen

År 2021 påbörjades ett arbete om att bilda ett leaderområde för Umeåregionen. Leader är en metod för lokal utveckling där ideell, privat och offentlig sektor jobbar tillsammans inom ett geografiskt avgränsat område, ett så kallat leaderområde. Genom ett leaderområde kan organisationer, föreningar och företag söka pengar för utvecklingsprojekt. Ett leaderområde skulle innebära kraftigt förstärkta finansieringsmöjligheter för lokala utvecklingsprojekt på Umeåregionens landsbygder.

Foto: Therese Burström.

Lokala initiativ och projekt

Sedan år 2018 finns ett projektstöd specifikt riktat till Umeå landsbygd. Stödet har inneburit att 380 000 kr per år avsatts till lokal utveckling och hittills har över 50 projekt beviljats. Stödet har uppskattats bland annat för att det är enkelt att söka och för att viktiga satsningar och initiativ som sker på landsbygden uppmärksammas. En särskild kampanj har också genomförts för att motivera unga på landsbygden att söka stöd för sina idéer.

Föreningar

Många samlingslokalsägande föreningar på landsbygden

Idag finns cirka 800 föreningar registrerade i Umeå kommuns föreningsregister. Idrottsföreningar utgör en stor del av dessa och cirka 40 idrottsföreningar verkar på landsbygden. Samlingslokalsägande föreningar är också vanliga på landsbygden, exempelvis bygdegårdsföreningar. Idag finns cirka 40 bygdegårdar utspridda i Umeås många byar. I kommunen finns också fem hembygdsföreningar.

Andra vanliga föreningar på Umeå landsbygd är intresseföreningar, samfälligheter och ekonomiska föreningar. Dessa finns inte alltid med i kommunens föreningsregister, men är viktiga utvecklingsaktörer lokalt. Många gånger är dom även fastighetsägare i byarna.

Föreningar underhåller viktiga anläggningar

Varje år beviljar Umeå kommun ekonomiskt stöd till ideell sektor vilket skapar avgörande förutsättningar för ett rikt föreningsliv i kommunen. Utöver detta avsätts också medel för lokaler och anläggningar som kan nyttjas av föreningslivet mot en subventionerad kostnad. Dessa lokaler finns dock framför allt i tätorterna, medan de allra flesta lokaler och anläggningar på landsbygden ägs och underhålls av föreningar. Många idrottsföreningar, bygdegårdsföreningar och andra fritidsföreningar på landsbygden får driftbidrag från Umeå kommun för att sköta gemensamheter som samlingslokaler, isbanor, elljusspår, skoterleder, badplatser, fiskeplatser, tennisbanor och ridanläggningar. På Umeå landsbygd finns även två golfanläggningar som drivs i föreningsregi, en i Norrmjöle och en i Sörfors.

”Umeå kommun beviljar varje år ekonomiskt stöd till ideell sektor, vilket skapar avgörande förutsättningar för ett rikt föreningsliv i kommunen.”

Stöcke IF idrottsanläggning. Foto: Therese Burström.

Att söka föreningsstöd hos Umeå kommun

Föreningsbyrån är den avdelning på Umeå kommun som har hand om föreningsstöd, lokaluthyrning samt rådgivning och stöttning i föreningsfrågor. Via Föreningsbyrån kan föreningar söka ekonomiskt stöd av olika slag, som verksamhetsstöd och stöd för utvecklingssatsningar. För att kunna söka stöd från Föreningsbyrån ska föreningen vara registrerad i kommunens föreningsregister och normalt sett även vara ideell, allmännyttig och öppen för alla. Det innebär att föreningar som är vanligt förekommande på landsbygden inte alltid kan söka bidrag, exempelvis samfälligheter och ekonomiska föreningar. Undantag från kriteriet kan dock göras om det finns allmännyttiga orsaker som grund. Föreningar som söker bidrag ska även ha sitt säte i och i huvudsak bedriva verksamhet inom kommunens gränser, samt bestå av minst fem medlemmar.

Pandemins påverkan på föreningslivet

Många föreningar har både ställt om och ställt in

Bygdegårdarnas riksförbund har under 2020–2021 genomfört enkätundersökningar för att ta reda på hur landets bygdegårdsföreningar påverkats av pandemin. Enkätsvaren visar att bygdegårdsföreningar över hela Sverige gjort ett stort digitaliseringsprång: innan pandemin hade 4 procent använt sig av digitala mötesformer och våren 2021 hade 51 procent gjort det. Svaren visar också att många föreningar satsat på utomhusaktiviteter, men att en majoritet ändå vart tvungna att ställa in det mesta eller helt stänga ner verksamheten. Många bygdegårdar har ekat tomma under pandemin och inställda evenemang och avbokade uthyrningar har inneburit stora inkomstbortfall.

Från mars till och med augusti 2020 har Sveriges bygdegårdsföreningar påverkats på följande sätt:

- Egna inställda evenemang: 13 719
- Avbokade uthyrningar: 30 179
- Bokningar som inte gjorts jämfört med normalår: 26 130
- Inkomstbortfall totalt: 95 372 724 kronor

Källa: Enkätundersökningar genomförda av Bygdegårdarnas riksförbund, 2021.

Fällforsåns bygdegård. Foto: Therese Burström.

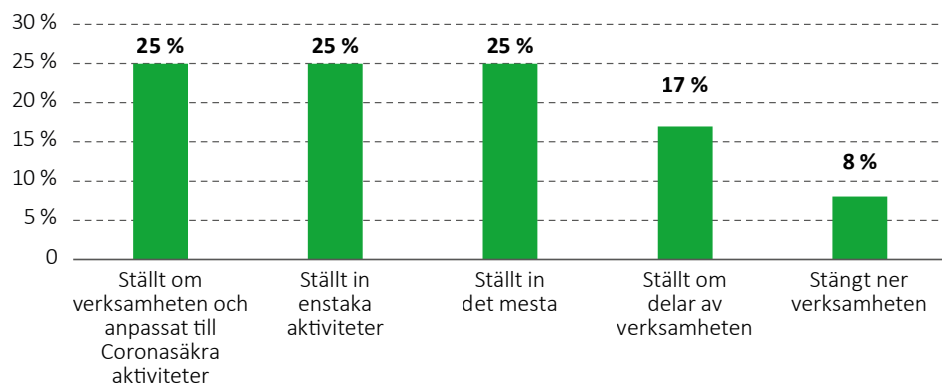
Umeås byaföreningar under pandemin

Sommaren 2021 genomförde Umeå kommuns avdelning Övergripande planering en mindre intervjustudie för att undersöka hur coronapandemin påverkat föreningar på Umeå landsbygd. Totalt intervjuades styrelseledamöter från tolv byaföreningar i Botsmark, Furunäs, Gravmark, Bullmark, Tavelsjö, Hissjö, Innertavle, Strömbäck, Ansmark, Hössjö, Överboda och Sörfors. Intervjustudien visade snarlika resultat som undersökningen från Bygdegårdarnas riksförbund.

Samtliga av de tolv tillfrågade föreningarna uppgav att de påverkats av coronapandemin på något sätt, men omfattningen varierade stort. En del föreningar hade tvingats stänga ner helt eller bedrev mycket begränsad verksamhet under pandemiåren, medan andra kunnat fortsätta i viss form. De föreningar som inte kände sig märkbart påverkade var framför allt de som vanligtvis ordnar få aktiviteter och med liten löpande verksamhet. En majoritet av de svarande uppgav att de mest kännbara konsekvenserna var inställda evenemang och möten samt minskade intäkter.

Flertalet av de intervjuade berättade att föreningarna ställt om hela eller delar av verksamheten så att arbete och aktiviteter kunnat fortgå i någon form, se figur 43.

Figur 43. Föreningarnas svar på hur de bedrivit sin verksamhet under pandemin.

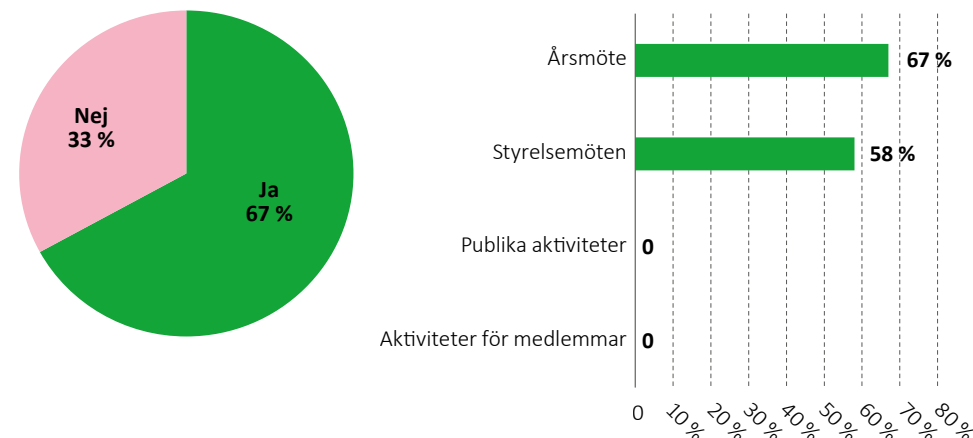

Merparten uppgav även att många av föreningens medlemmar utgjorde riskgrupper för coronaviruset, vilket kan ses som en ytterligare försvårande omständighet.

De föreningar som hade klarat sig relativt väl var framför allt de som kunnat ställa om hela eller delar av verksamheten digitalt. I många av de tillfrågade föreningarna fanns praktiska förutsättningar på plats för att kunna använda digitala lösningar. Brist på kunskap, till viss del vilja och i synnerhet engagemang för detta, sågs som begränsande faktorer. Förutsättningarna bland framför allt äldre medlemmar att tillgodogöra sig möjligheterna med digitala arbetssätt berodde till stor del på vilket stöd som fanns tillgängligt i föreningen.

De föreningar som lyckades bäst med den digitala omställningen hade en eller flera personer i föreningen som kunde organisera digitala möten och hjälpa deltagare som kände sig osäkra. På motsvarande sätt lyckades de föreningar sämre som inte hade någon som hjälpte mötesdeltagarna eller som tog ett övergripande ansvar att organisera upp nya digitala strukturer.

Figur 44. Föreningarnas användning av digitala mötesformer.

De flesta av de tolv intervjuade föreningarna menade att de trots pandemiåren såg positivt på framtiden och det fanns en hoppfullhet om att det mesta skulle återgå till det vanliga efter pandemin. Däremot framhöll många att de kände oro över flera frågor kopplade till föreningsverksamheten. Det kunde vara allt från medlemstapp, fortsatta restriktioner under lång tid, svårigheter att starta upp verksamheten igen, dålig ekonomi, dåligt engagemang och i enstaka fall nerläggning av föreningen. Framför allt lyftes brist på engagemang upp som ett återkommande problem bland flera, särskilt när många engagerade börjar komma upp i åldrarna samtidigt som få yngre tar vid. Denna problembild delades av många, dock inte av alla tolv föreningar. Bristen på engagemang lyftes som ett problem som fanns redan innan coronapandemin, men som riskerade att bli ännu mer kännbart efter.

Kompensationsstöd till drabbade föreningar

Som ett sätt att stötta föreningar och dess verksamhet under pandemin ordnade Umeå kommun under 2020 ett särskilt kompensationsstöd som bestod av två delar. Den första delen var ett extra ekonomiskt stöd för drift av samlingslokaler och anläggningar som betalades ut automatiskt till de föreningar som vanligtvis får detta bidrag. Summan som utbetalades baserades på en procentuell beräkning utifrån tidigare beviljade bidrag. Totalt fick cirka 100 föreningar denna extra utbetalning, varav cirka 30 bygdegårdsföreningar på landsbygden.

Den andra delen av kompensationsstödet bestod av 500 000 kronor riktat till ideella föreningar vars ekonomi drabbats hårt av coronapandemin. Under perioden april–december kunde dessa pengar sökas, där föreningar med barn- och ungdomsverksamhet samt verksamhet för personer med funktionsnedsättningar prioriterades särskilt. Sju av 40 sökande föreningar beviljades stödet, alla verksamma inom tätort. De sökande som inte beviljades stödet bedömdes antingen ha tillräckligt bra kapital i föreningen eller så bedrevs inte verksamhet mot de prioriterade målgrupperna.

Under hösten år 2021 genomförde Umeå kommun även en tillfällig utlysning där föreningar kunde söka stöd för att motverka social isolering och ofrivillig ensamhet bland äldre. Föreningar på landsbygden prioriterades särskilt och två landsbygdsföreningar sökte och beviljades stödet.

Foto: Madeleine Wejerud.

Utvecklingsprojekt

Under åren 2018–2021 har cirka femtio lokala utvecklingsprojekt beviljats stöd från Umeå kommuns landsbygdspeng Stöd till lokalt ledd utveckling (LLU-stöd). Totalt motsvarar det närmare 1,3 miljoner kronor. Landsbygdspengen syftar till att öka möjligheterna för föreningar och organisationer på landsbygden att jobba med projekt och initiativ som gynnar bygden och bidrar till lokalt ledd utveckling. Stödet har sökts löpande och omfattat max 35 000 kronor per projekt.

Många lokala insatser för friluftsliv, gemenskap och trivsel

En stor del av alla projekt som genomförts med hjälp av landsbygdspengen har fokuserat på friluftsliv, besöksnäring och skapandet av mötesplatser i bygderna. Exempel på detta är nya grillplatser och vindskydd i Sörmjöle, Kroksjö och Bodbyn. Andra exempel är förbättringar av badplatsen i Sörfors, en ny gästbrygga i Täfteå, en ny båtled in till Skeppsvik, renovering av soldattorpen i Brännland och restaurering av broar på Stora Stenens friluftsanläggning i Överboda. Det finns också exempel på projekt som syftar till att synliggöra lokala besöksmål, som en upplevelsekarta för Stöckebygden.

Andra projekt har fokuserat på delaktighet och social gemenskap, som i Furunäs där ett hälsoprojekt genomfördes med fokus på folkhälsa och ökad trygghet i byn. I Taveljö byggdes en boulebana för att minska ofrivillig ensamhet bland äldre. Andra exempel är den flyttbara scen som byggts för att möjliggöra kulturupplevelser i Taveljö- och Rödåbygden, samt ett byte till kodlåssystem på Holmöns Prästgård som tillgängliggör huset på ett flexibla sätt för Holmöbor och besökande.

Ny grillstuga i Sörmjölle Foto: Therese Burström.

Ny grillplats med vindsydd i Kroksjö. Foto: Therese Burström.

Landsbygdspengens har också använts för att stärka samarbeten byar emellan, som förstudier med fokus på lokal utveckling. Sedan år 2020 pågår exempelvis en förstudie om ett allaktivitetshus i Hissjö. I Skeppsvik har en förstudie om en ny båtkaj tagits fram, som ett sätt att gynna den marina besöksnäringen och samtidigt skapa en naturlig mötesplats för boende.

Stöckebygdens upplivelseskarta. Foto: Therese Burström.

Större utvecklingsprojekt på landsbygden

Förutom de många utvecklingsprojekt som genomförts med hjälp av Umeå kommuns landsbygdspeng finns ett par större satsningar som Umeå kommun medfinansierat och som haft stor betydelse för landsbygdsutvecklingen.

Mötesplats Stöcke

Mötesplats Stöcke är ett kommande allaktivitetshus som byggs i nära anslutning till Stöcke skola. Huset kommer inrymma en fullstor idrottshall, men här finns även visioner för gym, kontorsplatser, restaurang och andra kreativa ytor. Mötesplatsen är ett gräsrotsinitiativ och föreningen Stöckebygdens Utveckling är den organisation som drivit igenom projektet från idé till förverkligande. Anläggningen, som utformats med fokus på rörelserikedom, började byggas i mars 2021. Mötesplatsen kommer inrymma många servicefunktioner till nytta för boende i såväl Stöcke som omkringliggande byar. Ett spännande delprojekt som pågått åren 2020–2021 är att inrätta en utlämningsplats i lokalens kommande restaurang för upphämtning av beställda matkassar.

Förutom att hyra lokalen för idrottsundervisning har Umeå kommun gått in med investeringsstöd för att bidra till förverkligandet av Mötesplats Stöcke.

Skiss över Mötesplats Stöcke. Illustration: Arkinova.

Holmöns Prästgård. Foto: Alexandra Ellis.

Prästgården på Holmön

De senaste åren har ett utvecklingsarbete pågått på Holmön som bland annat ledde till att lokala krafter köpte öns Prästgård år 2021. Prästgården har i alla tider utgjort en viktig mötesplats för Holmöbor. När fastighetsägaren Sävar-Holmöns församling meddelade att huset skulle säljas år 2019 blev rädslan stor att Prästgården skulle hamna i privat ägo. Föreningen Holmöns Utvecklingsforum bildade därför Holmöns Bygdebolag AB och sålde aktier för att finansiera köpet. Genom intäkterna från aktieförsäljningen och med hjälp av investeringsstöd från Umeå kommun kunde Holmöns Bygdebolag genomföra köpet av Prästgården år 2021.

Idag är Prästgården registrerad som Bygdegård och inrymmer både vandrarhems- och föreningsverksamhet. Huset utgör dessutom en viktig pusselbit för framtida utveckling och på ön finns visioner om att en dag kunna inhysa offentlig service vissa dagar i veckan, som barn- och äldreomsorg.

Bygdemedel kompenserar för vattenkraftens utbyggnad

Bygdemedel är ett stöd som funnits under lång tid och som kan sökas av alla föreningar i Umeå kommun. Det är också ett vanligt stöd att söka bland föreningar på landsbygden. Bygdemedel kom ursprungligen till som en kompensation för områden som påverkats av vattenkraftens utbyggnad. Pengarna ska i första hand gå till reparationer av skador som uppkommit på grund av vattenregleringen, men det går även att söka för investeringar som är till allmän nytta för bygden. I Västerbottens län kan 13 av 15 kommuner söka bygdemedel och varje år upprättar kommunerna en handlingsplan som visar hur bygdemedlen ska användas. Handläggningen av bygdemedel görs av kommunerna tillsammans med Länsstyrelsen.

Samebyar som har berörts av utbyggnaden av vattenkraft kan ansöka om bygdemedel för att främja rennärigen. För rennärigen bygdemedel finns riktlinjer framtagna av Sametinget.

Mellan åren 2018–2021 har totalt 20 projekt på Umeå landsbygd beviljats bygdemedel. De flesta av projekten handlar om renoverings- och förbättringsarbeten i bygdegårdar och klubbstugor, samt energisparåtgärder i dessa. Ett par projekt sticker ut lite extra, exempelvis Degernäs Fritid som fått stöd för att rusta upp en rekreationsled kring Sand och Mittituvan. Ett annat exempel är Sörmjöle IK som beviljats medel för att bygga en spontanidrottsplats i byn för utomhusaktiviteter som cykling och parkour.

Invigning av Djäknegården januari 2020 efter en omfattande renovering, som bland annat finansierades med bygdemedel. Foto: Elisabeth Lind.

Byaplaner

Byaplaner, eller lokala utvecklingsplaner som de också kallas, är ett kunskapsunderlag som boende och verksamma i en by eller bygd tar fram tillsammans och som visar vad invånarna önskar för den framtida utvecklingen av sin plats. Byaplanen består både av en slags kartläggning över vilka resurser, möjligheter, utmaningar och behov som finns i bygden, men också vilka visioner som finns för platsen.

I Umeå kommuns översiktsplanedel för landsbygden, Tematiskt tillägg för landsbygden, lyfts byaplaner som en möjlighet för byar att vara med och påverka den framtida utvecklingen. Eftersom byborna själva har den bästa kunskapen om sin egen bygd och vilka utvecklingsfrågor som är viktiga just där, ligger också ansvaret på att ta fram byaplaner lokalt. Det kan exempelvis ske genom en samlande förening eller en lokal utvecklingsgrupp.

När en byplan tagits fram och förankrats lokalt under jämlika och inkluderande former så ska den kunna betraktas som hela byns eller bygdens vilja. På så vis blir byaplanen ett viktigt verktyg för att driva den lokala utvecklingen framåt samt ett bra kunskapsunderlag för kommunen att ta hänsyn till i sitt planeringsarbete. För att få bästa möjliga utvecklingskraft ska byaplanen och kommunens översikts- och verksamhetsplanering dra åt samma håll. Det innebär ett samarbete där båda parter beaktar och väger in varandras planer.

Byaplansarbeten pågår i flera byar

Mellan åren 2018–2021 har byaplansarbeten pågått i ett flertal byar på Umeå landsbygd, som i Sävarådalen där en rad byar jobbar tillsammans med en gemensam byplan, som i Sävarådalen där en rad byar jobbar tillsammans med en gemensam byplan, samt i Flurkmark, Rödåbygden och Skeppsvik. Liknande utvecklingsarbeten har även skett i andra byar, exempelvis i Sörmjöle där ett visionsarbete pågår för hur orten ska utvecklas fram till år 2030. På Holmön har ett förstudiearbete genomförts under åren 2019–2020 som handlar om hur den kommersiella servicen kan utvecklas på ön. Förstudien, *Holmömodellen – förstudie kring servicelösningar i skärgård och landsbygd*, resulterade i en lokal ekonomisk analys samt en handlingsplan som är vägledande för det lokala utvecklingsarbetet.

På kommunens webb finns en färdig mall som kan användas för arbetet med byaplaner. Den har Umeå kommun tagit fram tillsammans med Bygderådet Umeå, en paraplyorganisation för utvecklingsföreningar på Umeå landsbygd. Vid användning av denna mall har det under åren 2018–2021 varit möjligt att söka stöd för arbetet med byaplaner via Umeå kommuns landsbygdspeng.¹⁶

Samarbeten för lokal utveckling

För att nå en hållbar landsbygdsutveckling måste flera goda krafter jobba tillsammans; föreningar, näringsliv, boende, besökare, universitet, regionala aktörer samt hela den kommunala organisationen. Under de senaste åren har Umeå kommun samarbetat med många olika aktörer på både lokal, regional och nationell nivå vilket haft stor betydelse för arbetet med landsbygdsutveckling. Nedan lyfts ett axplock av dessa fram.

Umeå kommuns landsbygdsutvecklingsråd

Landsbygdsutvecklingsrådet är ett dialogforum där politiska representanter möter idéburen sektor, näringslivet och universiteten för att tillsammans diskutera en hållbar landsbygdsutveckling i Umeå kommun. Rådet har funnits sedan år 2020 och har som uppdrag att granska och följa upp kommunens arbete med landsbygdsfrågor samt vara kommunens expertgrupp på området. Precis som för övriga råd i Umeå kommun är landsbygdsutvecklingsrådet ett rådgivande och initierande organ, inte ett beslutande. Rådet handläggs av kommunens landsbygdsutvecklare.

Umeåregionen

Samverkan med Umeåregionens kommuner är särskilt viktigt för arbetet med landsbygdsutveckling. Inte minst eftersom stora delar av geografin utgörs av landsbygder som bidrar till kommunernas utveckling och attraktivitet. Tillsammans med kommunerna Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors, Vindeln, Vännäs och Örnsköldsvik kan Umeå kommun samordna och effektivisera service till nytta för regionens invånare. Det gäller exempelvis offentlig service, infrastruktur, besöksnäring, kultur, fritid och näringsliv. Även inom ideell och privat sektor har föreningar och företagare långa traditioner av att samarbeta över kommungränserna.

¹⁶ Läs mer om byaplaner och ta del av den färdiga mallen på: www.umea.se/landsbygd

Balberget i Bjurholm. Foto: Kristoffer Pettersson.

Gemensam strategi visar vägen framåt

Mellan åren 2020–2021 har Umeåregionens kommuner arbetat fram en gemensam landsbygdsutvecklingsstrategi. Strategin visar inom vilka områden som kommunerna har störst nytta av att samverka när det kommer till landsbygdsutveckling. Strategin ersätter inte på något sätt kommunernas egna planer och program, men har fördjupat kommunernas samarbete inom landsbygdsutveckling och blir vägledande framåt i det gemensamma arbetet med landsbygdsfrågor. Strategin kan också ses som en nulägesbeskrivning av hur Umeåregionens landsbygder faktiskt ser ut: vilka värden, resurser och särdrag som finns i just vår region.

Leader i Umeåregionen

Ett annat exempel på Umeåregional samverkan är arbetet att bilda ett nytt leaderområde för kommunerna Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors, Umeå, Vindeln och Vännäs. Leader är en metod för lokal utveckling som bygger på ett tydligt underifrånperspektiv och med hjälp av ett leaderområde kan föreningar, organisationer och företag föra fram idéer och söka pengar för utvecklingsprojekt. År 2021 har kommunerna genomfört ett gediget ansökansarbete tillsammans med den ideella föreningen URnära och många andra aktörer inom ideell, privat och offentlig sektor. Om ansökan blir godkänd och prioriterad kan ett nytt leaderområde för Umeåregionen vara på plats i januari 2023. Det skulle innebära kraftigt förstärkta möjligheter att finansiera lokala utvecklingsprojekt på Umeåregionens landsbygder.

Biosfärområde Vindelälven-Juhttátahkka – en kvalitetsstämpel

Umeå kommun är en del av biosfärområdet Vindelälven-Juhttátahkka. Ett biosfärområde är en prestigefull utmärkelse från UNESCO, FN-organet för kultur, vetenskap och utbildning. Biosfärområden har som uppgift att fungera som neutrala arenor och samordnande krafter i arbetet med hållbar utveckling. Det handlar om att utveckla lokala lösningar på globala utmaningar, såväl ekologiska, sociala och ekonomiska.

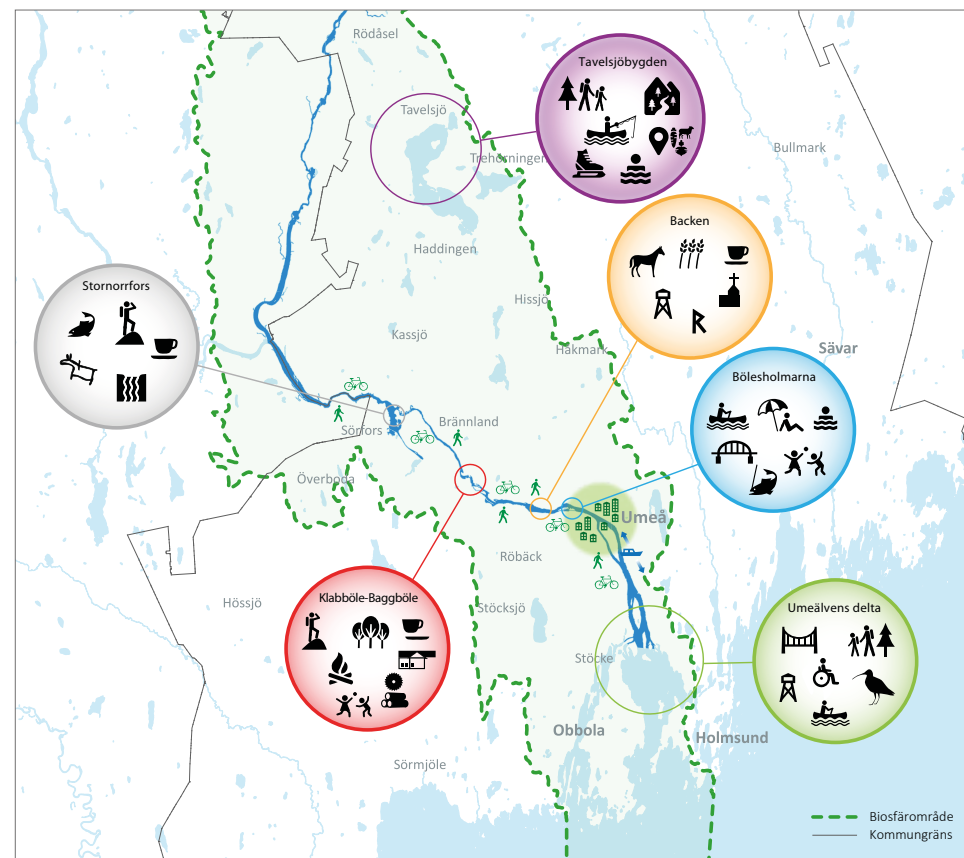
Idag finns över 700 biosfärområden globalt och Vindelälven-Juhttátahkka är ett av världens nordligaste. Området är över 1,3 miljoner hektar stort och omfattar Laisälven, Vindelälven och Umeälvens avrinningsområden samt kommunerna Arjeplog, Sorsele, Lycksele, Vindeln, Vännäs och Umeå. Ordet juhttátahkka betyder "flyttled" på umesamiska och syftar till Vindelälvens betydelse som transportled för rennäringen. Vindelälven är idag en av Sveriges fyra oreglerade nationalälvar och strömmar hela vägen från fjällen till kusten genom en mångfald av naturtyper och kulturmiljöer.

För Umeå kommun fungerar biosfärområde Vindelälven-Juhttátahkka som ett paraply för de många utvecklingsinitiativ som finns i och runt Umeälvslandskapet, speciellt kopplat till lokal utveckling, besöksmål, natur- och kulturvården samt minoritetsfrågor. Genom biosfärområde Vindelälven-Juhttátahkka sker samarbete över kommun- och länsgränser, men även nationellt och globalt genom UNESCO:s vetenskapliga program Man and the Biosphere.

Foto: Fredrik Larsson

Figur 45. Kartbild över de områden i Umeå kommun som ingår i biosfärområdet.

Läs mer om Umeå kommuns samarbeten för landsbygdsutveckling:
www.umea.se/landsbygdssamverkan

Sammanfattning:

Aktiv lokal utveckling

Cirka 800 föreningar finns registrerade i Umeå kommuns föreningsregister. Idrottsföreningar är den största föreningskategorin. På landsbygden är samlingslokalsägande föreningar vanliga, som bygdegårdsföreningar. Även samfälligheter, intresseföreningar och ekonomiska föreningar är vanligt förekommande.

De allra flesta lokaler och anläggningar på landsbygden ägs och underhålls av föreningar. Många av dessa får bidrag från kommunen för att sköta samlingslokaler och andra fritidsanläggningar som isbanor, elljusspår, badplatser, ridanläggningar med mera. Umeå kommun beviljar olika typer av ekonomiskt stöd till föreningslivet via Föreningsbyrån. För att kunna söka stöd ska en förening vara registrerad i kommunens föreningsregister och normalt sett även vara ideell, allmännyttig och öppen för alla.

Under åren 2020–2021 har många föreningar drabbats hårt av coronapandemin. Enkätundersökningar från Bygdegårdarnas riksförbund visar att många bygdegårdar ekat tomma under pandemin och att inställda evenemang och avbokade uthyrningar inneburit stora inkomstbortfall. Samtidigt visar enkätsvaren att en stor digital omställning skett inom landets bygdegårdar. En intervjustudie med tolv byaföreningar på Umeå landsbygd från år 2021 visar på snarlika resultat, även om pandemins påverkan varierat stort bland dessa föreningar.

Som ett sätt att stötta föreningar under pandemin har Umeå kommun erbjudit ekonomiska stöd åren 2020–2021. Det handlar både om en extra utbetalning av driftstöd till samlingslokaler och anläggningar, men också om särskilda utlysningar.

Under åren 2018–2021 har cirka 50 lokala utvecklingsprojekt beviljats stöd från Umeå kommuns landsbygdspeng Stöd till lokalt ledd utveckling (LLU-stöd). Det motsvarar närmare 1,3 miljoner kronor. Många av projekten handlar om friluftsliv, besöksnäring

och skapandet av mötesplatser. Andra projekt handlar om delaktighet, social gemenskap, samarbeten och förstudier. Större landsbygdsprojekt som Umeå kommun medfinansierat senaste åren är Mötesplats Stöcke och köpet av Holmöns Prästgård.

Bygdemedel är ett ekonomiskt kompensationsstöd för områden som påverkats av vattenkraftens utbyggnad. Föreningar i hela Umeå kommun kan söka bygdemedel och många föreningar på landsbygden har under senaste åren sökt och beviljats bygdemedel för framför allt renoveringsarbeten i bygdegårdar och klubbstugor.

Byaplaner är ett bra sätt för boende och verksamma att tycka till om den framtida utvecklingen i sina hembygder. Det är viktiga kunskapsunderlag som visar vilka värden, resurser, behov och möjligheter som finns på en plats. De senaste fyra åren har byaplanarbeten startat i flera byar, bland annat i Sävarådalen, Flurkmark, Rödåbygden och Skeppsvik.

Umeå kommun har under senaste åren fördjupat sitt arbete med landsbygdsutveckling genom flera viktiga samarbeten. På lokal nivå kan nämnas landsbygdsutvecklingsrådet, som granskar och följer upp kommunens arbete med landsbygdsfrågor samt är kommunens expertgrupp på området.

Umeåregionens kommuner har under åren 2020–2021 arbetat fram en gemensam landsbygdsutvecklingsstrategi som visar vilka områden som kommunerna har störst nytta av att samverka inom. År 2021 har dessutom ett stort arbete påbörjats för att bilda ett nytt leaderområde för kommunerna Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors, Umeå, Vindeln och Vännäs.

Umeå kommun är en del av Vindelälven-Juhttátahkka som utsågs till biosfärområde år 2019. Biosfärområden är modellområden för hållbar utveckling och en del av UNESCO:s globala nätverk. Vindelälven-Juhttátahkka omfattar Laisälven, Vindelälven och Umeälvens avrinningsområden samt kommunerna Arjeplog, Sorsele, Lycksele, Vindeln, Vännäs och Umeå. För Umeå kommun fungerar biosfärområdet som ett paraply för utvecklingsinitiativ som sker i och runt Umeälslandskapet.

Läs mer:

Bygdegårdarnas Riksförbund

Hur påverkas BR:s medlemmar, 2021.

www.bygdegardarna.se

Hushållningssällskapet

Reko-ringar i Sverige, 2021.

www.hushallningssallskapet.se

Högskolan Dalarna

Turism och besöksnäring i Dalarna – Storlek, struktur och lokalisering.

Centrum för besöksnäringsforskning, 2019.

LRF

Kommunrapport 2021.

Självförsörjning, 2021.

www.lrf.se

Region Västerbotten

Mer mat från Västerbotten. Regional livsmedelsstrategi 2021–2030.

www.vasterbottensmat.se

Skafferiet mellan kust och fjäll – Livsmedelsproduktion i Västerbottens län, 2017.

Statistikmyndigheten SCB

Kommuner i siffror

kommunsiffror.scb.se

Hundratusentals svenskar äger fritidshus i andra kommuner. SCB, 2020.

www.scb.se

Umeå kommun

Umeå kommuns arbete med landsbygdsutveckling (planer och program, landsbygdspengen, byaplaner, landsbygdssamarbeten)

www.umea.se/landsbygd

Umeå kommuns stöd till föreningslivet

www.umea.se/bidrag

Kunskapsrapport om Umeås landsbygd, 2022

Projektgrupp:

Jennie Bergvall Kalén, landsbygdsstrateg

Josefina Rosenlöv, statistiker

Sebastian Kalucza, statistiker

Elisabeth Lind, kommunikatör

Omslag och baksida: Fredrik Larsson

Grafisk form: Pondus Kommunikation

Tryckeri: Tryckeri City, 2022

*"Det här kunskapsunderlaget
vänder sig till dig som vill veta
mer om förutsättningarna
för att leva och verka på
landsbygden i Umeå kommun."*